



DET KONGELIGE
LANDBRUKS- OG MATDEPARTEMENT

St.prp. nr. 77

(2006–2007)

Om jordbruksoppgjøret 2007 – endringer i
statsbudsjettet for 2007 m.m.

Innhold

1	Grunnlaget for jordbruksforhandlingene i 2007	6			
1.1	Innledning	6	5.1	WTO Landbruksavtalen	35
1.2	St.meld. nr. 19 (1999-2000)	6	5.2	WTO-forhandlingene	35
1.3	Soria Moria-erklæringen	7	5.3	MUL-import	36
1.4	Stortingets behandling av fjorårets oppgjør	7	5.4	Forholdet til EU/EUs landbrukspolitikk	37
1.5	Den økonomiske politikken og utviklingen i norsk økonomi	8	5.4.1	Innledning	37
			5.4.2	Forhandlinger med EU	37
			5.4.3	Forhandlinger i regi av EFTA	38
2	Gjennomføring av forhandlingene	9	6	Hovedtrekk i avtalen	39
2.1	Innledning	9	6.1	Hovedprofil	39
2.2	Jordbrukets krav	9	6.2	Grunnlagsmaterialet	40
2.3	Statens tilbud	9	6.3	Rammen	41
2.4	Det videre forløp av forhandlingene	10	6.3.1	Oppbygging av rammen	41
			6.3.2	Næringsmiddelindustrien	42
3	Utviklingen i jordbruket	11	6.4	Internasjonale forhold	43
3.1	Innledning	11	6.5	Miljø	43
3.2	Inntekstutviklingen for jordbruket ...	11	6.6	Næringsutvikling og Landbrukets utviklingsfond	43
3.3	Lønnsutviklingen for andre grupper	14	6.7	Økologisk landbruk	43
3.4	Kostnadsutviklingen	15	6.8	Distrikts- og strukturprofil	44
3.5	Arealutviklingen	15	6.9	Andre hovedpunkter	44
3.6	Utviklingen i sysselsetting i jordbruket	15	6.10	Fordeling på priser og tiltak	44
3.7	Strukturutvikling	15	7	Nærmere om viktige politikk-områder	47
3.8	Geografisk utvikling	16	7.1	Innledning	47
3.9	Produksjons- og markedsutvikling ..	17	7.2	Skadefondet for landbruksproduksjon	47
3.10	Overføringene til jordbruket	17	7.3	Landbrukets utviklingsfond	47
3.11	Nærings- og bygdeutvikling	18	7.3.1	Økonomisk oversikt over fondet	47
3.11.1	Nærmere om noen av ordningene ...	19	7.4	Næringsutvikling	47
3.12	Likestilling og rekruttering	22	7.4.1	Stiftelsen KSL Matmerk	49
3.13	Miljø	23	7.4.2	Fylkesvise bygdeutviklingsmidler ...	50
3.13.1	Miljøstatus for jordbruket	23	7.4.3	Utviklingstiltak for geit	50
3.13.2	Miljøtiltak og miljøvirkemidler i jordbruket	25	7.4.4	Overføring til Samisk utviklingsfond (SUF)	51
3.14	Økologisk produksjon og forbruk	27	7.4.5	Verdiskapingsprogrammet for matproduksjon	51
3.14.1	Utvikling i primærproduksjonen	27	7.4.6	Sentrale bygdeutviklingsmidler	51
3.14.2	Utviklingen i markedet for økologiske produkter	27	7.4.7	«Inn på tunet»	51
3.14.3	Prosjekter og utredninger	29	7.4.8	Grønt reiseliv	51
			7.4.9	Skogbruk og bioenergi	52
			7.4.10	Utviklingsprogram for innlandsfiske	52
4	Foredling og omsetning	31	7.4.11	Program for rekruttering/likestilling ..	53
4.1	Prisutviklingen på matvarer	31	7.4.12	Utviklingsprogram for frukt og grønt ..	53
4.2	Industri og konkurranseforhold	31	7.5	Miljø	54
4.3	Matmangfold	33	7.5.1	Nasjonalt miljøprogram	54
4.4	Trygg mat av riktig kvalitet	34	7.5.2	Nasjonalt utviklingsprogram for klimatil- tak	54
5	Importvernet og internasjonale forhold	35			

7.5.3	Nasjonalt program for landbruks- bygg og kulturlandskap	55	7.12.1	Tilskudd til avløsning ved sykdom ...	64
7.5.4	Verdensarvområdene	55	7.12.2	Tilskudd ved avløsning ved ferie og fritid	64
7.5.5	Regionale miljøprogram	55	7.12.3	Tidligpensjon for jordbrukere	64
7.5.6	Spesielle miljøtiltak i jordbrukets kulturlandskap (SMIL)	56	7.12.4	Tilskudd til landbruksvikar- ordningen	64
7.5.7	Handlingsplan for redusert risiko ved bruk av plantevernmidler	56	7.12.5	Tilskudd til landbrukets HMS-tjeneste	64
7.5.8	Andre miljøvirkemidler	57	7.13	Andre politikkområder	64
7.6	Økologisk landbruk	57	7.13.1	Organisering av de tekniske planleggingstjenestene i landbruket .	64
7.6.1	Omlagings-, areal- og husdyr- tilskudd	58	7.13.2	Landbrukets forsøksringer	65
7.6.2	Andre produksjonsrettede tiltak	59	7.13.3	Forskning	65
7.6.3	Markedsføring av økologiske produkter	59	8	Oversikt over postene på kapittel 1150 og 4150	66
7.6.4	Utviklingstiltak innen økologisk landbruk	59	8.1	Budsjettmessige forhold kapittel 1150	66
7.6.5	Forskning	60	8.1.1	Innledning	66
7.6.6	Annet	60	8.1.2	Overførte beløp fra 2006 og omdisponering av bevilgninger i 2007	66
7.7	Korn, kraftfôr og mel	60	8.1.3	Budsjett 2008	68
7.7.1	Markedssituasjonen	60	8.2	Nærmere om de enkelte poster på kap. 1150 og 4150	70
7.7.2	Opplegget for kornsesongen 2007/2008	60	9	Endringer i prisutjevnings- ordningen for melk	73
7.8	Melk	61	9.1	Bakgrunn	73
7.9	Kjøtt og egg	61	9.2	Forslag til endringer i pris- utjevningsordningen	73
7.9.1	Tiltak for å øke produksjonen av norsk storfekjøtt	61	9.3	Endringer i fraktordninger i pris- utjevningsordningen	74
7.9.2	Tiltak for å øke produksjonen av norsk sauekjøtt	62	Forslag til vedtak om jordbruksoppjøret 2007 – endringer i statsbudsjettet for 2007 m.m.	76	
7.9.3	Egg – hold av fjørfe	62	Vedlegg		
7.9.4	Frakttilskudd kjøtt	62	1	Jorbruksforhandlingene 2007 sluttprotokoll fra forhandlingsmøte 16. mai	77
7.10	Frukt, grønt og poteter	62			
7.11	Produksjonstilskudd	63			
7.11.1	Regelverket for produksjonstilskudd og driftsfelleskap	63			
7.11.2	Grunnvilkår, bunnfradrag og topp- avgrensning	63			
7.11.3	Tilskudd til dyr på beite	63			
7.11.4	Andre tiltak vedrørende produksjonstilskudd	63			
7.12	Velferdsordninger	64			



DET KONGELIGE
LANDBRUKS- OG MATDEPARTEMENT

St.prp. nr. 77

(2006–2007)

Om jordbruksoppgjøret 2007 – endringer i statsbudsjettet for 2007

*Tilråding fra Landbruks- og matdepartementet av 25. mai 2007,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Stoltenberg II)*

Regjeringen legger med dette fram en proposisjon om jordbruksoppgjøret i 2007, med forslag om

endrede bevilgninger på statsbudsjettet for 2007 og andre vedtak i forbindelse med oppgjøret.

1 Grunnlaget for jordbruksforhandlingene i 2007

1.1 Innledning

Jordbruksforhandlingene i 2007 omfatter bevilgninger over statsbudsjettet for kalenderåret 2008 og omdisponeringer innenfor rammen for 2007. Videre er det forhandlet om målpriser for perioden 01.07.07-30.06.08.

I kapittel 2-5 gjennomgås det politiske grunnlaget og en del utviklingstrekk som bakgrunn for forhandlingene. Relevante deler av det politiske grunnlaget, St.meld. nr. 19 (1999-2000) og Stortingets behandling av denne, og Regjeringens Soria Moria-erklæring er også gjengitt i tilknytning til enkelte kapitler i dokumentet. Videre er Stortingets behandling av løpende jordbruksavtaler omtalt. Kapittel 6 omtaler hovedtrekkene i tilbudet og kapittel 7 går nærmere inn på noen sentrale politikkområder. Sluttprotokoll fra forhandlingene, med beregnet utslag av avtalen på referansebruk og referat fra forhandlingsmøte 16. mai, følger proposisjonen som trykt vedlegg. Videre følger bl.a. utredningene fra Budsjettnemnda for jordbruket, krav og tilbud, og enkelte utredninger/arbeidsgrupperapporter proposisjonen som uttrykt vedlegg.

1.2 St.meld. nr. 19 (1999-2000)

St.meld. nr. 19 (1999-2000) Om norsk landbruk og matproduksjon ble behandlet i Stortinget 09.05.00. I Innst. S. nr. 167 (1999-2000) slutter flertallet i Næringskomiteen seg til hovedpunktene i meldingen. Det legges til grunn at jordbruksoppjøret skal baseres på de mål og retningslinjer som er trukket opp for landbrukspolitikken gjennom Stortingets behandling av St.meld. nr. 19.

Meldingen legger vekt på landbrukets samlede bidrag til samfunnsnytte på kort og lang sikt. Det er lagt vekt på en helhetlig politikk som omfatter hele verdikjeden og betydningen av økt forbrukerorientering av mat- og landbrukspolitikken. I komiteens merknader heter det bl.a.:

«Komiteen mener landbruket i tråd med samfunnets behov skal:

- produsere helsemessig trygg mat av høy kvalitet med bakgrunn i forbrukernes preferanser
- produsere andre varer og tjenester med utgangspunkt i næringens samlede ressurser
- produsere fellesgoder som livskraftige bygder, et bredt spekter av miljø- og kulturgoder, og sikre en langsiktig matforsyning.

Komiteen vil understreke at sumvirkningen av landbrukets ulike funksjoner representerer næringens totale samfunnsnytte, og legger til grunn at en attraktiv landbruksnæring og aktiv matproduksjon over hele landet er et viktig grunnlag for å få løst sentrale samfunnsoppgaver på en god måte.

Komiteen mener norsk jordbruk både på kort og lang sikt skal bidra til å sikre forbrukerne en stabil og god matforsyning. Jordbruket skal produsere for å dekke etterspørselen etter varer det er naturlig grunnlag for å produsere i Norge, innenfor de til enhver tid gjeldende handelspolitiske rammer. Produksjonsmengden må tilpasses slik at markedet balanse-res over tid. Maten skal produseres på en etisk akseptabel og økologisk og samfunnsmessig bærekraftig måte.»

«Komiteen understreker at landbruket er en langsiktig næring. Derfor er komiteen enig i at løpende produksjon er en forutsetning for forsyningssikkerheten på lang sikt, sammen med et vern om jordressursene som bidrar til å bevare produksjonsgrunnlaget. Komiteen peker på at internasjonale rammevilkår for handel med jordbruksvarer må ta høyde for nasjonal politikk for en langsiktig forsyningssikkerhet.»

«Komiteen vil peke på at en forbrukerorientering av matproduksjonen har flere sider. Virkemidler som bidrar til god matforsyning og trygge matvarer må fortsatt videreutvikles... Komiteen vil samtidig understreke at økt utvalg, et velfungerende marked og lavere matvarepriser er viktige elementer i en orientering mot forbrukerinteressene. Komiteen viser i den forbindelse til behovet for differensierte matpriser ut fra betalingsvilligheten til ulike kundegrupper for et differensiert produktspekter... Komiteen vil peke på betydningen av reell

konkurransen både i næringsmiddelindustrien og i detaljhandelen.»

«Komiteen legger til grunn at norsk landbruks bidrag til bosetting og sysselsetting i distriktene forutsetter livskraftige driftsenheter og attraktive arbeidsplasser i næringen... Komiteen ønsker å videreføre et desentralisert jordbruk med en variert bruksstruktur som alternativ til en mer industrialisert næring. Hensynet til dyrevern og dyrehelse må vektlegges når kravet om mer effektive driftsformer vurderes.»

1.3 Soria Moria-erklæringen

I Soria Moria-erklæringen heter det om landbruksområdet innenfor næringspolitikken:

«Landbruket spiller en viktig rolle for bosetting og sysselsetting i store deler av landet. Landbruket i Norge har flere funksjoner: produsere trygg mat og sikre matforsyningen og samtidig bidra til sysselsetting og bosetting over hele landet. Landbruket er mangfoldig og omfatter jordbruk, skogbruk, beitebruk og reindrift, og er viktig også for næringer som reiseliv, kultur og næringsmiddelindustri. Norsk matjord er en begrenset ressurs som det er et nasjonalt ansvar å ta vare på for våre etterkommere. Målet er å opprettholde et levende landbruk over hele landet.

Regjeringen vil:

- Sikre utøvere i landbruket inntektsutvikling og sosiale vilkår på linje med andre grupper.
- Videreføre markedsordningene. Samvirkets rolle som markedsregulator skal sikres.
- Sikre et landbruk med en variert bruksstruktur over hele landet. Strukturprofilen må styrkes.
- Kanaliseringspolitikken skal opprettholdes og driftstilskuddsordningen gis en klarere distriktsprofil. Virkemiddelbruken må stimulere til økt beiting med husdyr for å kunne opprettholde et åpent kulturlandskap.
- Gi velferdsordningene en spesiell prioritet gjennom forslag til bedre avløserordninger og sikring av ferie og fritidsmuligheter.
- Prioritere bønder som henter en vesentlig del av sysselsetting og inntekt fra gården og fra annen primærnæringsvirksomhet.
- Ha en totalgjennomgang av WTO-forhandlingenes konsekvenser for norsk landbrukspolitikk. I en nær dialog med næringen vil vi legge grunnlaget for utforming av

virkemidler i tråd med Stortingets mål for landbrukspolitikken og internasjonale forpliktelser.

- Ha et sterkt importvern for innenlandsk landbruksproduksjon.
- Det er ikke grunnlag for nye innrømmelser under artikkel 19 i EØS-avtalen så lenge de pågående forhandlingene i WTO foregår.
- Videreutvikle verdiskapingsprogrammene for mat, trevirke og reindrift, og stimulere til utvikling av nisjeprodukter, satse på bygdeutviklingstiltak og bioenergi og utvikle en ny politikk for fjellområdene.
- Bidra til å øke videreførelsen av norske trevarer, og videreutvikle en nasjonal skogpolitikk der staten tar et medansvar for plantering og ungskogpleie. De økonomiske støtteordningene til skogbruket skal forbedres.
- Utrede en gunstig låneordning i forbindelse med etablering innen landbruket slik at generasjonsskifte og rekruttering kan sikres bedre.
- At det skal være et mål at 15 prosent av matproduksjonen og matforbruket i 2015 skal være økologisk.
- Prioritere dyrevelferd og bedre kapitaltilgangen i næringen slik at nye krav til dyrevelferd og fornyelse av driftsapparatet kan imøtekommes. Ordninger må utformes på en slik måte at man samtidig ivaretar målet om mangfold og variasjon i bruksstørrelse.
- At Mattilsynet i større grad skal finansieres av offentlige midler med bakgrunn i at det oppfyller en offentlig kontrollfunksjon.
- At bøndernes rett til å bruke formeringsmateriale fra egen avling ikke skal svekkes.»

Erklæringen omfatter spørsmål både innenfor og utenfor jordbruksavtalens ansvarsområde.

1.4 Stortingets behandling av fjorårets oppgjør

Ved behandlingen av fjorårets jordbruksoppgjør (jf. Innst. S. nr. 236 (2005-2006)), uttalte et flertall bestående av medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet:

«Dette flertallet imøteser det videre arbeidet med tiltak for å nå målene i regjeringserklæringen. Dette flertallet vil peke på at årets oppgjør er starten på en kursendring i landbrukspolitikken. Årets oppgjør må ses i sammenheng med behandlingen av innretningen på kommende års jordbruksoppgjør.»

Flertallet i komiteen, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, uttalte at de:

«legg stor vekt på å ha ein matproduksjon som tek omsyn til matsikkerhet, lokale tradisjonar og naturgrunnlaget. For å sikre nasjonal matsikkerheit er det viktig å halde oppe evnen til matproduksjon i norsk jordbruk. Vidare er eit aktivt landbruk i alle delar av landet eit viktig virkemiddel for å oppretthalde hovudtrekka i det busetnadsmønster vi har i dag. Fleirtalet vil leggje til rette for ein variert bruksstruktur som både tek omsyn til tradisjonelle familiebruk og gir høve til ulike formar for samarbeid. Saman med eit aktivt jordbruk, vil fleirtalet leggje til rette for ein livskraftig næringsmiddelindustri.»

1.5 Den økonomiske politikken og utviklingen i norsk økonomi

Regjeringen vil føre en politikk som bygger på rettferdighet og felleskap. Med utgangspunkt i den nordiske modellen vil Regjeringen fornye og utvikle de offentlige velferdsordningene og bidra til et arbeidsliv der alle kan delta. Regjeringen vil legge til rette for økt verdiskaping og utvikling i hele landet innenfor rammer som sikrer at kommende generasjoners muligheter for å dekke sine behov ikke undergraves. Dette krever en ansvarlig politikk med vekt på natur- og miljøhensyn, en langsiktig forvaltning av nasjonalformuen, et bærekraftig pensjonssystem og en sterk offentlig sektor. De ulike delene av politikken må virke sammen for å nå disse målene.

Regjeringen vil følge handlingsregelen for budsjettpolitikken. Handlingsregelen sikter mot en gradvis og forsvarlig økning i bruken av oljeinntekter over statsbudsjettet, om lag i takt med utviklingen i forventet realavkastning av Statens pensjonsfond – Utland, anslått til 4 pst. pr år. En jevn og gradvis økning i bruken av oljeinntekter over statsbudsjettet legger til rette for en stabil utvikling i norsk økonomi.

Norsk økonomi er inne i en sterk høykonjunktur. Veksten i BNP for Fastlands-Norge har vært om lag 4½ pst. pr år de siste tre årene. Lave renter og sterk inntektsvekst har understøttet en markert oppgang i husholdningenes etterspørsel. Samtidig har god lønnsomhet og høy kapasitetsutnyttelse bidratt til sterk vekst i fastlandsbedriftenes investeringer. En kraftig økning i oljeinvesteringene har også trukket innenlandsk etterspørsel opp.

Den vedvarende, sterke veksten har gitt seg utslag i et meget stramt arbeidsmarked og klare presstendenser i norsk økonomi. Arbeidsledigheten har ikke vært lavere siden slutten av 1980-tallet. Stadig flere bedrifter melder om problemer med å skaffe kvalifisert arbeidskraft, og antall arbeidsledige pr ledige stilling er svært lavt historisk sett.

Til nå i denne høykonjunktoren har korttids arbeidsinnvandring fra de nye EØS-landene bidratt til å avhjelpe flaskehals og dempe lønnsveksten i enkelte næringer. Det er usikkert hvor mye arbeidsinnvandring som kan forventes framover. Høy økonomisk vekst i både nye og gamle EU-land tilsier imidlertid at det ikke kan ventes det samme bidraget fra arbeidsinnvandring til Norge framover som hittil.

Prisstigningen er fortsatt lavere enn inflasjonsmålet, bl.a. på grunn av lav importert prisvekst. Norges Bank har satt opp renten gradvis til 4 pst. og varslet ytterligere økninger i år og neste år til 5 - 5½ pst.

Tilstrammingen av arbeidsmarkedet bidro til at lønnsveksten tok seg opp i annet halvår i fjor. Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørene (TBU) anslår nå årslønnsveksten for 2006 til 4,1 pst., dvs. vel ¼ prosentpoeng høyere enn lagt til grunn i Nasjonalbudsjettet 2007. Lønns- og kostnadsnivået i Norge er høyt sammenliknet med nivået hos våre handelspartnere, og lønnsveksten ligger også i år an til å bli klart høyere i Norge enn hos mange av disse landene. Dersom prisene på norske eksportprodukter skulle falle vesentlig tilbake eller kronen styrke seg, kan lønnsomheten i næringslivet raskt komme under press. Dette kan få negative følger for produksjon og sysselsetting, på samme måte som i 2002 og 2003.

2 Gjennomføring av forhandlingene

2.1 Innledning

Jordbrukets krav ble lagt fram 26. april. Statens tilbud ble lagt fram 5. mai. Den 16. mai ble Statens forhandlingsutvalg enige med representantene fra Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag om en jordbruksavtale for 2007-2008.

2.2 Jordbrukets krav

Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag la 26. april fram et felles krav om økte inntektsmuligheter på 2 100 mill. kroner. Kravet var fordelt med 1 588 mill. kroner i økte bevilgninger på kap. 1150, 500 mill. kroner i målprisøkninger og 12 mill. kroner i reduserte avgiftsinntekter på kap. 4150.

I tillegg til rammen, var det lagt til grunn en disponering av ledige midler tilsvarende 31,178 mill. kroner fra 2006 og 133,482 mill. kroner fra 2007. Det ble videre foreslått en målprisøkning på melk fra 01.01.08, med beregnet inntektsvirkning på 150 mill. kroner på årsbasis, som også var holdt utenfor rammen.

Til grunn for kravet lå:

- Kompensasjon for kostnadsvekst fra 2007 til 2008.
- Lik kronemessig utvikling som andre grupper fra 2007 til 2008, som var anslått til 18.200 kroner pr årsverk.
- Ekstra lavinntektstillegg (nivåheving) på 7000 kroner pr årsverk.
- At 80 pst. av gevinsten ved økt arbeidsproduktivitet skal beholdes i jordbruket.

Målprisøkningene på 500 mill. kroner var fordelt i alle sektorer, med unntak av gris, hvor det var foreslått en reduksjon på 0,50 kroner pr. kg.

På budsjettet ble det i hovedsak foreslått økninger i direkte inntektsgivende tilskudd (tilskudd til husdyr, driftstilskudd, areal- og kulturlandskapstilskudd, beitetilskudd, pristilskudd og tilskudd til avløsning ferie/fritid). Produksjoner med underskudd av norsk vare (sau, storfe og fjørfekjøtt) var prioritert. Strukturprofilen i budsjettstøtten ble foreslått forsterket til fordel for

mindre enheter. Bunnfradraget for produksjonstilskudd ble foreslått redusert fra 5.000 til 3.000 kroner pr. foretak. Grunnvilkåret for tildeling av produksjonstilskudd med krav om brutto omsetning på minimum 30.000 kroner pr. foretak ble foreslått fjernet.

Det ble videre foreslått enkelte nye tilskuddsordninger, blant annet driftstilskudd for sau. Det ble også foreslått en rekke tiltak rettet mot storfeproduksjon. For melk foreslo jordbruket en senking av kvotetak for samdrifter fra 750.000 liter til 570.000 liter, samtidig som begrensningen i antall medlemmer i samdrift på 5 medlemmer ble foreslått fjernet.

Jordbruket krevde også enkelte mindre tilpasninger i skattesystemet, og økt innflytelse over alle utviklings- og prosjektmidler, sentralt og regionalt.

2.3 Statens tilbud

Statens tilbud ble lagt fram 6. mai. Tilbudet hadde en samlet ramme på 720 mill. kroner. Rammen var finansiert med 390 mill. kroner i økte målpriser, 300 mill. kroner i økte bevilgninger på kap. 1150 og 30 mill. kroner i ledige midler fra 2006. I tillegg ble det utenfor rammen disponert 173 mill. kroner i innsparte midler i 2007.

Statens forhandlingsutvalg la følgende forhold til grunn for oppbygging av rammen:

- Økning i markedsinntektene som følge av produksjonsøkning på om lag 100 mill. kroner i 2008.
- Kompensasjon for kostnadsvekst i 2008.
- Reduksjon i arbeidsforbruket på 3,5 pst.
- Inntektsvekst for jordbruket tilsvarende 4 ½ pst. som for andre grupper fra 2007 til 2008.
- En nivåheving av inntektene på 220 mill. kroner, utover lik prosentvis vekst.

Dette ga grunnlag for en økning i jordbruksinntektene på vel 7 pst., eller 12.400 kroner pr. årsverk, inkl. økt utnytting av eksisterende jordbruksfradrag.

Tilbudet hadde en klar distriktsprofil, der det var tatt spesielt hensyn til vanskeligstilte regioner.

Det var lagt vekt på å styrke økonomien i det grasbaserte husdyrholdet på bruk i alle størrelseskategorier. Kravet til omsetning for å være berettiget produksjonstilskudd ble foreslått redusert fra 30.000 kroner til 20.000 kroner pr. foretak, og bunnfradraget ble foreslått redusert med 500 kroner. Velferdsordningene ble foreslått styrket ved at den kommunale landbruksvikarordningen ble foreslått erstattet med en landsdekkende ordning, og gjennom 6 pst. økning i satsene i avløserordningen ved ferie og fritid.

Tilbudet innebar videre en satsing på miljøtiltak og økologisk landbruk. Det ble blant annet foreslått en styrking av kulturlandskapstiltak for å hindre gjengroing og øke beiting, oppretting av et femårig program for å møte klimautfordringene, oppretting av et nytt nasjonalt tilskudd til ugrasharving gitt at det ikke brukes plantevernmidler, og et nytt tilskudd til miljøvennlig husdyrgjødselspredning. Satsingen på økologisk landbruk innebar bl.a. en vesentlig økning i areal- og husdyrtilskuddene og at det avsettes 4 mill. liter i kumelkkvoter til økologiske bruk, som selges gjennom den statlige salgsordningen.

2.4 Det videre forløp av forhandlingene

I møte mellom partene 7. mai meldte Jordbrukets forhandlingsutvalg at tilbudet ga grunnlag for forhandlinger. De overleverte et dokument der de konstaterte at det var meget stor avstand mellom krav og tilbud. De la til grunn i dokumentet at det fra statens side var betydelig forhandlingsvilje, og at dette var helt nødvendig for å komme jordbruket tilstrekkelig i møte, både med hensyn til inntekstutvikling og strukturell innretning.

Partene startet sonderinger tirsdag 8. mai. Tirsdag 15. mai klokken 11:00 la Statens forhandlingsutvalg fram en sonderingsskisse med utkast til sluttløsning. Jordbrukets forhandlingsutvalg ønsket å se nærmere på innholdet i skissen før de kunne ta stilling til den. I formannsmøte onsdag 16. mai klokken 01:00 presenterte jordbruket et nytt forslag til sluttløsning. I formannsmøte samme natt, klokken 05:15, presenterte så staten et tillegg til sonderingsskissen.

Deretter fortsatte forhandlingene utover dagen 16. mai på formannsplan. I plenumsmøte på kvelden den 16. mai inngikk Statens forhandlingsutvalg, Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag ny jordbruksavtale og avsluttet arbeidet med sluttprotokoll. Sluttprotokoll fra forhandlingene følger med som vedlegg 1.

Norges Bondelags styre godkjente avtalen i styremøte 23. mai. Norsk Bonde- og Småbrukarlags styre behandler avtalen 5. juni.

3 Utviklingen i jordbruket

3.1 Innledning

Dette kapitlet skal belyse utviklingen i jordbruket i forhold til de mål og retningslinjer Stortinget har trukket opp. Det vil ikke være mulig å avlese virkningene av den løpende politikken i utviklingen fra år til år, og virkningene av betydelige endringer i virkemiddelbruken vil først vise seg over tid. Videre vil det i de fleste sammenhenger ikke være mulig å vurdere utviklingen i relasjon til enkeltvirkemidler, men i forhold til den helhetlige virkemiddelbruken.

Budsjettnemnda for jordbruket (BFJ) har som hovedoppgave å legge fram og bearbeide grunnlagsmateriale for jordbruksoppgjøret. Nemnda består av representanter fra Norsk Bonde- og Småbrukarlag, Norges Bondelag, Statistisk sentralbyrå, Landbruks- og matdepartementet, Finansdepartementet og Arbeids- og inkluderingsdepartementet, i tillegg til en uavhengig leder. Det er tradisjon for at nemnda i alle viktige prinsipielle spørsmål arbeider seg frem til en faglig enighet. Materialet som BFJ utarbeider til jordbruksoppgjøret består av følgende tre rapporter:

- Totalkalkylen for jordbruket: Jordbrukets totalregnskap og budsjett. Beregningene viser registrerte og normaliserte tall for inntekter, kostnader, arbeidsforbruk og vederlag til arbeid og egenkapital.
- Referansebruksberegninger for jordbruket: Beregningene er basert på NILFs Driftsgranskinger og brukes til å vurdere utslag av et oppgjør for ulike produksjoner, distrikter og bruksstørrelser.
- Resultatkontrollen for gjennomføringen av landbrukspolitikken: Her rapporteres det om utviklingen innenfor sentrale områder.

Mye av tallmaterialet som presenteres videre i dette kapitlet er hentet fra disse publikasjonene, og for mer utfyllende statistikk vises det til tallmaterialet fra Budsjettnemnda.

3.2 Inntektsutviklingen for jordbruket

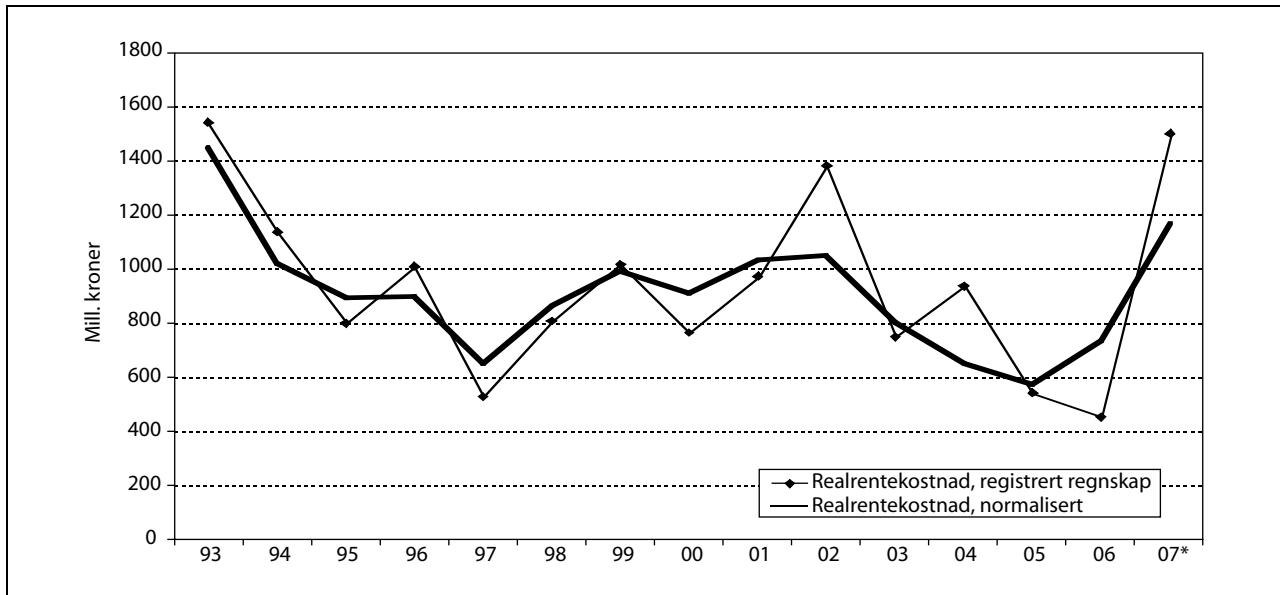
Inntektsutviklingen for jordbruket vurderes med utgangspunkt i normaliserte regnskaper i Totalkalkylen, avgitt fra Budsjettnemnda for jordbruket. Totalkalkylen omfatter inntekter fra tradisjonelt jord- og hagebruk, og inkluderer strukturendringer. For jordbrukere som selvstendig næringsdrivende er det flere forhold som påvirker inntektene det enkelte år. Utøverne vil selv måtte ta ansvaret for å utnytte de muligheter jordbruksoppgjøret og markedet gir.

Inntekter, kostnader og arbeidsforbruk knyttet til skogbruk og en del tilleggsnæringer er ikke med i Totalkalkylen, med unntak av kjøreinntekter for utstyr som er kostnadsført i totalregnskapet. Totalkalkylens normaliserte regnskaper vil derfor ikke gi et fullstendig bilde av utviklingen i landbruksbefolkningens samlede næringsinntekter.

Totalkalkylen har ikke, og kan ikke ha, samme presisjonsnivå som lønnsstatistikk, og inntektsutviklingen bør derfor vurderes over noe tid. Revisjon av dataserier og beregningsprinsipper gjør at både beregnet inntektsnivå og inntektsutvikling kan variere mellom beregningsår. Til årets beregninger er tidsseriene endret for investeringer, eget arbeid ved investeringer, vedlikehold og energikostnader (ny undersøkelse fra SSB). Det gjør at beregnet inntektsnivå i Totalkalkylens tall for de siste årene ligger på et noe lavere nivå enn beregnet i fjor. Også produktivitetutviklingen for siste 10-årsperiode er noe svakere enn beregnet i fjor, bl.a. pga. større kostnadsvekst. Endringen i nivå for året 2006 i forhold til fjorårets budsjett, er for de viktigste postene:

- Energi og smøremidler: 362 mill. kroner høyere.
- Vedlikehold: 260 mill. kroner høyere.
- Arbeidsinntekter ved investeringer: 137 mill. kroner lavere.

I normaliserte regnskaper har nemnda fra i år også glattet «effekt av finansiering» ved beregning av jordbrukets normaliserte realrentekostnad. Også dette endrer tallseriene bakover i tid, men ikke nivået over tid. Det gir en mer stabil realrentekost-



Figur 3.1 Budsjettnemndas serier for realrentekostnad i registrert regnskap og normalisert regnskap, hvor realrenten er beregnet med 3 års glidende gjennomsnitt av pristigningen over 3 år. Mill. kroner.

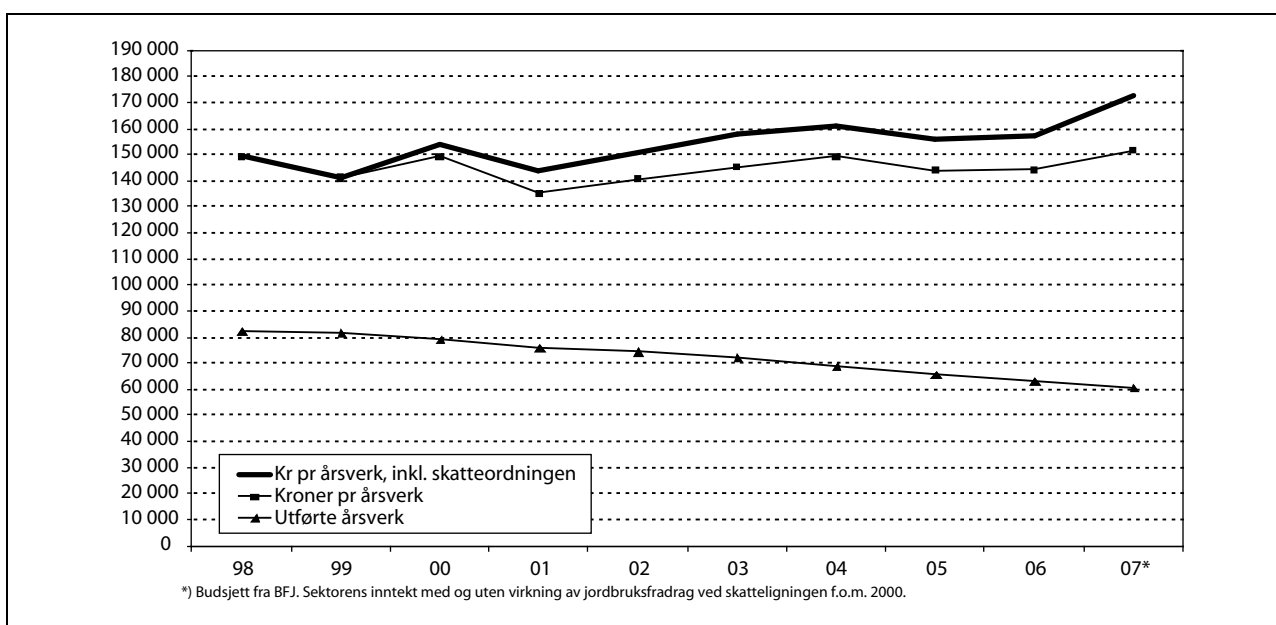
nad, og dermed et uttrykk for den underliggende inntektsutviklingen som i mindre grad varierer mellom enkeltår som følge av varierende vekst i konsumprisindeksen.

Figur 3.1 viser forskjellen mellom den uglattede serien for realrentekostnaden, som benyttes i registrert regnskap, og den glattede serien som Budsjettnemnda fra i år benytter i normalisert regnskap, slik de framkommer i Totalkalkylen.

Figur 3.2 viser vederlag til arbeid og egenkapital pr. årsverk etter normaliserte regnskaper i

Totalkalkylen. Totalkalkylen gjøres opp før skatt. Jordbruksfradraget ved ligningen ble vesentlig utvidet i forbindelse med forhandlingene i fjor. Inntektsvirkningen av fradraget er lagt til i figur 3.2 og tabell 3.1.

På grunn av variasjonen i inntektene i jordbruket mellom år, vil beregning av den underliggende inntektsutviklingen være avhengig av hvilke år en tar utgangspunkt i. Gjennomsnittlig prosentvis inntektsvekst er både for den siste femårsperioden og den siste tiårsperioden i årets normaliserte regn-



*) Budsjett fra BFJ. Sektorens inntekt med og uten virkning av jordbruksfradrag ved skatteligningen f.o.m. 2000.

Figur 3.2 Antall årsverk og inntekt pr. årsverk i jordbruket i perioden 1998-2007.

Tabell 3.1 Utviklingen i inntekter og kostnader, samt vederlag til arbeid og egenkapital i flg. Budsjettmyndens normaliserte regnskaper

	2005	2006	2007	06/05	07/06
Produksjonsinntekter	20 575	20 941	21 346	1,8 %	1,9 %
Direkte tilskudd	8 520	8 545	8 849	0,3 %	3,6 %
Sum inntekter, mill. kroner	29 095	29 486	30 195	1,3 %	2,4 %
Driftskostnader	13 549	13 942	13 928	2,9 %	-0,1 %
Kapitalkostnader	6 084	6 480	7 102	6,5 %	9,6 %
Sum kostnader, mill. kroner	19 632	20 423	21 030	4,0 %	3,0 %
Vederlag arbeid og egenkapital, mill. kroner	9 462	9 063	9 165	-4,2 %	1,1 %
Antall årsverk	65 700	62 900	60 400	-4,3 %	-4,0 %
Kroner pr årsverk	144 000	144 100	151 700	0,1 %	5,3 %
Verdi skatteordning, kroner pr årsverk	11 900	13 100	20 700		
Totalt, kroner pr årsverk	155 900	157 200	172 400	0,8 %	9,7 %

Kilde: Budsjettmyndens for jordbruket

skap beregnet til om lag 2 ¼ pst. pr år. Det er klart lavere enn gjennomsnittet for andre grupper.

Tabell 3.1 viser utviklingen i vederlag til arbeid og egenkapital fra 2005 til budsjetterte tall for 2007 i følge Budsjettmyndens. Brutto inntekter i perioden øker med 1,1 mrd. kroner. Det er en større vekst i brutto inntekter enn på mange år. Det skyldes både økte produksjonsvolum, økte produsentpriser og økte direkte tilskudd. Samtidig øker kostnadene med 1,4 mrd. kroner i perioden. Kostnadene omtales i kap. 3.3. Fra 2005 til 2006 er det beregnet en økning i inntekt pr årsverk på knapt 1 pst. Fra 2006 til 2007 forventes en økning på om lag 9 ½ pst., når inntektsverdien av jordbruksfradraget er inkludert. Fjorårets avtale la i utgangspunktet til rette for en inntektsvekst på 6 ½ pst. Sterkere inntektsvekst enn lagt til grunn skyldes særlig volumvekst i inntektene og klar forbedring av markedsbalansen i svineholdet.

Referansebrukene

Budsjettmyndens referansebruksberegninger viser gjennomgående inntektsvekst for alle produksjoner i 2007, ikke minst for sau og ammeku, og spesielt stor økning for svin/korn som følge av bedre markedsbalanse. Grovt sett viser referansebruksberegningene, som normaliserte regnskaper, en vekst på vel 15.000 kroner pr årsverk fra 2006 til 2007. Det er noe lavere prosentvis vekst (vel 8 pst. som et grovt veid gjennomsnitt) enn det Budsjettmyndens normaliserte regnskaper viser. Dette er fordi referansebrukene har et høyere inntektsnivå. Som de foregående år er inntektsnivået pr. årsverk lavest for referansebrukene med sau og ammeku. Nytt i årets BFJ-materiale er referansebruk med fjørfekjøtt og økologisk melkeproduksjon. Iflg. disse beregningene er inntektsnivået i økologisk melkeproduksjon om lag som for øvrige bruk med noenlunde samme driftsomfang.

Tabell 3.2 Vederlag til arbeid og egenkapital pr. årsverk på referansebrukene. Inntektsverdien av jordbruksfradraget ved ligningen er lagt til. Kroner og prosentvis endring.

	2005	2006	2007	05 til 06	06 til 07
Melk og storfe, 17 årskyr	187 400	188 000	200 800	0,3 %	6,8 %
Korn, 305 daa, landet	202 200	202 600	211 300	0,2 %	4,3 %
Sau, 127 vinterfôra, landet	123 300	136 900	153 500	11,0 %	12,1 %
Melkegeit, 79 årsgeiter	191 700	194 000	208 000	1,2 %	7,2 %
Svin og korn	268 600	242 100	289 200	-9,9 %	19,5 %
Egg og korn	208 000	245 100	272 500	17,8 %	11,2 %
Poteter og korn	226 300	228 900	238 800	1,1 %	4,3 %
Ammeku/storfeslakt	133 900	132 100	154 500	-1,3 %	17,0 %
Frukt/bær og sau/geit	150 400	158 300	176 400	5,3 %	11,4 %
Fjørfekjøtt og planter	227 400	236 600	237 400	4,0 %	0,3 %
Økologisk melk, 22 årskyr	205 100	203 100	217 600	-1,0 %	7,1 %

Tabell 3.3 Lønnsutviklingen i pst. for alle grupper og for to hovedgrupper av lønnstakere

	I alt 1996- 2006	Gjennomsnitt pr. år 1996-2006	I alt 2001- 2006	Gjennomsnitt pr. år 2001-2006	Vekst 2005- 2006
Årslønn ¹ alle grupper	56,6	4,6	22,9	4,2	4,1
Årslønn ¹ NHO-bedrifter i industrien, arbeidere og funksjonærer	57,2	4,6	23,7	4,3	4,3
Årslønn ¹ offentlig forvaltning	57,6	4,7	24,9	4,5	4¼ ²
Lønn ³ pr. normalårsverk ⁴	60,5	4,8	23,9	4,4	4,1

¹ Den samlede lønn (ekskl. overtidsgodtgjørelse) en lønnstaker vil oppnå i løpet av et år, dersom vedkommende har utført et fullt normalt årsverk. Det forutsettes at det gis full lønn under ferie, sykefravær, permisjoner mv.

² Eksklusiv helseforetakene.

³ Lønn ekskl. arbeidsgiveravgift. Dette innebærer lønn inkl. overtidsgodtgjørelse, naturallønn og sosiale ytelser som lønnstakerne mottar.

⁴ Summen av antall heltidsansatte og deltidsansatte omregnet til heltid (SSB).

Kilde: Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørene og Statistisk sentralbyrå

3.3 Lønnsutviklingen for andre grupper

Tabell 3.3 viser lønnsutviklingen fra 2005 til 2006, samt for perioden 1996-2006 for en del grupper i samfunnet. Tallene er hentet fra Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørene og Statistisk sentralbyrå. Inntektsutviklingen for selvstendige næringsdrivende er ikke tatt med. Det statistiske materialet er svakere for denne gruppen og vil normalt svinge mer enn for andre.

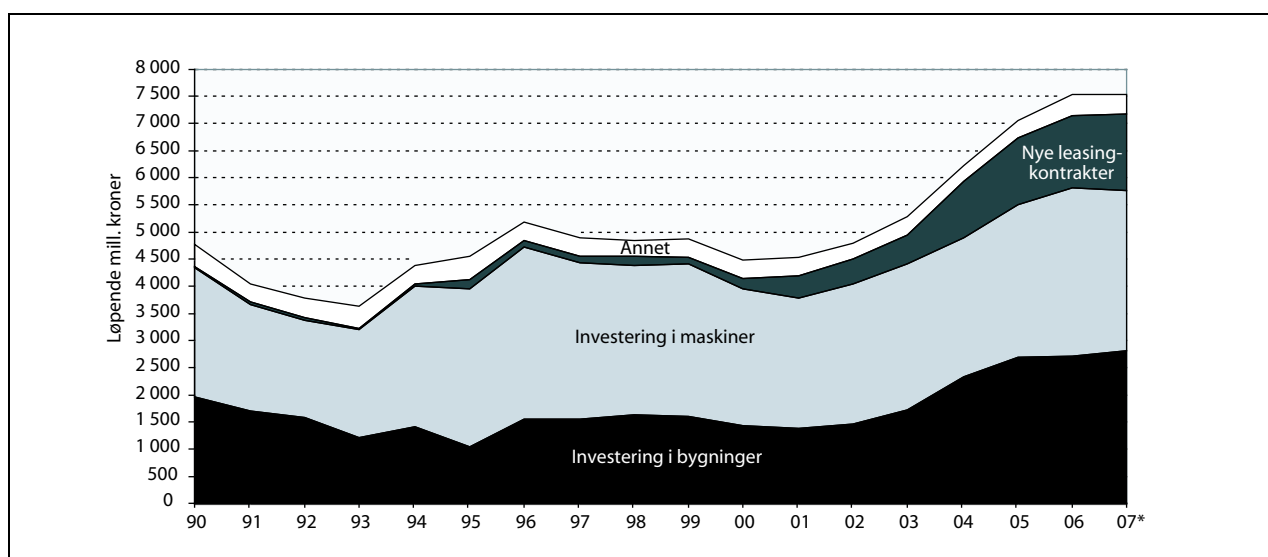
Årslønnsveksten består av overheng, tillegg og glidning. Overhenget beskriver hvor mye lønnsnivået ved utløpet av et år ligger over gjennomsnittet for året. Det forteller dermed hvor stor lønnsveksten vil bli fra et år til det neste, dersom det ikke gis lønnstillegg eller foregår strukturendringer i det andre året. Beregningsutvalgets anslag for lønns-

verhenget inn i 2007 i en del tariffområder ligger i området 1,2 til 2,9 pst. Gjennomsnittlig overheng for alle grupper anslås til 2 pst. I tillegg ble det i 2006 i noen områder avtalt tillegg for 2007 som bidrar til å trekke opp lønnsveksten med ¼ pst. i 2007.

Lønnsoppgjørene i 2007

I årets lønnsoppgjør som er et mellomoppgjør, foreligger det forhandlingsresultater i flere av de store forhandlingsområdene.

For arbeidere i LO/NHO-området er rammen for oppgjøret anslått til 4,5 pst. fra 2006 til 2007. I HSH-området er forhandlingsresultatet også anslått til 4,5 pst. I staten er oppgjøret anslått til 4,8 pst. I kommunesektoren er oppgjøret anslått til mellom 4,8 og 4,9 pst.



Figur 3.3 Utviklingen i bruttoinvesteringene. Løpende kroner.

Tabell 3.4 Antall jordbruksbedrifter og årsverk i 1000 stk. for landet 1979-2007

År	1979	1989	1999	2003	2005	2006*	2007**
Antall jordbruksbedrifter	125,3	99,4	70,0	65,6	53,0	51,2	49,6
Antall årsverk	134,6	101,2	81,6	72,0	65,7	62,9	60,4

* Foreløpige tall

** Budsjett

Kilde: Budsjettnemnda for jordbruket

3.4 Kostnadsutviklingen

På kostnadssiden er det i hovedsak kraftfôrkostnadene og i noen grad kapitalkostnadene som er direkte påvirket av jordbruksoppjøret. Tabell 3.1 viser kostnadsutviklingen i jordbrukssektoren, i følge Budsjettnemnda for jordbruket. Kostnadsendringene inkluderer både volum- og prisendringer.

Kostnadene i jordbruket øker iflg. BFJ med 1,4 mrd. kroner i perioden 2005 til 2007. Om lag en milliard kroner av dette er vekst i kapitalkostnadene, som følge av økte investeringer, leasing av maskiner og økende realrente. Figur 3.3 viser at bruttoinvesteringene i nominelle verdier har økt med om lag 65 pst. siden århundreskiftet.

Også driftskostnadene øker, selv om volumet er svakt fallende. Den største posten under driftskostnader er kraftfôr, hvor Budsjettnemnda regner med at både volumet og prisene vil øke med i overkant av 2 pst. fra 2005 til 2007. For driftskostnadene samlet anslås utviklingen å være stabil fra 2006 til 2007, der energikostnadene trekker ned og faller med om lag 275 mill. kroner, tilsvarende vel 12 pst.

3.5 Arealutviklingen

I perioden 1989-2000 var det en økning i totalt jordbruksareal i drift på 4,8 pst. Denne utviklingen har nå flatet ut. For perioden 2000-2006 er totalt jordbruksareal i drift estimert til å bli redusert med 0,9

pst., jf. tabell 3.5. Nedgangen i jordbruksarealet henger sammen med reduksjon i arealet med korn og oljevekster og andre åpen åker-vekster. Arealet med eng og beite har økt i samme periode.

3.6 Utviklingen i sysselsetting i jordbruket

Jordbruket sto for 3,1 pst. av samlet sysselsetting i 2006. I tillegg leverer mange foretak varer og tjenester til landbruket, og det er en omfattende virksomhet knyttet til foredling og omsetning av landbruksvarer. Tabell 3.4 viser utviklingen i antall jordbruksbedrifter i drift og antall årsverk siden 1979. På 90-tallet var den gjennomsnittlige årlige nedgangen i antall årsverk på 2,4 pst. pr år. Etter 2000 har den årlige avgangen vært klart høyere, men etter 2005 viser tallene fra BFJ en noe redusert avgangtakt både for antall årsverk og antall jordbruksbedrifter. BFJ anslår nå en reduksjon i antall årsverk på 4 pst. fra 2006 til 2007 og 3,5 pst. reduksjon til 2008. Fra 2007 til 2008 anslår BFJ reduksjonen i antall jordbruksbedrifter om lag 3 pst.

3.7 Strukturutvikling

Totalt antall jordbruksbedrifter har gått ned fra 99 400 til 51 199 (-44 pst.) i perioden 1989 til 2006. Fra 1999 til 2006 ble antall jordbruksbedrifter redusert

Tabell 3.5 Utviklingen i jordbruksareal fordelt på ulike vekster (1000 dekar)

År	1989	1995	2000	2004	2005	2006 ¹	Endring 2000-2006
Korn og oljevekster	3530	3449	3370	3283	3252	3184	-5,5 %
Eng og beite	5480	5926	6444	6552	6550	6608	2,5 %
herav overflatedyrket	1095	1294	1583	1660	1692	1723	8,8 %
Andre vekster	946	809	622	562	552	548	-11,9 %
Jordbruksareal i drift i alt	9956	10184	10436	10397	10354	10340	-0,9 %

¹ Foreløpige tall for 2006.

Kilde: Budsjettnemnda for jordbruket

med 27 pst. og en stadig større andel har over 200 dekar jord. Fra og med 1999 har det også vært en reduksjon i antall jordbruksbedrifter mellom 200 og 300 dekar. Gjennomsnittlig antall dekar pr jordbruksbedrift på landsbasis har økt fra 100 dekar i 1989 til 202 dekar i 2006. Arealet på jordbruksbedriftene som går ut av drift overtas i hovedsak av andre jordbruksbedrifter ved salg og spesielt ved leie. Leid areal er mer enn doblet i perioden 1979-2006 og utgjorde ca. 4 mill. dekar, tilsvarende 39 pst. av arealet, i 2006.

Antall jordbruksbedrifter med melkeproduksjon er redusert med 35 pst. i perioden 1999 til 2006, og utgjorde i 2006 14 746 bedrifter. I samme periode er antallet samdrifter i melkeproduksjonen mer enn firedoblet. Antall godkjente samdrifter var ved utgangen av 2006 1 868 mot 432 i 1999. I 2006 var det i gjennomsnitt 2,3 deltagere i samdrifter med melkeproduksjon, og 23,4 pst. av total melkekvote var i samdrifter.

Det har gjennomgående vært en betydelig strukturendring i alle produksjoner de senere årene. For korn har f.eks. gjennomsnittsarealet pr jordbruksbedrift økt fra 153 dekar i 1999 til 200 dekar i 2006. Gjennomsnittlig antall verpehøner pr bruk har økt fra omtrent 780 til 1580 i samme periode. I 2006 var gjennomsnittlig besetningsstørrelse 52 for jordbruksbedrifter med purker mot 26,5 i 1999. Besetningsstørrelsen er dermed nesten doblet siden 1999. Gjennomsnittlig antall melkekyr pr bruk økte fra 14 i 1999 til 17,6 i 2006. Gjennomsnittlig kvote på kumelk har økt med 41,9 pst. fra 1998-2006, og utgjorde 103 938 liter i 2006. Videre har melkeytelsen pr ku økt årlig siden 2000,

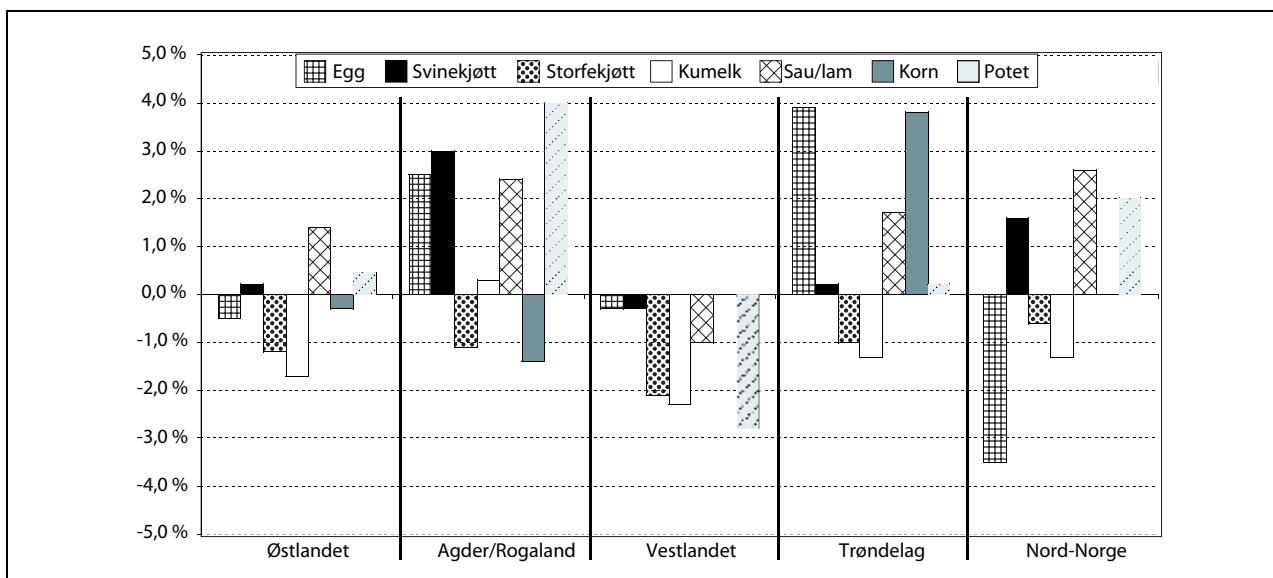
med gikk så vidt ned i 2006. Den forventes å øke igjen i 2007.

3.8 Geografisk utvikling

Den relative fordelingen av antall jordbruksbedrifter med ulike produksjoner har holdt seg forholdsvis stabil mellom regioner siden 1989. Fra 1999 til 2006 har den årlige prosentvise reduksjonen relativt sett vært størst i Nord-Norge, Agder og på Vestlandet, mens den i perioden 1989-1999 var størst på Østlandet og i Nord-Norge. I 2006 var 42 pst. av jordbruksbedriftene lokalisert på Østlandet, 21 pst. på Vestlandet, 14 pst. i Agder/Rogaland, 14 pst. i Trøndelag, og 9 pst. i Nord-Norge.

Den marginale reduksjonen i jordbruksareal i drift fra 1999 til 2006 har først og fremst foregått på Vestlandet, i Agderfylkene og i Troms og Nordland. Hordaland har hatt den største reduksjon i jordbruksareal i drift perioden, på 8 pst. Generelt er det en reduksjon i åpen åker arealene, mens eng- og beitearealene har hatt en svak økning i perioden 1999-2006. Figur 3.4 viser prosentvis endring i produksjonen i landsdelene for noen hovedprodukter fra 1999 til 2006.

Vestlandet har hatt svakest produksjonsutvikling for de fleste produksjoner, med unntak for ammeku. Antall foretak med saueproduksjonen i Vestlandsfylkene har for eksempel gått ned med 32 pst. fra 1999 til 2006. Vestlandet har også størst reduksjon i arbeidsforbruk og er den eneste landsdelen med en viss reduksjon i både totalt jordbruksareal i drift og areal av eng/beite.



Figur 3.4 Prosentvis endring i produksjon fra 1999 til 2006.

Kilde: Budsjettnemnda for jordbruket

Reduksjonen i arbeidsforbruk viser ikke markante forskjeller om kommunene deles inn etter sentralitet eller etter virkeområde for distriktspolitiske virkemidler.

3.9 Produksjons- og markedsutvikling

Siden 1980 har produksjonen av de fleste jordbruksvarer i Norge holdt seg forholdsvis stabil eller vært noe økende. Utviklingen over tid viser en årlig prosentvis økning i kornproduksjonen fra 1999-2006 på 0,08 pst. Kornproduksjonen er følsom for værforholdene og vil derfor variere fra år til år. I 2006 ble det produsert 1230 mill. kg korn i Norge. For storfekjøtt, svin, sau og lam har produksjonen vært jevnt økende siden 1980. Produksjonen av fjørfekjøtt har hatt en sterk økning siden 1980, og er nesten seksdoblet fra 10,5 mill. kg i 1979 til 62,5 mill. kg i 2006. For melk har produksjonen vært synkende frem til 2000, men deretter har produsert mengde vært stabil på ca. 1500 mill. liter.

På slutten av 90-tallet påførte overproduksjon produsentene store inntektstap og bidro til uønskede samfunnsøkonomiske kostnader. Mellom 2001 og 2004 var markedet i langt større grad i balanse. Også for kjøtt ble markedsbalansen vesentlig bedret, og det har delvis oppstått situasjoner med markedsunderskudd, spesielt for storfe.

Totalt brutto pristap for jordbruket inkluderer pristap i forhold til avtalepris og økt omsetningsavgift utover avgift ved markedsbalanse. Dette

utgjorde til sammen 464 mill. kroner i 2005 og 474 mill. kroner i 2006. Brutto pristap er beregnet å gå ned til 292 mill. kroner i 2007. For alle årene er hovedvekten av pristapet knyttet til svin. Budsjett-nemnda har prognosert en reduksjon i pristap for 2007 på alle målprisproduktene.

Tabellen nedenfor viser Budsjett-nemndas anslag for brutto pristap på grunn av markedsoverskudd i mill. kroner, samt prisavviket i forhold til målpris og økt omsetningsavgift i forhold til anslått avgift ved markedsbalanse.

3.10 Overføringene til jordbruket

Netto overføringer i faste kroner var høyest i første halvdel av 1980-årene og er redusert fram til 1997. Siden 2000 er overføringene redusert noe hvert år. Tall fra OECD viser at Norge sammen med Sveits, Korea, Japan og Island har den mest omfattende jordbruksstøtten blant OECD-landene.

OECDs PSE-analyser (Producer Support Estimate) viser næringsstøttens andel av jordbrukets samlede brutto inntekt. Beregningene omfatter både budsjettstøtte og virkning av importbeskyttelsen (skjermingsstøtte), dvs. forskjellen mellom verdensmarkedspris og norsk pris. Beregningene skal i prinsippet gi et totalmål for støtten til produsentene. For Norges del er jordbruksfradraget i skatteligningen og avgiftsfritak på diesel eksempler på avgiftslettelse som også inkluderes i beregningene. PSE-prosenten gir med andre ord

Tabell 3.6 Brutto pristap på grunn av markedsoverskudd i mill. kroner og prisavvik i kroner pr kilo i 2006 og 2007.

2006	Storfe	Sau/lam	Gris	Egg	Fjørfe	Korn/oljefrø	Totalt
Økt omsetningsavgift ¹	0,53	0,32	1,43	0,20	-0,30	0,015	
Svikt i engrospris ¹	0,54	0,18	1,59	0,18	-0,05		
Sum tap	1,07	0,50	3,02	0,38	-0,35	0,015	
Salgsproduksjon, mill. kg	85,2	24,6	115,9	50,4	53,2	1192,9	
Brutto pristap pga. markedsoverskudd, mill. kroner	91,1	12,3	350,1	19,2	-18,6	17,9	474,0
2007	Storfe	Sau/lam	Gris	Egg	Fjørfe ²	Korn/oljefrø	Totalt
Økt omsetningsavgift ¹	0,66	0,22	1,06	0,00		0,03	
Svikt i engrospris ¹	0,00	0,00	0,52	0,06			
Sum tap	0,66	0,22	1,58	0,06		0,03	
Salgsproduksjon, mill. kg	82,4	24,4	119,1	51,2		1328,4	
Brutto pristap pga. markedsoverskudd, mill. kroner	54,4	5,4	188,1	3,1		39,9	292,0

¹ Negativt fortegn betyr høyere uttatt pris enn målpris/lavere omsetningsavgift enn avgift ved markedsbalanse

² Ikke målpris på kylling fra 1.1.07

en indikasjon på støttenivået. Den bør ikke brukes til nøyaktig sammenligning mellom land, fordi det varierer hvor stor andel av jordbruksproduksjon og virkemidler som er inkludert. Støttenivået i Norge målt ved PSE-prosenten har endret seg lite de siste ti årene og var for 2005 på 66 pst. PSE-prosenten i gjennomsnitt for OECD var 29 pst. i 2005. Endringer i PSE-prosenten kan skyldes både endringer i det interne støttenivået og også valutakurser, men særlig vil endringer i verdensmarkedspriser ha stor betydning.

Det siste tiåret har det skjedd en betydelig dreining i virkemiddelbruken fra pris- og produksjons-tilskudd til mer produksjonsnøytrale virkemidler både i Norge og andre land. Dette har vært gjort bl.a. for å redusere tilskuddenes produksjonsdrivende effekt og for å redusere intensiteten i produksjonen. OECDs system for støtte målt i PSE kan ikke sammenliknes direkte med WTOs inndeling av internstøtte, bl.a. fordi WTO-beregningene benytter administrerte priser og verdensmarkedspriser fra 1986-88 til å beregne "skjermingsstøtten". "Skjermingsstøtten" i WTO-beregningene angir derfor ikke et lands oppdaterte skjermingsstøtte. Når det gjelder Norges forpliktelser på internstøtte, vises det til kapittel 5.

CSE (Consumer Support Estimate) er et uttrykk for den implisitte skatt som pålegges forbrukerne som følge av landbrukspolitikken (negativ verdi fordi det er en overføring fra forbrukerne). Norges prosentvise CSE var i 2005 på –53 pst. I gjennomsnitt for OECD var CSE på –17 pst.

3.11 Nærings- og bygdeutvikling

Landbruks- og matdepartementet har en rekke virkemidler finansiert over jordbruksavtalen som skal bidra til næringsutvikling i landbruket. I januar 2007 la Landbruks- og matdepartementet fram strategien «Ta landet i bruk!». Strategien bygger opp under hovedmålene i landbrukspolitikken og danner et rammeverk for alle typer lønnsom næringsvirksomhet med utgangspunkt i gårdens menneskelige og materielle ressurser. I tillegg til den nasjonale strategien fra Landbruks- og matdepartementet, har alle fylker utarbeidet en regional strategi for næringsutvikling som skreddersyr virkemiddelbruken til de mest aktuelle utfordringene i regionen. De regionale strategiene er utarbeidet av det regionale partnerskapet bestående av Fylkesmannen (FM), Innovasjon Norge (IN), Fylkeskommunen (FK), kommunene, landbrukets organisasjoner med flere.

Midlene fra jordbruksavtalen (Landbrukets utviklingsfond) utgjør over 30 pst. av aktiviteten i IN, og spiller en viktig rolle for videreutvikling av eksisterende, og utvikling av ny næringsvirksomhet i Norge.

Når det gjelder økonomiske investeringsvirkemidler, er det fremdeles langt større etterspørsel enn det som er tilgjengelig. Mange av søknadene gjelder midler til oppgradering av eksisterende driftsapparat for å imøtekomme nye krav til driftsbygninger og dyrevelferd, men det er også stor

Tabell 3.7 Innvilgingsrammer for næringsutvikling i 2006 (mill.kroner)

Ordninger for næringsutvikling i landbruket	2006
Sammenslåing av KSL, Matmerk og KIL, ny organisasjon	2
Kompetansetiltak (KIL)	6
Kvalitetssystemer i landbruket (KSL)	20
Fylkesvise bygdeutviklingsmidler (inkl. melke- og storfeprogram)	326
Informasjons- og utviklingstiltak, miljø	12
SMIL	130
Utviklingstiltak innen økologisk landbruk	41,5
Utviklingsprogram for geiteholdet	12,5
Andre utviklingstiltak i landbruket	9
Overføring til Samisk utviklingsfond (SUF)	2
Verdiskapingsprogram for matproduksjon	105
Sentrale bygdeutviklingsmidler	38
Bioenergi og skogbruk	169,2
Innlandet 2010	20
Etablering av Jordskiftesenter	1
<i>SUM LUF, ekskl. rentestøtte</i>	<i>894,2</i>

interesse for midler til utvidelser av driftsomsfang, nye næringer og nye selskapsformer.

Tabell 3.7 gir en oversikt over ordninger som har til hensikt å bidra til næringsutvikling i jord- og skogbruk. I tillegg kommer bevilgning til rentestøtte i 2006 med en låneramme på 700 mill. kroner. Avsnitt 3.11.1 omtaler noen av ordningene.

3.11.1 Nærmere om noen av ordningene

Etablering av Stiftelsen KSL Matmerk

I jordbruksoppgjøret 2006 ble det enighet om å slå sammen KSL-sekretariatet og stiftelsen Matmerk til en organisasjon fra 1. januar 2007. Den nye stiftelsen har som formål å styrke konkurranseevnen til norsk matproduksjon. Utvikling av et helhetlig kvalitetssystem som skal ha som formål å bidra til kvalitet i alle ledd i verdikjeden, samt synliggjøre og dokumentere kvalitetsarbeidet overfor forbruker, er en viktig oppgave for den nye stiftelsen. Stiftelsen eier og administrerer Kvalitetssystem i landbruket (KSL), og har blant annet ansvaret for å administrere, videreutvikle og markedsføre merkeordningen Beskyttede betegnelser. Stiftelsen har også ansvaret for Kompetanseutviklingsprogrammet i landbruket (KIL) og arbeidet med profilering og synliggjøring av konkurransefortrinn og opprinnelse overfor forbruker og marked, samt sikre markedsadgang for norsk mat.

Kompetanseutviklingsprogrammet i landbruket (KIL)

Innvilgingsrammen for KIL var på 6 mill. kroner i 2006. Formålet med KIL er å utvide og utvikle tilbudet av etter- og videreutdanningstilbud i landbruket. Om lag 20 utviklingsprosjekter i regi av utdanningstilbydere som videregående skoler, høyskoler og organisasjoner har fått støtte fra KIL.

Kvalitetssystemer i landbruket (KSL)

Formålet med KSL er å dokumentere for forbrukerne, varekjedene og myndighetene, hvordan produksjonen på norske gårdsbruk foregår, og å utvikle et styringssystem for den enkelte bonde. Kvalitetssystemet tilrettelegger for en systematisk og god dokumentasjon på at målene nås. Det var avsatt 20 mill. kroner til sentralt KSL-arbeid i 2006.

Fylkesvise bygdeutviklingsmidler (BU-midlene)

BU-midlene skal legge til rette for næringsutvikling som danner grunnlag for langsiktig, lønnsom verdiskaping og desentralisert bosetting med

utgangspunkt i landbrukets ressurser generelt og landbrukseiendommen spesielt. De fylkesvise BU-midlene var i 2006 delt mellom melke- og storfe-program og andre tiltak. Forvaltningsansvar fordeles mellom Innovasjon Norge (IN) og Fylkesmannen (FM) på regionalt nivå. Det er IN som forvalter de bedriftsrettede midlene, og FM som forvalter de øvrige midlene. For 2006 fikk fylkene til sammen tildelt 326 mill. kroner i BU-midler ekskl. rentestøtte. Dette fordelte seg med 85 mill. kroner til melke- og storfe-program og 241 mill. kroner til andre tiltak. Tabell 3.8 viser oversikt over de fylkesvise BU-midlene i 2006. Som det fremgår av tabellen, er forsøket i Valdres og Nord-Gudbrandsdal finansiert innenfor den ordinære rammen for fylkesvise BU-midler.

I følge INs oversikt over fylkenes bruk av BU-midler for 2006 kom det inn 1 763 søknader om bedriftsrettede midler til IN. Søknadsmassen og antall innvilgede søknader har gått ned siden 2005, dette skyldes først og fremst at det foretas en omfattende siling av prosjekter på kommunenivå for å utnytte de avgrensede rammene best mulig. FM har i 2006 innvilget BU-midler til 787 utrednings- og tilretteleggingstiltak (inkl. 21 onnebarnehager). Tabell 3.9 viser fordelingen av midler og tiltak på ulike formål, og hvor stor andel av tiltakene som er kvinnetiltak. Det er betydelig høyere kvinneandel blant tilskudd gitt til ny næringsutvikling enn til tradisjonelt landbruk.

Av 1549 bedriftsrettede tiltak er 643 registrert som kvinnetiltak. Dette utgjør 42 pst., en økning på 7 prosentpoeng fra 2005. Av de bedriftsrettede midlene har kvinnelige søkere mottatt 35 pst., en økning på 10 prosentpoeng fra 2005. 32 pst. av midlene til tradisjonelt jord- og hagebruk har gått til kvinner, en økning på 13 prosentpoeng fra 2005.

Tiltak som fører til at flere næringsutøvere samarbeider, er ett av resultatmålene. I 2006 er det gitt 346 tilsagn som knytter seg til en eller annen form for samarbeid/nettverk.

Rapporten viser at 66 pst. av BU-midlene gikk til tiltak innenfor det distriktpolitiske virkeområdet i 2006, en nedgang på 6 prosentpoeng fra 2005. Av midlene til tradisjonelt jord- og hagebruk er fordelingen til kommuner med distriktpolitisk status 66 pst. En nedgang på 8 prosentpoeng fra 2005.

Investeringsstøtte til tradisjonelt jord- og hagebruk skal avpasses de nasjonale markedsforholdene. I 2006 ble det innvilget 667 søknader om tilskudd til investeringer for tradisjonelt dyrehold. I 425 saker (64 pst. av sakene) førte investeringene til økt produksjonsomsfang.

I kundefeffektundersøkelsen blant bedrifter som mottok støtte i 2005, utført av Oxford Rese-

Tabell 3.8 Fylkesvise BU-midler (ekskl. rentestøtte.) Mill. kroner

	Innvilgingsramme 2006	Innvilget 2006 ¹	Ansvar 01.01.07	Budsjett 2007
IN: Melke- og storfeprogram	85,0	105,5	87,3	
IN: Andre tiltak	168,4	187,9	277,6	
Region Valdres/Nord-Gudbrandsdal	10,6	11,5	14,1	
FMLA: Utredning/tilrettelegging	62,0	68,2	101,1	
SUM	326,0	373,1	480,1	371,0

¹ Faktisk innvilget er høyere enn innvilgingsramme på grunn av overføring av ubrukte midler fra tidligere år

arch AS, på oppdrag fra IN, går det fram at prosjektene/aktivitetene som er blitt støttet av bygdeutviklingsmidlene har stor betydning for bedriftsleders egen vurdering av bedriftens overlevingssevne og lønnsomhet.

Rentestøtte

Ordningen ble etablert med virkning f.o.m. 2003. Støtten utgjør en nedskrivning av lånets rente i hele tilbakebetalingstiden. Rentestøtten settes til 50 pst. av risikofri rente 3 år stat (ST4X) for foregående år. I 2006 kunne det gis rentestøtte til lån innenfor en låneramme på 700 mill. kroner. Det ble i 2006 gitt tilsagn på i alt 659 mill. kroner.

Risikolån

Det ble åpnet for å sette av midler til et taps- og rentestøttefond innenfor rammen av de fylkesvise BU-midlene fra og med 2006. Avsetningen til et slikt fond var i 2006 på 2,7 mill. kroner. Det er innvilget 9 søknader om risikolån til utvikling av nye næringer (4,1 mill. kroner), og 13 søknader til utvikling

av tradisjonelt jord- og hagebruk (11,1 mill. kroner). Det er fylkene Østfold, Buskerud, Vest-Agder, Hordaland, Møre og Romsdal, Nord-Trøndelag, Nordland, Troms og Finnmark som har benyttet muligheten til å gi risikolån i 2006. Ordningen virker slik at det settes av midler til et tapsfond, men dersom tapene blir mindre enn avsetningen går midlene tilbake i LUF, ført som frafall i ansvar. Det gjøres løpende risikovurderinger av prosjektporteføljen i ordningen.

Seterprosjektet i Hedmark, Oppland og Møre og Romsdal

Prosjektet er kommet godt i gang i alle tre fylkene. Det er opprettet en koordineringsgruppe for å styrke samarbeidet mellom fylkene og dermed få større totaleffekt av prosjektmidlene. Prosjektet er med på å gi økt oppmerksomhet om verdien av seterholdet som igjen er en viktig inspirasjonskilde for brukerne til å opprettholde den tradisjonelle setringen. Tradisjonelle setermiljøer er i flere

Tabell 3.9 Fylkesvise BU-midler ekskl. rentestøtte. Fordeling av innvilging på ulike formål og kvinnetiltak i 2006.

Ordning	Innvilget mill. kroner	Andel av midlene i %	Antall tiltak	Kvinnetiltak % av tiltak ¹
Utredning/tilrettelegging	68,2	18,3	787	8
Etablererstipend	21,6	5,8	262	66
Bedriftsutvikling	13,5	3,6	131	49
Investeringer, nye næringer	54,1	14,5	267	54
Investeringer, tradisjonelt landbruk	70,9	19,0	392	29
Melke- og storfeprogram	105,5	28,3	251	28
Andre tiltak ²	39,3	10,5	-	-

¹ Tiltak kommer i denne kategorien dersom minst ett av følgende kriterier er oppfylt: Kvinner som starter egen virksomhet, tiltaket er spesielt rettet mot å øke kompetansen til kvinner ansatt i foretaket, kvinner utgjør mer enn 30 % av styremedlemmene eller ledelsen i en bedrift, eller tiltaket bidrar til å øke antall kvinnelige eiere, styremedlemmer, ledere eller er spesielt rettet mot å øke antall sysselsatte kvinner.

² I kategorien Andre tiltak ligger blant annet tilskudd ved generasjonsskifte, andre tiltak, og innvilgingene gjort av de to forsøksregionene i Oppland

områder også avgjørende for et autentisk reiselivsprodukt.

Verdiskapingsprogrammet for matproduksjon, inkl. Stiftelsen Matmerk og Offentlige strategier

Verdiskapingsprogrammet for matproduksjon (VSP mat) forvaltes av Innovasjon Norge (IN) som en egen programsatsing på mat. Hovedmålet for programmet er å bidra til økt verdiskaping innen primærproduksjon og foredling samt omstilling av norsk landbruk gjennom innovasjon og produktmangfold. INs kundeeffektundersøkelse viser at VSP mat er det virkemiddelet, av alle virkemidlene til IN, som har klart størst betydning for realisering av nye prosjekter og bedriftens utvikling og økt lønnsomhet.

Midtveisevalueringen av programmet gjennomført av Østlandsforskning i 2006, dokumenterer også at forventningene som tilsagnsmottakerne har hatt til prosjektene i stor grad kan sies å være innfridd.

Bevilgningen til Stiftelsen Matmerk og til Offentlige strategier inngikk i rammen til programmet i 2006. Samlet ramme til Verdiskapingsprogrammet for matproduksjon var på 101,2 mill. kroner i 2006. Opprinnelig innvilget ramme for programmet var på 105 mill. kroner, men rammen ble redusert med 6,3 mill. kroner som følge av at midler ble overført til veterinærvakt (4,3 mill. kroner) og prosjektet Sporbarhet i matkjeden (2 mill. kroner) i revidert budsjett. Rammen ble også korrigert opp med 2,5 mill. kroner på grunn av tidligere for mye avsatte midler til Merkur-programmet. Rammen til VSP mat i Innovasjon Norge var på 83,2 mill. kroner i 2006.

Etterspørselen etter VSP-Mat midler har vært stor i 2006. Programmet mottok 260 prosjektsøknader mot 245 i 2005, med omsøkt beløp på 170 mill. kroner i 2006 mot 135,2 mill. kroner i 2005. 206 søknader fikk innvilget totalt 90,9 mill. kroner i 2006.

Merkeordningene Beskyttede betegnelser og Spesialitet

Merkeordningene Beskyttede betegnelser ble etablert i 2002. Pr. 31.3.2007 var det 11 produkter som har oppnådd en beskyttet betegnelse. Det foreligger 12 søknader til behandling. Seks av søknadene ble mottatt i 2006.

Merkeordningen Spesialitet omfattet, pr. 28.03.07, 36 bedrifter med til sammen 107 produkter. Pr. 30.06.06 var det 30 bedrifter med til sammen 78 produkter. Dette betyr en jevn økning i bedriftstilslutning og en økning av godkjente produkter

hos eksisterende merkebrukere. En slik økning hos eksisterende merkebrukere kan tyde på at de ser nytten i å være tilknyttet merkeordningen.

Matmerk har i 2006 også gjort et betydelig arbeid med å profilere norske matspesialiteter. I november ble det produsert et nytt matbilag (SMAK!) som ble distribuert til ca 700.000 husstander gjennom de største avisene. I bilaget ble det informert om merkeordningen Beskyttede betegnelser og alle de godkjente beskyttede betegnelse.

Matmerk har også inngått avtale med en matvarekjede om å selge og profilere varer med merkene Spesialitet og Beskyttede betegnelser.

Offentlige strategier

Gjennom offentlige strategier satses det på profilerende og salgsfremmende tiltak for norsk mat nasjonalt og internasjonalt med sikte på økt næringsutvikling på matområdet.

I samsvar med LMDs strategi for næringsutvikling profilerer prosjektene nå i høyere grad synergiene mellom mat og reiseliv, og koordineres med NHD og INs implementering av den nasjonale reiselivssatsingen. Det er lagt vekt på at mat- og reiselivsprosjektene skal bidra til å ivareta, forsterke og fremheve et steds lokale egenart knyttet til miljø, estetikk og kulturarv.

Sentrale BU-midler

De sentrale BU-midlene brukes til prosjektrettet virksomhet og tiltak av landsomfattende karakter. Rammen for de sentrale BU-midlene var i 2006 på 38 mill. kroner. Fordelingen framgår av tabell 3.10.

Tabell 3.10 Fordeling av sentrale BU-midler i 2006. Mill. kroner

Sentrale BU-midler	2006
Reiseliv	22,4
Konfliktforebyggende tiltak i forhold mellom reindrift og jordbruk	1,0
Til disposisjon for IN	1,0
Skolemataaktiviteter	1,8
Diverse småprosjekt	6,8
Forskningsprosjekt korn	1,5
Landbruksbygg i arktiske strøk	1,5
Norsk Bygdeturisme og Gardsmat	1,5
Norsk Innlandsfiskelag	0,5

Reiseliv

Av bevilgningen til reiseliv ble i 2006 17,3 mill. kroner brukt til markedsføring, herunder Norgeskampanjen, Bygdeturismekampanjen, Håndplukket og de internasjonale temaprojektene på sykling, vandring, elve-/innlandsfiske og laksefiske. Resten av bevilgningen ble blant annet brukt til konferansen om mat og reiseliv, katalogen til Norsk Bygdeturisme og Gardsmat, og utviklingen av det nasjonale økoturismeprojektet i regi av GRIP.

Inn på tunet

Målet med Inn på tunet-satsingen er å utvikle alternative omsorgs- og læringstilbud med gården som arena. Senter for bygdeforskning anslår, i en undersøkelse fra 2005, at ca. 1500 gårdsbruk leverer velferdstjenester. I 2006/2007 ble det utarbeidet en handlingsplan for Inn på tunet som skal bidra til å videreutvikle Inn på tunet som et tjenestetilbud til skole, helse og velferd, samt bidra til næringsutvikling i landbruket. Arbeidet med å følge opp tiltakene i handlingsplanen er i stor grad lagt til Fylkesmannen.

I 2006 ble det bevilget over 5 mill. kroner fra BU-midlene til Inn på tunet tiltak, noe som tilsvarer bevilgningene i 2005. Norges Vel eier og utvikler internett-siden www.innpaataunet.no. De har registrert 6000 treff i gjennomsnitt i måneden i 2006, noe som er en økning fra 2005.

Skogbruk og bioenergi

Den samlede omsetningen i hele skogsektoren ligger på ca 40 mrd. kroner. Skogbruket skaper også store lokale verdier. Førstehåndsverdien av det tømmeret som blir hogd og omsatt ligger årlig på ca 3 mrd. kroner.

Økt bruk av bioenergi og økt trebruk som erstatning for mer energikrevende materialer vil gi viktige bidrag til energiforsyningen og minske de menneskeskapte klimautslippene. Beregninger viser at skogen i Norge årlig tar opp CO₂ tilsvarende ca. 50 pst. av de totale utslippene av klimagasser. En aktiv innsats over flere tiår for å bygge opp skogressursene og for å øke produksjonen på eksisterende skogarealer (etablering av tettere og mer vekstkraftige skogbestand og valg av treslag) har ført til en betydelig økning i opptak av CO₂ og lagring av karbon i norsk skog. Det er anslått at det samlede karbonlageret i skogøkosystemet utgjør i størrelsesorden 1,9 mrd. tonn karbon, hvor hovedmengden er lagret i jordsmonn, men også i trær og myr.

Til tross for at stående kubikkmasse i norske skoger er større enn noen gang tidligere i

moderne tid, er avvirkingen relativt lav. Det er stort potensial for å øke avvirkingen. Avvirkingen i norske skoger har de senere årene ligget på om lag 8-11 mill. m³. Vurderinger gjort ved Norsk institutt for skog og landskap viser at det er mulig å øke denne til 15 mill. m³ innenfor de rammer som er fastlagt i henhold til bransjestandarden Levende Skog og skogloven med tilhørende forskrifter. Avvirking med påfølgende aktiv skogskjøtsel for å sikre etablering av ny og veksterlig skog, medfører at man i framtiden kan øke avvirkingen ytterligere på de samme arealene som det i dag drives skogbruk.

For å stimulere til økt aktivitet i skognæringen vedtok regjeringen i 2006 å utvide og forbedre skogfondsordningen. Ordningen er viktig for å sikre langsiktige investeringer i skogbruket.

Bevilgningene til skogbrukstiltak og bioenergi over LUF utgjorde i 2006 169,2 mill. kroner. Midlene ble fordelt med 106,2 mill. kroner til tilskudd til nærings- og miljøtiltak i skogbruket, 25 mill. kroner til tilskudd til skogbruksplanlegging med miljøregistreringer, 13 mill. kroner til sentrale tiltak og 25 mill. kroner til bioenergi.

Gjennom ordningen for tilskudd til nærings- og miljøtiltak i skogbruket ble det i 2006 gitt tilskudd til skogkultur, vegbygging, miljøtiltak i skog, drift med taubane og hest og andre tiltak i skogbruket. Midlene ble forvaltet av kommunene sammen med midlene til ordningen for tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbrukets kulturlandskap (SMIL). Midlene fordelte seg med 42 pst. til skogkultur, 37 pst. til vegbygging, 4 pst. til miljøtiltak, 5 pst. til drift med taubane og hest og 10 pst. til andre tiltak. Fordelingen varierer en god del fra fylke til fylke.

3.12 Likestilling og rekruttering

Hovedtendensen er at både andelen kvinnelige brukere og eiere har vært nokså stabil i de siste 5 årene. Den generelle samfunnsutviklingen gjør seg også gjeldende i landbruket ved at kvinner i og i tilknytning til landbruket nå i gjennomsnitt har høyere utdannelse enn menn. Kvinner på gårdsbruk har for første gang større lønnsinntekt enn menn i gjennomsnitt.

Andelen kvinnelige personlige brukere var økende fra 1979 til 2001, i perioden etter har den vært stabil på ca. 13 pst.. Størst andel kvinner finner vi på mindre bruk. På bruk opp til 50 dekar er andelen kvinnelige brukere på 18 pst., mens på bruk over 500 dekar er kvinneandelen 7 pst. Geografisk fordelt er det størst kvinneandel i Troms

(17 pst.) og Finmark (21 pst.) og minst kvinneandel i Vestfold (11 pst.) og Sør-Trøndelag (11 pst.).

Ut fra aldersstatistikken ser det ut til at kvinner i mindre grad overtar gårdsbruk for selv å drive landbruk over tid. Derimot er kvinner som aktivt driver gård, gjennomgående litt yngre enn menn. Dette gjelder både for store og små bruk og i de fleste fylkene.

Når det gjelder fordeling mellom driftsformer, er det størst andel kvinner blant bønder med sau, geit og hest. Andelen er lavest blant produsenter som driver med storfe, både kombinasjonen melk/kjøtt og kun melk. For de andre driftsformene er andelen kvinner noenlunde lik og ca. 13 pst.. Kvinner utgjør 16 pst. av produsentene med økologisk drift, noe som er 3 prosentpoeng høyere enn andelen for øvrig.

Arbeidsforbruket i jordbruket er avtakende både for kvinner og menn. Kvinnene utfører nesten en firedel av arbeidet, enten som bruker, ektefelle eller samboer til brukeren, som familiemedlem eller som annen hjelp.

Generelt er lang utdanning vanligere blant kvinner enn blant menn som eier eller driver gårdsbruk, og lang utdanning er vanligere jo større gården er for begge kjønn. Landbruksutdanning er også vanligere blant de som driver større gårdsbruk. De unge kvinnene som har overtatt gård har et langt høyere utdanningsnivå enn menn, men de velger sjeldnere en lang landbruksutdanning.

Statistikk for pensjonsgivende inntekt i jordbruk, skog og fiske viser at menn har høyere personinntekt enn kvinner. Dette gjelder spesielt for primærnæring og annen næring, mens kvinnene nå har høyere lønnsinntekt enn menn. Kvinners pensjonsgivende inntekt i forhold til mennenes har vært svakt økende, og siden 2002 ligget stabilt i overkant av 70 pst. av mennenes nivå.

Med bakgrunn i utviklingen de siste fem årene, hvor den jevne, men svake økningen av andelen kvinnelige bønder har stoppet opp, ble det i 2006 satt ned en arbeidsgruppe som skulle gjennomgå målsetningene for likestilling i landbruket, fremme forslag til nye strategier for likestilling samt identifisere indikatorer for å måle utviklingen i landbruket. Denne gruppen har utarbeidet en strategi for å fremme likestillingen med forslag til tiltak hvor man tar i bruk kunnskap, holdningsskapende arbeid, informasjon samt økonomiske og juridiske virkemidler. Tiltakene skal bidra til å øke kvinnelig representasjon i landbruket og målsettingen er en kjønnsrepresentasjon på 40 pst. på flere områder i og i tilknytning til landbruket.

3.13 Miljø

I dette kapitlet er miljøstatusen i jordbruket beskrevet. Resultater og tiltak for økologisk jordbruk er omtalt i eget kapittel.

3.13.1 Miljøstatus for jordbruket

Det er en stor utfordring å få kartlagt og overvåket miljøstatusen i jordbruksområder og jordbrukspåvirkede områder. En stor andel av Norges landområde er påvirket av jordbruksdrift. Landbruket påvirker også naturen på mange måter, slik at det blir mange ulike miljøverdier som skal overvåkes. Kartleggingen og overvåking av biologiske ressurser, kulturminneverdier, vannforurensning og luftforurensninger er pågående prosesser og i stadig utvikling.

Jordvern

Regjeringen har som mål at den årlige omdisponeringen av de mest verdifulle jordressursene skal halveres innen 2010. Rapporteringssystemet KOSTRA, hvor kommunene bl.a. skal rapportere inn omdisponering av jordbruksareal, viser ingen klar tilbakegang i omdisponeringen. KOSTRA systemet er forholdsvis nytt, og det er knyttet stor usikkerhet til kvaliteten på omdisponeringstallene. Det er dermed vanskelig å si eksakt hvordan utviklingen er. Landbruks- og matdepartementet arbeider, blant annet sammen med Kommunenes sentralforbund, med å få bedret kvaliteten på rapporteringen, slik at det blir lettere å vurdere eventuelle framtidige tiltak og virkemidler for å nå målet. Landbruks- og matdepartementet har også nedsatt en gruppe som skal vurdere nye virkemidler for å nå målet om halvering av omdisponeringen.

Jordbrukets kulturlandskap

Gjennom 90-tallet var det en jevn økning i jordbruksareal i drift, mens dette flatet ut rundt år 2000, og har hatt en liten nedgang siden. Det er fulldyrka areal som reduseres, mens det fortsatt er en økning for innmarksbeite. Totalt jordbruksareal i drift var i 2006 ca 10,3 mill. dekar.

Dette indikerer at jordbrukslandskapet på landsbasis holdes i hevd, men det er store regionale forskjeller. Statistikken sier imidlertid ikke i seg selv mye om miljøkvaliteten på det landskapet som holdes i hevd.

Kulturlandskapsprogrammet 3Q, som tar utgangspunkt i dagens aktive dyrkingslandskap, har nå oversikt over 5-årsendringer for 5 fylker (Østlandet). Disse viser liten endring i viktige land-

skapselementer som åkerholmer, bekker, grøfter, steingjerder og steinrøyser. Jordstykkene ser ut til å øke i størrelse og dermed gå ned i antall, mest tydelig i Vestfold. Dette er med på å endre landskapsuttrykket noe, men det er ikke klart om det er i et omfang som er negativt for landskapsopplevelsen eller for jordbruksareal som habitat for ville dyr og planter.

Biologisk mangfold og gjengroing

Jordbruket har påvirket landskapet i flere tusen år. En rekke planter og dyr fant sitt levested i jordbrukslandskapet og tilpasset seg disse forholdene. Disse arealene omtales ofte i dag som gammel kulturmark. Noe av dette er i dag en del av det intensivt drevne jordbruksarealet som har utviklet seg de siste hundre år, mens noe finnes i utmark. Mye av det som finnes igjen, hvorav de største arealene er utmark, trues nå av gjengroing. Det er i dag ingen samlet oversikt over utviklingen relatert til gjengroing i Norge.

I desember 2006 ga Artsdatabanken ut en revidert utgave av den norske rødlista. Dette er en oversikt over utdødde arter, truede arter og arter som i nær framtid kan bli truet, og som vurderes til å ha begrenset levedyktighet i Norge over tid. Lista deles inn i ulike kategorier for å signalisere hvor truet/sårbar arter er og/eller om vi mangler kunnskap om arten. 35 pst. av artene på rødlista har sitt leveområde i jordbrukslandskapet. Omfattende og raske endringer, både ensretting av jordbruksdriften, gjengroing av arealer og avrenning av næringssalter forklarer forverringen av levekårene for mange av disse arter. Ca 20 pst. av artene på rødlista er truet av intensivt jordbruk, mens 25 pst. av artene derimot er truet av opphør av drift, endret drift eller for liten jordbruksaktivitet. Det siste er gjerne knyttet til «gamle» slåtteenger eller «gamle» beiteområder. Slike driftsformer som ikke leger er lønnsomme i ordinær jordbruksdrift, kan det gis støtte til gjennom Regionalt miljøprogram og Spesielle miljøtiltak i jordbruket.

Genetiske ressurser

Landbruks- og matdepartementet har arbeidet mye med å ta vare på genetiske ressurser fra jordbruket de senere årene, bl.a. med opprettelsen av eget frølager på Svalbard og gjennom nordisk genbank. For bevaringsverdige storferaser er det en egen tilskuddsordning over jordbruksavtalen. Fra 2005 til 2006 er det en økning fra 1150 til 2080 dyr som får tilskudd over ordningen. Det er fortsatt kritisk lave bestander av Dølafe, Austlandsk rau-

kolle og Vestlandsk raukolle, men alle bestander har økning fra 2005 til 2006.

Kulturminner

Både fredete kulturminner (bygninger og arkeologiske kulturminner) og ikke-fredete kulturminner utgjør en del av en gårds ressursgrunnlag. Kulturminner kan bli forringet eller ødelagt på grunn av nedlegging av drift, endrede driftsformer eller ulike effektiviseringstiltak innenfor landbruket.

For eksempel er de små, tradisjonelle landbruksbygningene viktige for lokalhistorien og for den lokale identiteten. SEFRAK-registeret (et landsdekkende kulturhistorisk register over eldre bygninger og andre kulturminner) viser at Norge har tapt 30 pst. av bygningsmassen i deler av landet i perioden fra registeret ble ferdigstilt (1975-1995) og fram til i dag.

Vannforurensning

SFT har grovkarakterisert alle ferskvannforekomster i Norge. Ca 5 pst. av norske vannforekomster har dårlig status på grunn av forurensning. Ca 65 pst. av alle norske vannforekomster har ingen eller liten påvirkning av jordbruk. 10 pst. har moderat påvirkning og 25 pst. har mye påvirkning av jordbruk.

Overvåkingsprogrammet JOVA viser at det blant annet på Jæren og i kornområdene på Østlandet fortsatt er utfordringer med jorderosjon og næringssaltavrenning. Klimaendringer de siste 10-20 årene har ført til at erosjon og avrenning av næringsstoffer i forsøksfeltene er like stor i dag som på midten av 80-tallet, til tross for gjennomføring av en rekke tiltak. Klimaendringene oppveier de positive effektene av tiltak gjennom mer høstnedbør og kortere vintre med frost og stabile forhold.

Hav

TEOTIL modellen beregner tilførsler av næringsalter til sårbare kystområder i Norge. Modellen viser at Norge har nådd målsettingen knyttet til avrenning av fosfor (50 pst. reduksjon), mens det fortsatt gjenstår en god del for nitrogen. Jordbruket står for 70 pst. av de menneskeskapte utslippene av nitrogen.

Det er påvist en sterk reduksjon av sukkertare langs kysten fra Svenskegrensa til Vestlandet. Klimaendringer og havtemperatur er en viktig faktor her, men avrenningen av partikkel- og næringssaltavrenning ser også ut til å være av betydning.

MORSA (Hobøl-Vansjøvassdraget)

MORSA vassdraget i Østfold og Akershus er et vassdrag som har fått ekstra oppmerksomhet på grunn av sterk forurensing. Vansjø, som er en del av vassdraget, er drikkevannskilden til Moss. Jordbruket har pr 2005 redusert fosfortilførslene med 4,5 tonn, mens målet er 7,2 tonn innen 2008. De viktigste tiltakene er endret jordarbeiding, fangdammer og etablering av vegetasjonssoner.

Nye undersøkelser viser at «selvgjødslingen» (oppvirvling av sedimenter i sjøen) fører til mindre problemer enn det man tidligere har antatt. Det betyr at de årlige tilførslene fra jordbruket har større betydning. Undersøkelser fra 14 forskjellige bekker viser at avrenningen er stor fra arealer med høyt innhold av fosfor i jorda. Det innebærer et behov for også å se på gjødslingspraksis.

Jærvassdragene og Haldenvassdraget er også viktige enkeltlokaliteter hvor det er gjennomført mange gode tiltak, men hvor det er behov for å redusere jordbrukets påvirkning ytterligere.

Plantevernmidler

Handlingsplan for redusert risiko ved bruk av plantevernmidler (2004-2008) fastsetter mål og tiltak på plantevernmiddelområdet. Det er fortsatt behov for å redusere både bruk og risiko knyttet til bruk av plantevernmidler.

Følgende hovedmålsetninger er fastsatt i handlingsplanen:

- Gjøre norsk landbruk mindre avhengig av kjemiske plantevernmidler
- Risiko for helse- og miljøskader ved bruk av plantevernmidler skal i planperioden reduseres med 25 pst. slik at den samlede reduksjonen i perioden 1998-2008 blir minst 50 pst.

Vi er nå godt over halvveis i planperioden for gjeldende handlingsplan. Bruksstatistikk og risikotall basert på bruksundersøkelsene viser ingen klar trend når det gjelder reduksjon i bruk og i risiko. Den nyeste bruksstatistikken er imidlertid fra 2005. Omsetningen av plantevernmidler i 2006 ligger på gjennomsnittet for de 5 siste år. En fullstendig oversikt og vurdering av måloppnåelse vil først kunne bli gitt i forbindelse med evaluering av handlingsplanen i 2009.

Klima og luftforurensning

Landbrukets samlede utslipp av CO₂ utgjør en svært liten del av Norges totale CO₂ utslipp (se tabell). Enkelte jordbruksaktiviteter er imidlertid opphav til direkte utslipp av klimagassene metan (CH₄) og lystgass (N₂O), henholdsvis 50 pst. og 44 pst. av Norges totale utslipp av disse gassene i 2005. Til sammen utgjorde disse utslippene fra jordbruket i 2005 om lag 9 pst. av Norges totale klimagassutslipp. På den annen side kan skogbruk og endret arealbruk bidra positivt i klimasammenheng.

Jordbruket står for 90 pst. av norske utslipp av ammoniakk. Ammoniakk fører til forsuring av vassdrag og til overgjødsling i naturen. Ammoniakkutslippene kommer i hovedsak fra lagring og spredning av husdyrgjødsel. Jordbrukets utslipp har vært stabile de siste årene.

3.13.2 Miljøtiltak og miljøvirkemidler i jordbruket

De økonomiske miljøtiltakene i jordbruket er knyttet til nasjonalt miljøprogram med generelle og landsdekkende ordninger, til regionale miljøprogram med tiltak og virkemidler i hvert fylke, og til

Tabell 3.11 Utslipp til luft fra landbruket, 2005

Klimagasser	Landbrukets utslipp mill. tonn CO ₂ -ekv.	Norges klimagassutslipp mill. tonn CO ₂ -ekv.	Landbrukets andel av Norges klimagassutslipp
CO ₂ ¹	0,5	44,0	1 pst.
Lystgass (N ₂ O)	2,1	4,4	44 pst.
Metan (CH ₄)	2,2	4,4	50 pst.
Totale utslipp	4,8	54,0 ²	9 pst.
CO ₂ opptak skog og endret arealbruk	- 27,2	- 27,2	
Totalt, netto	- 19,0	26,8	

¹ Andel av CO₂-utslippene er ikke beregnet for 2005, og 2004 tall er brukt.

² Fluorholdige gasser (HFK, PFK og SF₆ primært fra industrielle kilder – til sammen omlag 1,5 Mt) er også inkludert i totale utslipp.

Kilde: Utslppsregnskapet til SFT (rapportert under Klimakonvensjonen 13. april 2007) og SSB, samt SSB rapport Jordbruk og miljø 2006.

den kommunale ordningen Spesielle miljøtiltak i jordbruket.

Beitedyr og beitetiltak

Beiting er en viktig faktor for å bevare kulturlandskap og for å bevare kulturbetinget biologisk mangfold. Antall beitedyr, og hvor disse dyrene beiter, er derfor vesentlige miljøindikatorer.

Det totale antall beitedyr var i 2006 på nesten 2,3 mill. dyr, mens det i 1990 var over 2,4 mill. dyr. Det er en nedgang for alle beitedyr mellom 1990 og 2006 med unntak av hest.

I 2006 ble det innført et eget nasjonalt beitetilskudd for å få flere dyr på beite. Dette tilskuddet kommer i tillegg til tilskudd til utmarksbeite. I 2006 var 80 pst. av kyrne, 50 pst. av andre storfe, 98 pst. av sauene og 93 pst. av geitene på beite i følge tilskuddstatistikken.

Andelen kyr på utmarksbeite har gått opp fra 26 til 27 pst. i 2005 i forhold til 1990. Andre storfe på utmarksbeite har gått ned fra 30 til 25 pst. i den samme perioden. Andelen geit og hest på utmarksbeite har også gått ned i denne perioden.

Gjennom regionale miljøprogram er det også beiteordninger i mange fylker. Noen av disse ordningene er målrettet mot bestemte naturtyper mens andre er av generell karakter. Totalt har det blitt gitt tilskudd til ca 300.000 beitedyr over regionale miljøprogram.

Det er gitt tilskudd til 7.000 dyr til beiting av kystlynghei, mens det er gitt tilskudd for ca 40.000 dyr for beiting i verneområder.

Verdifulle kulturlandskap og naturtyper

Gjennom regionale miljøprogram (RMP) er det innført en rekke ulike ordninger som retter seg mot bestemte miljøkvaliteter. Flere av disse ordningene er knyttet opp mot verdifulle kulturlandskap og naturtyper. Det er gitt tilskudd til nærmere 300.000 dekar verdifulle kulturlandskap og 70.000 dekar naturtyper som for eksempel kystlynghei og hagemark. Det er også gitt tilskudd til 10.000 styvingstrær og til over 100 dagsverk for skjøtsel av kulturlandskap (slåtteenger, kulturminner med mer).

Kulturlandskapstiltak i kommunene

Kommunen har i noen år hatt ordningen med spesielle miljøtiltak i jordbruket. Denne ordningen er basert på enkelsaksbehandling av søknader om støtte til miljøtiltak, og er sentral for bevaring og vedlikehold av kulturlandskapet, sikring av kulturarven og det biologiske mangfoldet. For 2006 gikk det 153 mill. kroner til denne ordningen. I overkant

av 80 pst. av midlene går til kulturlandskapstiltak og ca 15 pst. til forurensingstiltak (se egen omtale). Det går også ca 3 pst. til organisering av større felletiltak med flere grunneiere.

Kulturlandskapstiltakene ble i 2006 fordelt på flere ulike formål. 35 pst ble brukt til freda og verneverdige bygninger, 34 pst. til gammel kulturmark, 12 pst. til andre kulturminner/ kulturmiljøer, 10 pst. til tilgjengelighet/opplevelsestiltak, 5 pst. til biologisk mangfoldsrelaterte tiltak og 4 pst. til investeringstiltak for organisert beitebruk.

Setre i drift

Setring er en viktig del av den norske kulturarven og seterlandskapet har mange unike miljøegenskaper. Antallet setre har gått jevnt nedover, på samme måte som antall bruk er redusert. Tidlig på 90-tallet ble det innført egne virkemidler for å stimulere til opprettholdelse av aktiv seterdrift.

Antall setre i drift fikk et oppsving i 2005 med innføringen av regionale miljøprogram, men 2006 viser en svak nedgang. Antallet enkeltsetre er kommet under 1200, mens antallet fellesetere er stabilt på drøyt 200. Nedgangen i antall setre er langt lavere enn nedgangen i antall melkebruk i de siste årene. Dette viser at regionaliseringen av virkemidlene har ført til prioritering av setermiljøene og at denne satsingen på å opprettholde setring har virket.

Tiltak mot forurensning

Den kommunale SMIL-ordningen relaterer seg også til forurensning, og ca 15 pst. har gått til forurensningsrelaterte formål. Av dette har 7 mill. kroner gått til fangdammer og våtmarker. Det er for eksempel gitt tilskudd til 27 fangdammer i Østfold.

I tillegg til tiltakene nevnt i den kommunale ordningen er det også økonomiske virkemidler over regionale miljøprogram som er rettet inn mot å redusere forurensning. Den største andelen går til endret jordarbeiding (ikke pløying om høsten). Ca 1,4 mill. dekar (42 pst. av kornarealet (åpenåkerarealet)) var i stubb i 2006. Dette er en liten oppgang fra året før, men lavere enn de andre årene etter 2000. I forbindelse med regionaliseringen har mange fylker prioritert å målrette ordningene mer. Et eksempel på det er Østfold hvor 44 pst. av kornarealet var i stubb i 2006 målt for hele fylket, mens det for de prioriterte vassdragene MORSA og Halden var 70 pst. som lå i stubb. Det kan derfor tyde på at ordningen gir større miljøeffekt nå, enn da ordningen var nasjonal og mer generell.

Det er en økning i tiltakene som omfatter grasdekte vannveier og vegetasjonssoner. Dette er mål-

rettene tiltak som rettes inn mot de mest erosjonsutsatte arealene. Samlet utgjør dette ca 800 kilometer med vegetasjonssoner for å redusere erosjon.

Det har fram til i dag vært få økonomiske tiltak som er rettet inn mot å redusere utslippet av klimagasser og ammoniakk.

3.14 Økologisk produksjon og forbruk

I Soria Moria-erklæringen har Regjeringen satt som mål at 15 pst. av matproduksjonen og matforbruket skal være økologisk innen 2015. Den positive markedsutviklingen fra forrige år har fortsatt i 2006, og det har vært en til dels betydelig økning i omsetning av økologiske produkter. Samtidig har veksten i primærproduksjonen vært begrenset og omleggingstakten har vært lav.

3.14.1 Utvikling i primærproduksjonen

Netto økning av økologiske driftsenheter fra 2005 til 2006 var på 4 bruk. Ved utgangen av 2006 var 2500 bruk godkjent for økologisk drift. Videre var det en samlet økning i økologisk- og karensareal på 15 303 daa, eller 3,6 pst. Ut fra dette var 4,3 pst. av

det totale jordbruksarealet i eller under omlegging til økologisk drift ved utgangen av 2006, mot 4,2 pst. i 2005. Antall dekar under omlegging (i karens) er det laveste siden 2000.

Det har i 2006 vært størst prosentvis vekst i det økologiske arealet i Finnmark, Buskerud og Rogaland. Sør-Trøndelag, Hedmark, Nord-Trøndelag og Buskerud har flest dekar jordbruksareal i økologisk drift. I Sør-Trøndelag, Buskerud og Telemark er mer enn 7 pst. av det totale jordbruksarealet i fylket i, eller under omlegging til, økologisk drift.

Tabell 3.10 viser utviklingen i økologisk plante- og husdyrproduksjon. Produksjonen har vært tilnærmet stabil fra 2005 til 2006, med unntak av en vesentlig økning i antallet svin og verpehøns. Andelen økologiske husdyr er relativt liten, og utgjorde i 2006 2,1 pst. for melkekyr, 4,5 pst. for ammekyr, 1,4 pst. for sau og lam, 2 pst. for verpehøns og 0,22 pst. for slaktegris.

3.14.2 Utviklingen i markedet for økologiske produkter

Det har vært en god utvikling i innveide og omsatte mengder økologiske produkter i 2006, jf. tabell

Tabell 3.12 Utvikling i økologisk drevne arealer og økologisk husdyrproduksjon fra 2005-2006

Økologiske arealer		Endring fra 2005-2006 (%)	% av total produksjon
Økologisk og karensareal	Totalt	4,0	4,3
	Økologisk	6,3	
	Karens	-11,7	
Korn og oljevekster	Økologisk	2,6	
	Karens	-42,6	
Poteter	Økologisk	-2,0	
	Karens	6,5	
Grønnsaker	Økologisk	5,2	
	Karens	116,6	
Frukt og bær	Økologisk	-1,0	
	Karens	19,7	
Økologisk husdyrproduksjon		Endring fra 2005-2006 (%)	% av total produksjon
Storfe		3,4	
Ammekyr		6,2	4,5
Kyr godkjent kjøtt og/eller melk		1,4	2,1
Andre storfe		3,8	3,8
Sau		1,0	1,4
Høns totalt		71,4	
Verpehøns		78,2	2
Slaktekylling		0,2	
Gris		140,0	0,2

Tabell 3.13 Endringer i innveid og omsatt økologisk vare i 2006.

	Endring i innveid mengde fra 2005 til 2006 (%)	Endring i andel av total produksjon (%)	Andel økologisk vare omsatt som økologisk i 2006 (%)	Endring i andel omsatt vare (%-poeng)
Melk	1	0,4	54,2	6,2
Kjøtt totalt	5,7	0	24	8
<i>Lamme- og sauekjøtt</i>	7,3			
<i>Storfekjøtt</i>	1			
<i>Svinekjøtt</i>	115			
Egg	-0,5	-0,5	86	16,5

3.13. Andelen økologisk produksjon som når markedet som økologisk merket vare, har økt for både melk, kjøtt og egg.

Korn

Pr. 1. februar 2007 er det levert 7 905 tonn økologisk korn til møllene. Dette utgjør 0,8 pst. av total mengde innveid korn. En stor andel av produsert økologisk korn leveres imidlertid ikke til mølle

Det var gode kornavlinger i Trøndelag, men svært dårlige avlinger av økologisk korn på Østlandet, og kornåret ga samlet reduserte avlinger av norsk økologisk korn sammenlignet med de siste tre kornårene. Leveranser av økologisk korn er i kornåret 2006-2007 igjen en flaskehals for utviklingen av økologisk landbruk. Særlig er det en utfordring å skaffe nok korn til kraftfôr. Totalbehovet for økologisk fôrkorn til kraftfôrproduksjon er anslått til ca 11 000 tonn. Samlet tilgang på norsk økologisk korn fra alle aktører var ca 6 000 tonn, noe som gir et importbehov på rundt 5000 tonn økologisk korn. Det har også vært en dårlig kornhøst i Europa, noe som medfører at det er svært vanskelig å oppdrive kornpartier for import. Det er ikke tilgjengelig økologisk korn til import før i mai 2007, når kornhøsten starter i Sør-Amerika. Mattilsynet har derfor for en begrenset periode dispensert for bruk av en større andel av, og andre typer, konvensjonelle råvarer enn det som normalt er tillatt i økologiske kraftfôrblandinger.

Det er også for lite matkorn tilgjengelig for produksjon av matmel til bakerindustrien. Salget av økologisk mel fra norske handels- og bygdemøller var totalt på 1363 tonn i 2006, tilsvarende en reduksjon på 17 pst. i forhold til 2005. Det er økende etterspørsel etter økologiske melprodukter i inneværende år.

Melk

Økologisk melk utgjør 1,74 pst. av total melkeproduksjon. Salget av økologiske produkter fra Tine, som største aktør, økte i gjennomsnitt med 16 pst. i 2006. Salgsøkningen varierte fra 11-20 pst., og var høyest for økologisk lettmeik. Anvendelsesgraden for økologisk melk har økt til 54 pst. Årsaken til begrenset anvendelsesgrad er blant annet begrenset sortiment, variasjoner i leveranse gjennom året samt at det kreves en viss melkemengde til å fylle opp anlegget for å sikre at melken som tappes er økologisk. Ved økte produksjonsvolumer av økologisk melk, vil anvendelsesgraden kunne økes.

Begrenset produktsortiment er en av de viktigste hindringene for økt salg av økologiske produkter framover. Tine har i sin egen strategi et mål om at 4 pst. av selskapets meieriprodukter skal være økologiske i 2010. Den økologiske melkeproduksjonen må da øke med 110 pst. i forhold til i dag. I følge Tines prognoser forventer de en underdekning av økologisk melk på 10 mill. liter i 2010 i forhold til dette behovet. Sentrale forutsetninger for prognosen er blant annet at antall produsenter med økologisk drift øker og at anvendelsesgraden for økologisk melk kan økes til 80 pst. Det er i prognosen ikke tatt hensyn til eventuell økt grad av forespørsler fra andre aktører og industri om økologisk råstoff.

Fra 2007 utvides Tines klyngeområder, samtidig som det er gjort leveranseavtaler med en del produsenter som ligger utenfor klyngeområdene. Pr. i dag er det 9 produsenter av økologisk melk som ikke har fått leveranseavtale. For å stimulere til økt økologisk melkeproduksjon, er det etablert et samarbeid mellom Tine og Landbrukets forsøksringer (LFR) om gratis førsteråd (GFR) til melkeprodusenter som vurderer å legge om. For 2006 er det imidlertid få økologiske melkebruk i karens, og virkningen av denne rekrutteringsinnsatsen vil derfor ikke merkes før tidligst i 2009.

Staten gjennomførte høsten 2006 og vinteren 2007 salg av kvoter til produksjon av økologisk melk på til sammen 3,92 mill. liter. Etterspørselen etter kvoter var i begge runder vesentlig større enn tilgjengelige kvoter. Man regner med at produksjonen kan øke med 15-20 pst. som et resultat av kvotesalget.

Kjøtt

Økologisk kjøttproduksjon utgjør fremdeles kun 0,6 pst. av samlet kjøttproduksjon. Det har i 2006 vært noe økning av mengden innveid slakt innenfor alle kjøttslag. Andelen økologisk kjøttproduksjon som når markedet som økologisk vare, har økt fra 16 pst. i 2005 til 24 pst. i 2006. Nortura har den dominerende posisjonen i markedet for mottak av slakt, og tar imot ca 71 pst. av det økologiske slaktet. Salget av økologiske kjøttprodukter har økt, spesielt for ferske biffer og fileter. Nortura lanserte høsten 2006 flere nye, ferske økologiske produkter, blant annet av lam. Det er også lansert økologiske kjøttkaker.

Firmaet Grøstad gris la høsten om til økologisk drift, og dette har medført en vesentlig økning i produksjonen av økologisk svinekjøtt. Det ble solgt om lag 80 tonn økologisk frilandsgris andre halvår 2006. I Grøstad gris AS inngår 7 produsenter som har ambisjon om å omsette ca 200 tonn økologisk svinekjøtt i 2007.

Egg

Den totale mengden innveide økologiske egg gikk noe ned fra 2005 til 2006, men samtidig har anvendelsesgraden økt fra 70 pst. i 2005 til 86 pst. i 2006. Det har vært stor etterspørsel etter økologiske egg, og fra 2005 til 2006 har salget økt med 26 pst., tilsvarende 90 tonn. Nortura, som eneste store aktør, mener de kunne solgt vesentlig mer økologiske egg dersom de hadde hatt tilgang på mer vare, og de har derfor satt i gang nye produksjoner. Nortura forventer etter dette et salg neste år på 600-750 tonn økologiske egg.

Frukt, grønt og poteter

Statistikken for frukt og grønt omfatter kun andre halvår 2006. Tallene omfatter omsetning fra grossister med leveranse til dagligvare- og faghandel. Direkteomsetning er ikke omfattet av statistikken.

Det ble omsatt økologisk frukt og bær for 12 mill. kroner andre halvår 2006, tilsvarende en markedsandel på anslagsvis 0,95 pst. Omsetningen av økologiske grønnsaker og poteter var på i overkant av 25 mill. kroner siste halvår 2006, tilsvarende en anslått markedsandel på 0,85 pst. Av den totale

omsetningen var anslagsvis 15 pst. av økologisk frukt og 49 pst. av grønnsaker og poteter norsk produksjon.

Utviklingen i dagligvarehandelen

Etterspørselen etter økologiske produkter er økende. For eksempel hadde både Coop og NorgesGruppen ASA en netto omsetningsvekst på økologiske varer på 19 pst. fra 2005 til 2006.

Total omsetning av økologiske varer i dagligvare- og faghandel utgjorde i underkant av 520 mill. kroner i 2006. Dette tilsvarer en andel på 0,74 pst. av total omsetning for de varegrupper der det finnes et økologisk alternativ. Av den totale omsetningen av økologisk mat, utgjorde norske varer 56 pst. Meierivarer er den absolutt største produktgruppen av økologiske varer målt i omsatte kroner, fulgt av kornprodukter og bakervarer og frukt og bær og nøtter.

3.14.3 Prosjekter og utredninger

I 2006 og 2007 mottok SLF hhv 113 og 126 søknader på utviklingsprosjekter, tilsvarende hhv 75 og 102 mill. kroner. Utviklingsmidlene retter seg i hovedsak mot første og siste ledd i verdikjeden. I 2006 ble 12,3 mill. kroner benyttet til veiledningstiltak mot primærprodusenter og nasjonale pilotprosjekt, mens 22,5 mill. kroner ble brukt til markeds-tiltak og helkjedeavtaler. I 2007 er den foreløpige fordelingen mellom disse prosjektypene hhv. 7,7 og 21,6 mill. kroner. I tillegg ble det i 2006 og 2007 bevilget 7 mill. kroner til Fylkesmannens landbruksavdeling til gjennomføring av tiltak innenfor fylkenes handlingsplaner på området.

Satsingen på veiledningstiltak mot produsenter skjer i hovedsak gjennom Landbrukets forsøksringer (LFR) som har tilbud for økologiske produsenter bestående av Gratis førsteråd (GFR), Oppfølging med grundig og fullstendig rådgiving (OGFR) og Dyrkingsgrupper. Fra høsten 2006 fikk LFR også et spesielt ansvar for veiledning i tilknytning til satsingsprogrammet for økologisk saueproduksjon.

I løpet av 2006 har SLF støttet til sammen 13 helkjedeavtaler. Avtalene omfatter alle sentrale produksjonstyper, og de fleste store markedsaktører deltar. Ett eksempel på en større helkjedeavtale er avtalen med Grøstad gris. I denne avtalen deltar i tillegg til Grøstad gris, Felleskjøpet Agri (fôrutvikling), Nortura (nedslakting), ICA Norge og Norgesgruppen.

Coop, ICA-Norge, Norgesgruppen, Rema 1000 og Helios gikk høsten 2006 sammen om å gjennomføre kampanjen «Naturlig bortskjemt mat».

Tiltaket ble støttet med midler fra SLF, men med en betydelig egeninnsats fra kjedene selv. Butikkjedene som deltok i kampanjen opplevde til dels en vesentlig økning i salget av økologiske produkter i kampanjeperioden. Kampanjen fikk mye presseomtale, og «Naturlig bortskjemt mat» vant publikumsprisen for beste annonse i 2006 i Dagbladet Magasinet.

Landbruks- og matdepartementet har utarbeidet en ny strategi for næringsutvikling, «Ta landet i bruk!». Det er pekt ut seks nasjonale satsingsområder, hvorav økologisk produksjon og forbruk er ett av disse.

I forbindelse med Regjeringens arbeid for å nå målsettingen om 15 % økologisk matproduksjon og -forbruk i 2015 ble det nedsatt en partssammensatt arbeidsgruppe, «Jordbruksgruppen», som har kommet med forslag til avtalepartene på strategier og tiltak rettet mot primærproduksjon for å nå mål-

settingen på området. Jordbruksgruppen har lagt til grunn at 15 pst. av det totale jordbruksarealet skal være drevet økologisk i 2015. Ut fra produksjonsforholdene i Norge, mener Jordbruksgruppen at det ligger best til rette for omlegging av den grovfôrbaserte husdyrproduksjonen. Dette innebærer at grovfôrproduksjoner må ta en større prosentvis andel av den totale økologiske produksjonen enn kraftfôrkrevende produksjoner. Samtidig er det tatt hensyn til behovet for allsidig produksjon og behovet for et allsidig tilbud til forbrukerne. Disse forutsetningene er lagt til grunn for innretningen på de tiltak Jordbruksgruppen har foreslått. Jordbruksgruppen foreslår en samlet økning i avsetningen til økologisk landbruk over jordbruksavtalen på 31,6 mill. kroner, til 181,8 mill. kroner for 2008. Jordbruksgruppens rapport danner grunnlaget for de endringer og nye tiltak som er foreslått i kap 7.

4 Foredling og omsetning

Matvaresektoren er en av Norges få komplette verdikjeder, fra primærproduksjon til ferdig vare ut til forbruker. Landbrukspolitikken påvirker hele verdikjeden og legger premisser for produksjon, foredling og utbud av matvarer. Foredling og omsetning av jordbruksvarer ligger i hovedsak utenfor jordbruksavtalens virkeområde direkte, men blir påvirket av resultatene av avtalen. Videre er markedsordninger og handelspolitiske rammebetingelser virkemidler som har stor betydning for næringsmiddelindustri og omsetning. Foredlings- og omsetningsleddene er viktige både for sysselsetting og verdiskaping og for inntektsmulighetene i jordbruket. Regjeringen ønsker velfungerende konkurranse i verdikjeden for å opprettholde produksjon og verdiskaping i Norge.

Forbrukerpolitiske hensyn er viktige langs hele produksjonskjeden og legger premisser for næringsutviklingen. Landbrukspolitikken, og utformingen av virkemidlene i jordbruksavtalen, må ha alle ledd i kjeden fra jord til bord som perspektiv. Store deler av næringsmiddelindustriens om lag 1450 bedrifter baserer sin produksjon på norsk råstoff. Samtidig blir næringsmiddelindustrien i økende grad eksponert for internasjonal konkurranse. Hensynet til næringsmiddelindustriens utviklingsmuligheter, til forbrukerinteressene og til jordbrukets avsetningsgrunnlag gjør at utviklingen i industrien er viktig.

I følge tall fra SSB/NILF var produksjonsverdien i norsk nærings- og nytelsesmiddelindustri anslagsvis 131 mrd. kroner i 2005, om lag 23 pst. av industriens totale produksjonsverdi. Produksjonsverdien har økt med nesten 55 pst. fra 1993 til 2005. I 2005 er hjemmemarkedsandelen anslått til 85,8 pst., mot 86,7 pst. i 2004 (inkl. fiskevarebransjen). På grunn av økende totalmarked har hjemmemarkedsandelen holdt seg forholdsvis stabil selv om importen har økt betydelig. Importen gjelder i hovedsak ferdigvarer og frukt og grønt, men det er også økende import for andre varegrupper, som for eksempel ost. Importen av landbruksvarer til Norge var i 2006 på 25 mrd kroner, og har i perioden 1995-2006 økt med 59 prosent. Eksporten har i samme periode økt noe, med har stabilisert seg på i underkant av 4 mrd kroner de siste årene.

4.1 Prisutviklingen på matvarer

Prisene på matvarer steg klart mindre enn den generelle prisveksten gjennom 90-tallet. Fra 1. juli 2001 ble merverdiavgiften på matvarer redusert til 12 pst. Deretter er merverdiavgiften på matvarer endret flere ganger og økte 1. jan. 2007 til 14 pst. Fra 2006 ble miljøavgiften på drikkeemballasje endret slik at fritaket for juice, melk og melkeprodukter m.m. ble opphevet. Provenyet for statsbudsjettet er beregnet til 295 mill. kroner eller ca. 270 mill. kroner i 2006. Dette tilsvarer f.eks. en prisøkning på ca. 50 øre pr. liter lettmeik.

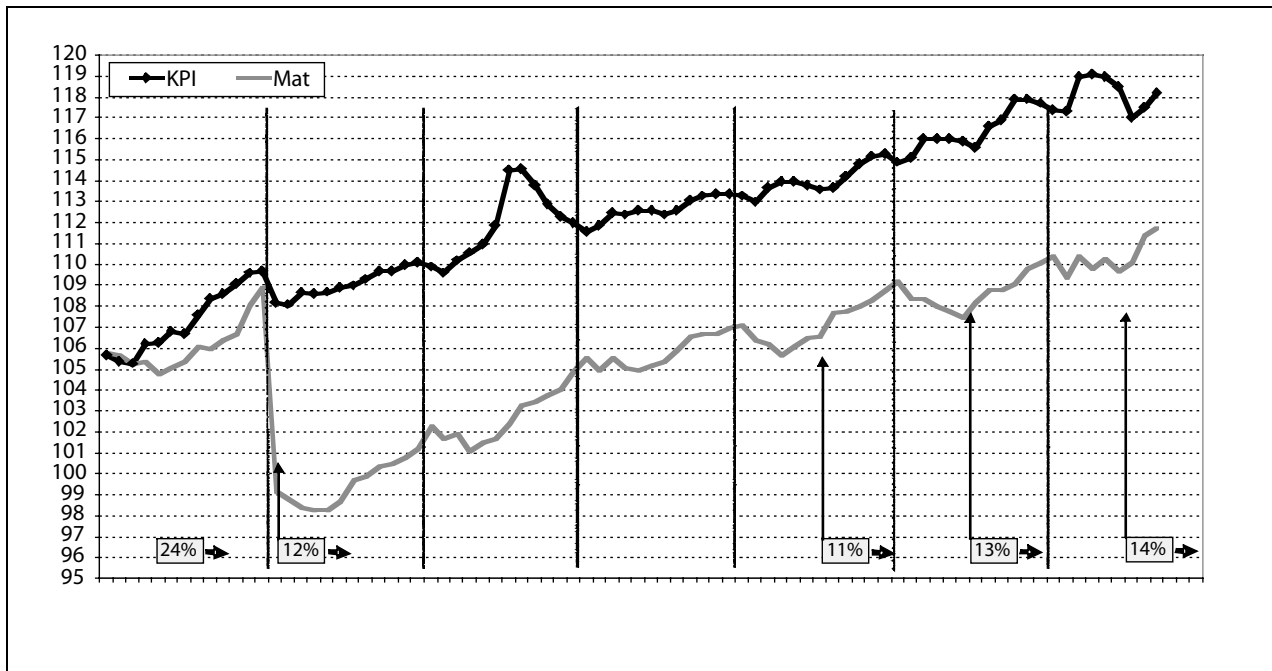
Fra juli 2001 (rett etter momsreformen) t.o.m. mars 2007, har matprisene steget 3,5 prosentpoeng mer enn konsumprisindeksen, jf. figur 4.1. De siste 12 månedene har prisene på mat og alkoholfrie drikkevarer steget med 2,8 pst., mens den generelle konsumprisveksten har vært 1,1 pst.

Husholdningenes andel utgifter til mat og alkoholfrie drikkevarer har vært fallende over lang tid. Av totale forbruksutgifter var andelen, iflg. SSBs forbruksundersøkelser, i perioden 2003-2005 11,7 pst. Herav gikk 10,5 pst. til matvarer.

Det er mange årsaker til høyt prisnivå på mat i Norge, bl.a. pris-/kostnads- og lønnsnivå, konkurranseforhold og utviklingen i råvareprisene. Jordbruksavtalene har gitt grunnlag for prisøkning på råvarene de siste årene. I perioden 2002 t.o.m. 2005 ble målprisene økt tilsvarende 975 mill. kroner totalt. Det ga grunnlag for en økning i råvareprisene til industrien på om lag 1 ½ pst. årlig i gjennomsnitt. Fjorårets avtale hadde en økning i målprisene samlet, tilsvarende 40 mill. kroner.

4.2 Industri og konkurranseforhold

Det er et gjensidig avhengighetsforhold mellom primærproduksjonen og næringsmiddelindustrien. Primærproduksjonen er avhengig av en konkurransedyktig næringsmiddelindustri som kundebase, og næringsmiddelindustrien er avhengig av råvarer som er konkurransedyktige både med hensyn til pris og kvalitet.

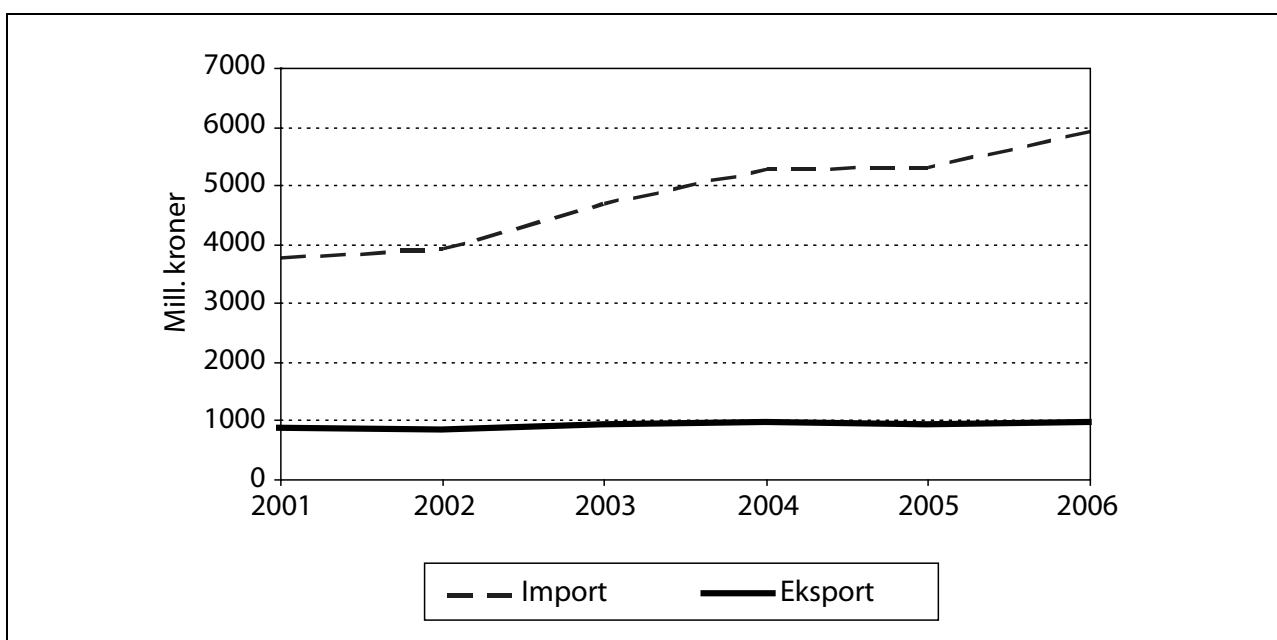


Figur 4.1 Konsumprisindeksen for mat og delindeksen for matvarer og alkoholfrie drikkevarer, iflg. Statistisk sentralbyrå. 1998=100.

Den norske næringsmiddelindustrien blir i økende grad utsatt for internasjonal konkurranse gjennom import av landbruksvarer. Spesielt utsatt er bearbejdede landbruksprodukter, som omfattes av ordningen med råvarepriskompensasjon (RÅK). Verdien av RÅK-importen har økt jevnt de siste årene fra 2,6 mrd. kroner i 1995 til 5,9 mrd. kroner i 2006. Bakervarer, sukkervarer og sjoko-

lade er eksempler på viktige importvarer. Norsk eksport av RÅK-varer har derimot vært relativt stabil rundt 0,9 mrd. kroner det siste tiåret.

Omsetningstall fra varehandelen viser videre en jevnt økende markedsandel for bearbejdede landbruksvarer. Verdien av produksjonen av RÅK-varer i norsk næringsmiddelindustri er anslått til i underkant av 15 mrd. kroner (ekskl. øl og mineralvann).



Figur 4.2 Utvikling i import og eksport av RÅK-varer. Mill. kroner

For norsk næringsmiddelindustri er det en utfordring å beholde/øke sin markedsandel innenfor dette voksende markedet. Dette vil også være viktig for underleverandørene til RÅK-industrien, både primærprodusenter og foredlingsindustri. Forbruket av norske jordbruksråvarer i RÅK-industrien er betydelig. RÅK-industrien er spesielt viktig for avtaket av matkorn og melk. Omlag 70 pst. av matkornet og 15 pst. av melkeproduksjonen går til RÅK-varer.

Den framtidige utviklingen i næringsmiddelindustrien vil avhenge av flere faktorer. Dette gjelder både hvilke nasjonale rammebetingelser (råvarepriser, kronekurs og rentenivå) som industrien må operere under, internasjonal konkurranse og industriens egen evne til effektivisering og omstilling. For avsetning for norske råvarer og sikring av norsk industri er det viktig at RÅK-industrien har rammebetingelser som gjør det interessant å investere i Norge. For mange RÅK-bedrifter er innenlands eller utenlands lokalisering en kontinuerlig vurdering.

Importen av andre landbruksvarer har også vært økende de siste årene. Dette gjelder særlig ost der importen økte fra 6300 tonn i 2004 til 7700 tonn i 2006.

Utenlands bearbeiding

Nytt regelverk for utenlands bearbeiding av landbruksvarer var på høring i 2006. I høringsutkastet var det lagt opp til å regulere omfanget av utenlands bearbeiding som har vært økende de senere årene. Gjeldende regelverk legger ingen begrensninger på bruken av denne ordningen for landbruksvarer. Det tas sikte på å fastsette nytt regelverk i nær framtid.

Prisutvikling råvarer

For å opprettholde en konkurransedyktig næringsmiddelindustri må det gjennom prisutviklingen innenlands og målrettede virkemidler legges til rette for å sikre industrien konkurransedyktige rammevilkår. For de råvarene og ferdigvarene som er omfattet av RÅK-ordningen blir råvareprisforskjeller kompensert med utbetaling av tilskudd. Prisutjevning skjer i form av tilskudd ved eksport av ferdigvarer (eksportrestitusjon) eller prisnedskrivning av innenlandske jordbruksvarer som nyttes til fremstilling av ferdigvarer.

Importen til Norge av RÅK-varer skjer i hovedsak fra EU, og i særlig grad fra våre nærmeste naboland. Utviklingen i råvareprisene i Norge sammenlignet med EU er således et sentralt element i konkurransevilkårene for industrien og avsetning for norske jordbruksprodukter.

For enkelte viktige landbruksvarer har prisforskjellene på råvarer mellom Norge og EU økt. Samtidig har det i de senere år vært en relativt sterk økning i verdensmarkedsprisene på mange landbruksråvarer. Det gjelder både hvete, mais, soyabønner, storfekjøtt og meierivarer. Årsakene til økningene er flere. For det første sterk økonomisk vekst, og da spesielt i store folkerike land som Kina, India og Russland, som bidrar til velstandsutvikling og økt etterspørsel. Dernest dårlige avlinger i flere nøkkelområder, noe som blant annet skyldes klimatiske forhold. De høye energiprisene bidrar også til at alternativverdien av biomasse, og spesielt innsatsvarer til produksjon av etanol og biodiesel, øker. Sammen med økningen i transportkostnader bidrar dette også til prisøkningen. Økte priser på landbruksråvarene internasjonalt bedrer konkurransekraften til norske RÅK-varer, og har vært medvirkende til at en har redusert prisnedskrivningssatsene for melkepulver i Norge. EUs utvidelse østover vil også påvirke prisbildet og konkurransesituasjonen for næringsmiddelindustrien framover.

4.3 Matmangfold

Det er stor interesse for norsk mat. I MMI sin undersøkelse fra 2005/2006 sier hele 79 pst. av befolkningen at det er viktig eller meget viktig at maten man spiser er norsk. Norske forbrukere blir også mer bevisst variasjonen og utvalget i det stadig voksende mangfoldet av norske maspesialiteter, det være seg lokale spesialiteter eller økologisk mat. Dette blir også bekreftet i en forbrukerundersøkelse TNS Gallup gjennomførte for Matmerk høsten 2006. I undersøkelsen svarte halvparten av de spurte at de synes at matprodukter er mer interessante når de får høre om matens opprinnelse og historie. Tre av fem svarer at de gjerne prøver produkter fra lokale matprodusenter. Mange er også villige til å betale mer for lokale matspesialiteter. Undersøkelsen bekrefter tilsvarende trender i Europa, der interessen for små produsenter er økende og sporbarhet tilbake til produsent er viktig. Disse trendene følges opp av dagligvarehandelen og restaurant- og reiselivsbransjen, hvor man kan se en økning i utvalget av norske matspesialiteter og økologiske produkter. Samtidig er det også økende interesse blant norske matprodusenter for å produsere mat med spesiell kvalitet og historie.

Innovativ og markedsorientert produktutvikling er selve fundamentet for økt matmangfold og verdiskaping. Den nasjonale strategien for

næringsutvikling «Ta landet i bruk!» peker bl.a. på at differensiering og nyskapende matspesialiteter, økt markedskompetanse og salgstilgang for små matprodusenter og kompetanseutvikling er viktige områder som må prioriteres for å øke matmangfoldet. Som følge av større etterspørsel etter matspesialiteter, er det også viktig å bidra til utvikling av bedrifter som kan betjene et større marked.

Verdiskapingsprogrammet for mat bidrar spesielt til å sette i gang prosjekter som er nyskapende og innovative. Programmet bidrar også til å støtte prosjekter som skal synliggjøre og utvikle matmangfoldet i reiselivsnæringen. Et slikt eksempel er Rica hotels sitt prosjekt «Lokal mat på menyen».

Merkeordningen «Beskyttede betegnelser» er en viktig strategi for næringsutvikling og verdiskaping i norsk matproduksjon. Merkeordningen er viktig i arbeidet for å styrke konkurransekraften til norsk landbruksbasert matproduksjon gjennom utvikling av konkurransefortrinn basert på merke navn, regionalt opphav og spesielle produktkvaliteter. Ordningen skal også sikre forbrukere pålitelig informasjon om næringsmidlenes opprinnelse og særpreget.

4.4 Trygg mat av riktig kvalitet

Regjeringens matpolitikk er basert på at maten skal være trygg og oppleves som trygg samt at den skal være av riktig kvalitet. Med bakgrunn i dette har landbruks- og matministeren varslet at sporing på matområdet er et matpolitisk satsingsområde. I 2006 ble det etablert et prosjekt i samarbeid med bransjen for å få i stand et bedre system for sporing av mat. Målsettingen er å etablere en nasjonal, elektronisk infrastruktur for effektiv utveksling av informasjon i matkjeden innen utgangen av 2010. Elektroniske løsninger vil legge grunnlag for bedre beredskap, økt mattrygghet og økt verdiskaping i alle ledd.

Landbruks- og matdepartementet koordinerer arbeidet og leder den opprettede styringsgruppen.

Prosjektet er et samarbeid med bransjeaktører i hele matkjeden, Kjøttindustriens Fellesforening, Næringsmiddelbedriftenes Landsforening, Fiskeri- og Havbruksnæringens Landsforening, Norges Bondelag, Norsk Bonde- og Småbrukarlag, Norges Fiskarlag, KSL Matmerk, Handels- og Servicenæringens Hovedorganisasjon, Norsk Landbrukssamvirke og Norske Sjømatbedrifters Landsforening.

Arbeidet med å utvikle et helhetlig kvalitetssystem med en felles merkeprofil i markedet starter i 2007. Et helhetlig kvalitetssystem og innføring av en ny merkeprofil er viktige tiltak for å styrke norsk matproduksjon i en skjerpet internasjonal konkurranse. Det helhetlige kvalitetssystemet skal ha som formål å bidra til kvalitet i alle ledd i verdikjeden, samt synliggjøre og dokumentere kvalitetsarbeidet overfor forbruker. Det helhetlige kvalitetssystemet skal dokumentere overfor forbrukere, dagligvarekjeder og myndigheter, hvordan matproduksjon foregår og synliggjøre landbrukets verdier knyttet til blant annet kulturkvalitet, miljøverdier, dyrevelferd og råvarekvalitet.

Det er viktig at utviklingen av et nytt helhetlig kvalitetssystem ses i sammenheng med det igangsatte prosjektet med etablering av elektronisk sporingssystem i matkjeden.

EUs reviderte hygiene- og kontrollregelverk vil etter all sannsynlighet bli en del av EØS-avtalen i løpet av 2007. I denne forbindelse stilles det krav til at primærprodusenter overholder og sikrer de hygienekrav som følger av regelverket samt på tilfredsstillende måte dokumenterer at disse overholdes (egenkontroll). Det bør utarbeides nasjonale retningslinjer for god hygienep praksis i et samarbeid mellom næringsaktører og myndigheter. Utvikling av kvalitetssystemer i landbruket vil være et viktig virkemiddel i denne forbindelse.

Landbruks- og matdepartementet vil i 2007 foreta en gjennomgang og revisjon av kvalitetsforskriftene for landbruksvarer.

5 Importvernet og internasjonale forhold

5.1 WTO Landbruksavtalen

Den såkalte Uruguay-runden med multilaterale forhandlinger om regelverk knyttet til handel, resulterte i opprettelsen av *Verdens Handelsorganisasjon* (World Trade Organisation – WTO) 1. januar 1995. Samtidig ble det etablert egne avtaler om landbruk (*Landbruksavtalen*) og om sanitære og plantesanitære forhold (SPS-avtalen). Landbruksavtalen legger viktige rammebetingelser for den nasjonale landbrukspolitikken gjennom forpliktelser og rettigheter på tre områder: markedsadgang, internstøtte og eksportsubsidier. Det pågår nye forhandlinger, jf. kap. 5.2. Inntil en ny landbruksavtale er ferdigforhandlet, vil Norge være bundet av forpliktelsene i dagens landbruksavtale.

Markedsadgang

Landbruksavtalen medførte omlegging til et tollbasert importvern der tollsatsene i gjennomsnitt skulle reduseres med 36 pst. til år 2000. I tillegg forpliktet Norge seg til å etablere tollkvoter for såkalt eksisterende og ny markedsadgang. Tollsatsene i tolltariffen ble trappet ned til forpliktelsene for år 2000 allerede i 1995.

Internstøtte

WTO Landbruksavtalen definerer tre typer internstøtte – *gul, blå og grønn støtte*. Det er knyttet reduksjonsforpliktelser til bruken av gul støtte. Blå og grønn støtte er unntatt reduksjonsforpliktelser i eksisterende avtale, men man er enige om at i en eventuelt ny avtale, skal også blå støtte reduseres. Dersom summen av blå og gul støtte i løpet av avtaleperioden overstiger nivået som var bestemt i 1992, kan avtalepartene i WTO under visse forutsetninger iverksette ulike mottiltak. Slike mottiltak må begrunnes i at det påvises at økningen i støtten har skadet eller truet andre parters interesser.

Gul støtte eller AMS (Aggregate Measurement of Support) er verdien av differansen mellom norske målpriser og faste referansepriser, i tillegg til prisstøtte over budsjett fratrukket særavgifter. Norges maksimale gule støtte har siden 2000 vært 11,4 mrd. kroner. Ved siste notifikasjon i 2001 var

det notifiserte nivået i gul boks 10,7 mrd. kroner. Blå støtte er støtteordninger under produksjonsbegrensende programmer basert på faste arealer eller avlinger, eller på et fast antall dyr. I 2001 var notifisert blå støtte på 7,3 mrd. kroner. Grønn støtte er støtte som har liten eller ingen innvirkning på produksjon og handel. Grønn støtte er unntatt fra reduksjonsforpliktelsene. I 2001 var notifisert grønn støtte på 4,3 mrd. kroner.

Departementet forbereder nå notifiseringer for perioden 2002-2004.

Eksportstøtte

Landbruksavtalen i WTO begrenser bruken av eksportsubsidier både målt i verdi og målt i volum. Det er særlig for egg og ost at bindingene for eksportstøtte er reelt begrensende for Norge.

5.2 WTO-forhandlingene

Landbruksforhandlingene er en del av den brede forhandlingsrunden som ble vedtatt på WTOs ministerkonferanse i Doha i 2001.

1. august 2004 ble det vedtatt et rammeverk som la føringer for de videre forhandlingene for landbruksvarer, industrivarer inkludert fisk, tjenester og forenkling av handelsprosedyrer.

For markedsadgang for landbruksvarer forutsetter rammeverket at de høyeste bundne tollsatsene skal reduseres mest gjennom en lagdelt formel. For definerte sensitive produkter kan det gis lavere tollreduksjoner, men samtidig skal det etableres importkvoter for slike produkter. Rammeverket sier at det skal vurderes hvilken rolle et tolltak (maksimalgrense for tollsatter) skal spille. Prinsippet om vesentlig forbedring av markedsadgangen skal gjelde for alle produkter, inkludert de sensitive. Det skal forhandles videre om opprettholdelse av den spesielle sikkerhetsmekanismen for jordbruksprodukter.

For internstøtte legger rammeverket opp til en reduksjon i summen av all handelsvridende støtte. Dette inkluderer gul støtte (prisstøtte), de *minimis* (gul støtte i de tilfeller slik støtte ikke utgjør mer enn 5 pst. av produksjonsverdien) og blå støtte

(areal- og dyrestøtte). Landene med den høyeste støtten skal redusere mest. Den samlede støtten skal reduseres med 20 pst. det første året avtalen gjelder for. I tillegg skal det etableres forpliktelser for hver av støttetypene som inngår i den totale handelsvridene støtten. For gul støtte innebærer rammeverket at landene som har høyest tillatt støttenivå skal redusere mest, samt etablering av produktspesifikke tak for slik støtte. For blå støtte forutsetter rammeverket at det skal settes et tak for slik støtte på maksimalt 5 pst. av produksjonsverdien. Rammeverket åpner imidlertid for at land som har en spesielt stor andel av sin støtte i denne kategorien, kan få unntak fra grensen på 5 pst. For ikke-handelsvridende støtte (grønn støtte) som for eksempel miljøtiltak, forskningsmidler og avløserordningen, legges det ikke opp til noen øvre begrensninger, men kriteriene for slik støtte skal gås gjennom for å sikre at støtten har minimale effekter på produksjon og handel.

Rammeverket innebærer også enighet om å avskaffe alle former for eksportsubsidier på landbruksvarer. Dette inkluderer at det skal etableres disipliner for bruk av matvarehjelp, eksportkreditter og eksporterende statshandelsforetak. Subsidielementer i disse ordningene skal i likhet med eksportstøtte, elimineres.

Rammeverket fra 2004 forutsetter også at spesiell og differensiert behandling av u-land skal være en integrert del av et nytt regelverk. Ikke-handelsmessige hensyn skal tas hensyn til slik det står i Doha-erklæringens paragraf 13.

Ministerkonferansen i Hongkong i desember 2005 innebar et skritt videre i forhandlingene ved at en kom til enighet om blant annet følgende:

- Alle former for eksportstøtte skal elimineres innen utgangen av 2013. En vesentlig del av støtten skal fjernes innen første halvdel av implementeringsperioden, dvs. innen utgangen av 2010. Kriteriene for behandling av andre former for eksportstøtte, for eksempel eksportkreditter, statshandelsforetak og matvarehjelp, skulle besluttes innen 30. april 2006.
- Alle landbruksvarer skal fordeles i fire bånd etter hvor høye tollsatser de har. Ulike tollkutt skal foretas for de varer som havner i de enkelte bånd med utgangspunkt i at de høyeste tollsatsene skal reduseres mest. Enkelte produkter kan defineres som sensitive og gis lavere tollkutt, jfr. rammeverket fra 2004.
- For internstøtte skal medlemslandene deles inn i tre bånd etter størrelsen på internt støttenivå (absolutt nivå). Land med høyest støttenivå skal redusere sin internstøtte mest. Dette innebærer at EU plasseres i det øverste båndet,

USA og Japan i det neste og resterende land i det laveste båndet. Land i det laveste båndet med et relativt høyt støttenivå, herunder Norge, skal ta et noe høyere kutt enn andre land i dette båndet.

- De minst utviklede landene (MUL) skal gis toll- og kvotefrihet for minst 97 pst. av alle sine varer inn til i-landenes markeder innen utgangen av 2008. Dette gjelder også for mer utviklede u-land dersom de selv mener de er i en posisjon til å gi tilsvarende betingelser.

Etter ministermøtet i Hongkong ble det i 2006 holdt jevnlig møter i spesialsesjonen i landbrukskomiteen i WTO. En arbeidet hardt for å få til et gjennombrudd sommeren 2006, men det viste seg i juli i fjor at dette ikke var mulig. Forhandlingene ble derfor suspendert frem til slutten av november samme år. Ved årsskiftet sa medlemslandene seg på nytt villige til å videreføre forhandlingene. Det foregår nå bilaterale drøftinger mellom enkeltland og grupper av land i WTO. Sentrale aktører som EU, USA, Brasil og India arbeider også aktivt sammen for å forsøke å finne løsninger. Forhandlingsformannen på landbruk, Crawford Falconer, la 30. april 2007 fram et notat om mulige landingssoner for landbruksforhandlingene. Intensjonen er at drøftingene mellom medlemslandene i ulike fora skal gi et grunnlag for at en kan avslutte forhandlingene i løpet av 2007.

5.3 MUL-import

Toll- og kvotefri markedsadgang for alle produkter fra verdens minst utviklede land (MUL) er et sentralt tiltak i regjeringens utviklings- og handelspolitikk og i handlingsplanen for bekjempelse av fattigdom i sør. Formålet er å fremme handel og utvikling, og å bidra til at de fattigste landene blir bedre integrert i verdensøkonomien. Toll- og kvotefri adgang til det norske markedet for alle produkter fra land som står på FNs offisielle MUL-liste ble iverksatt fra 1. juli 2002 med hjemmel i Norges generelle tollpreferanseordning (GSP) for import fra utviklingsland.

En interdepartemental arbeidsgruppe har nå gjennomgått GSP-systemet med tanke på endringer i tollpreferansene for GSP-landene. Rapporten vil bli sendt på bred høring. Regjeringen vil ta stilling til forslaget om endringer når høringsuttalelsene foreligger.

Fra 1. juli 2002 ble det etablert et overvåknings-system for import av korn, mel og kraftfôr, samt en sikkerhetsmekanisme som kan utløses når mar-

kedsbalansen vurderes å være i fare. Ordningen administreres av Statens landbruksforvaltning.

5.4 Forholdet til EU/EUs landbrukspolitikk

5.4.1 Innledning

Landbrukspolitikken er ikke en del av EØS-avtalen, men utviklingen av EUs landbrukspolitik har likevel betydning for norsk landbruk og næringsmiddelindustri. Prisutviklingen på landbruksproduktene i EU påvirker omfanget av grensehandelen og konkurransekraften til i første rekke RÅK-industrien, som er konkurranseutsatt både på hjemmemarkedet og eksportmarkedet. Utformingen av EUs landbrukspolitik har også betydning for graden av sammenfall i interesser mellom EU og Norge i multilaterale forhandlinger som i WTO.

Den foreløpig siste reformen av EUs landbrukspolitik ble innført fra 2005 – 2006. Det ble introdusert en ny produksjonsuavhengig støtte pr. bruk. Tidligere støtte pr. dyr og hektar blir overført til den nye ordningen. Støtten blir deretter fordelt ut på arealet på hvert bruk slik at støtteretter kan omsettes. En hovedhensikt med omleggingen er at markedspriser i større grad skal avgjøre hva bøndene vil produsere. Støtten pr. bruk skal også dekke verdier ved landbruket som ikke blir reflektert i produktprisen (ikke-handelsmessige forhold). Reformen innebærer at en større del av overføringene til landbruket i EU faller innenfor kategorien grønn støtte i WTO. Det er åpnet for å beholde noe produksjonstilknyttet støtte for eksempel for korn, storfe og sau/geit. Det blir likevel opp til hvert medlemsland om de vil benytte produksjonstilknyttet støtte for disse produksjonene. Som et alternativ til den historiske støttemodellen kan medlemsland velge en såkalt regional modell for støtte. Den innebærer at det blir gitt lik støtte pr. hektar i en hel region istedenfor individuelt varierende støtte fra bruk til bruk. Medlemsland kan også velge en kombinasjon av de to modellene.

Erfaringene så langt er at landene velger ulike modeller for gjennomføringen av den framtidige felles landbrukspolitikken. Landene har også valgt en høyere andel produksjonsuavhengig støtte enn regelverket krever. Så langt er 80- 90 pst. av den direkte støtten til bøndene (areal- og dyrestøtte) omformet til produksjonsuavhengig støtte. For å få utbetalt full støtte vil bøndene bli kontrollert i forhold til om de holder landbruksareal i god hevd og god miljøtilstand. De vil også på stikkprøvebasis bli kontrollert i forhold til lovkrav om miljø, matvarekvalitet, dyrevelferd og dyrehelse/folkehelse.

Nytt regelverk for bygdeutvikling som ble vedtatt av Rådet høsten 2005, trekker fram tre hovedmål for politikkområdet: i) øke konkurranseevnen i jord- og skogbruket gjennom tilskudd til omstilling, ii) øke miljøstandard og bedre arealforvaltningen og iii) å bedre livskvalitet og øke mangfoldet i næringsaktiviteten i distriktene. Det nye regelverket innebærer en forenkling av finansiering og administrasjon av bygdeutviklingsordningene i EU. Bygdeutvikling i EU forutsetter samfinansiering fra medlemslandene.

EU arbeider med forenklinger av den felles landbrukspolitikken. I den forbindelse har Europakommisjonen foreslått å erstatte dagens 21 markedsordninger med én felles forordning som dekker alle markedsordningene. Dette forslaget behandles nå av medlemslandene i Rådet.

Med utgangspunkt i et forslag fra Europakommisjonen har medlemslandene i EU blitt enige om nye mål for energi- og klimapolitikken. Dette innebærer bl.a. at EU skal ha 20 pst. av sin energiforsyning fra fornybare energikilder innen 2020. I tillegg er medlemslandene enige om at andelen biodrivstoff skal utgjøre 10 pst. i løpet av samme tidsrom. Landbruket spiller en sentral rolle som produsent og leverandør av biomasse til energiformål i EU. Allerede i dag påvirker etterspørselen etter biomasse til energi prisen på landbruksvarer innen fellesskapet. De mer ambisiøse målene som nå er vedtatt, vil ha konsekvenser for markeds- og prisutvikling for viktige landbruksprodukter og inntektsmulighetene i landbruket i EU i årene framover.

Europakommisjonen forbereder for tiden en gjennomgang av den siste reformen av EUs landbrukspolitik. Forslaget vil bli forelagt medlemslandene for behandling i løpet av 2008. Kommisjonen har varslet at ett av forslagene vil være ytterligere frikobling av støtten. Det er også varslet at større andeler av støtten skal flyttes fra direkte støtte (pilar 1) til bygdeutvikling (pilar 2). Samtidig forbereder Europakommisjonen en vurdering av EUs langtidsbudsjett. Utfallet av denne vurderingen vil også være av stor betydning for den framtidige utviklingen av landbrukspolitikken i EU

5.4.2 Forhandlinger med EU

I henhold til EØS-avtalens artikkel 19 skal EU og Norge søke å fremme handelen med landbruksvarer. I desember 2002 kom Norge og Europakommisjonen til enighet om en avtale om utvidet handel, som bl.a. innebærer økte gjensidige tollfrie importkvoter for ost. Stortinget ga sitt samtykke til avtalen gjennom St.prp. nr. 71 (2002-2003). Avtalen ble implementert fra 1. juli 2003. I henhold til avtalens

paragraf 11 skulle partene møtes til nye forhandlinger etter EØS-avtalens artikkel 19, to år etter at den trådte i kraft. Første møte ble holdt i mai 2006, og det er fulgt opp med senere møter i 2006. Nye møter vil bli avholdt i 2007. Fra norsk side er det lagt til grunn at man må få en avklaring i WTO-forhandlingene før en kan avslutte nye forhandlinger med EU.

Det ble i 2006 ført forhandlinger om endringer i importkvoten av ost fra EU til Norge. Den ble fra 1.11.2006 økt fra 4000 tonn til 4500 tonn på årsbasis. På den andre siden ble den norske eksportkvoten på 4000 tonn til EU gjort mer fleksibel i forholdet mellom fersk ost og hard ost.

Bakgrunnen for endringen i ostekvantum inn til Norge var innskjerping i Tollvesenets kontroll av ost i lake. Den tollbare vekten av ost i lake skal

også inneholde laken. Denne innskjerpingen førte i 2005 til en betydelig økning i samlet og registrert importkvantum ved at laken ble regnet med. For å kompensere eksportørene for denne endringen ble ostekvoten inn til Norge utvidet til 4500 tonn.

5.4.3 Forhandlinger i regi av EFTA

Det er orientert om EFTAs forhandlinger om frihandelsavtaler i tidligere proposisjoner, jf. St.prp. nr. 1 (2006-2007) Nærings- og handelsdepartementet. Forhandlinger om frihandelsavtale pågår nå mellom EFTA-landene og Thailand, Columbia, Peru, Canada og Gulf-statene. Forhandlingene omfatter også handel med landbruksvarer; både råvarer og bearbejdede varer.

6 Hovedtrekk i avtalen

6.1 Hovedprofil

Den inngåtte jordbruksavtalen for perioden 2007-2008 er basert på premissene i St.meld. nr. 19 (1999-2000) *Om norsk landbruk og matproduksjon* og Stortingets behandling av denne, jf. Innst. S. nr. 167 (1999-2000), Regjeringens politiske plattform, nedfelt i Soria Moria-erklæringen og Stortingets behandling av inneværende jordbruksavtale, Innst. S. nr. 236 (2005-2006). Ved behandlingen av fjorårets jordbruksoppgjør, uttalte et flertall bestående av medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet:

«Dette flertallet imøteser det videre arbeidet med tiltak for å nå målene i regjeringserklæringen. Dette flertallet vil peke på at årets oppgjør er starten på en kursendring i landbrukspolitikken. Årets oppgjør må ses i sammenheng med behandlingen av innretningen på kommende års jordbruksoppgjør.»

Flertallet i komiteen, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, uttalte at de:

«legg stor vekt på å ha ein matproduksjon som tek omsyn til matsikkerhet, lokale tradisjonar og naturgrunnlaget. For å sikre nasjonal matsikkerheit er det viktig å halde oppe evnen til matproduksjon i norsk jordbruk. Vidare er eit aktivt landbruk i alle delar av landet eit viktig virkemiddel for å oppretthalde hovudtrekka i det busetnadsmønster vi har i dag. Fleirtalet vil leggje til rette for ein variert bruksstruktur som både tek omsyn til tradisjonelle familiebruk og gir høve til ulike formar for samarbeid. Saman med eit aktivt jordbruk, vil fleirtalet leggje til rette for ein livskraftig næringsmiddelindustri.»

Avtalen viderefører kursendringen som ble påbegynt i fjorårets avtale bl.a. ved å:

- legge til rette for en klar nivåheving i inntektene etter at jordbruket har hatt en klart svakere inntektsutvikling enn andre grupper de siste årene
- sikre et landbruk med en variert bruksstruktur, opprettholde et levende landbruk over hele landet og ha særskilt oppmerksomhet på områder med svakere utvikling i produksjon og arealbruk

- styrke distrikts- og strukturprofilen i virkemidlene
- styrke landbrukets miljøprofil, ivareta kulturlandskapet, øke beitingen med husdyr og styrke klimatiltakene
- øke innsatsen for det økologiske jordbruket, med sikte på økt produksjon og forbruk
- forbedre velferdsordningene for jordbrukere og sikre en landbruksvikarordning over hele landet, som er viktig for bøndernes sikkerhet ved sykdom

Dette skal legge til rette for en attraktiv jordbruksnæring som produserer trygge kvalitetsvarer, tjenester og fellesgoder samfunnet etterspør. Befolkningens oppslutning om landbrukspolitikken, og dens legitimitet, er i økende grad knyttet til sektorens produksjon av fellesgoder, som må betales for kollektivt. Samtidig vil Regjeringen bidra til forbedringer i kvalitetssikringssystemer og merkeordninger, slik at mat fortsatt er helsemessig trygg og befolkningen kan ha tillit til varene som frembys.

Jordbruket har hatt en svakere prosentvis inntektsutvikling enn andre grupper, målt både for siste 10-års- og siste 5-års periode. Selv om investeringene er økende og totalt jordbruksareal er relativt stabilt, er både produksjonsutviklingen og arealutviklingen svakere i noen områder på Vestlandet, i Agder/Telemark og deler av Nord-Norge. For noen grasbaserte produksjoner er det tendenser til at næringen ikke klarer å dekke innenlands etterspørsel.

Dette er en utvikling som utfordrer de overordnede målene om en fortsatt variert bruksstruktur og levende landbruk i hele landet, som det er bred politisk oppslutning om. Avtalepartene har hatt oppmerksomhet omkring disse spørsmålene ved utforming av virkemidlene i oppgjøret. Det gjelder både gjennom fordelingen av de inntektsgivende tilskuddene i råvareproduksjonen og tiltak for å utvikle større næringsbredde med grunnlag i landbrukseiendommene.

Avtalen styrker miljøprofilen, bl.a. ved å opprettholde og utvikle kulturlandskapet gjennom økt beiting, ved å målrette virkemidlene for å redusere

forurensing og ivareta særskilte miljøkvaliteter. Det legges også vekt på å øke landbrukets bidrag til å redusere klimagassutslippene. På dette området ligger det også muligheter til næringsutvikling i produksjon av miljøvennlig og fornybar energi. Videre er tiltakene for det økologiske landbruket styrket, med grunnlag i målene som er satt for produksjon og forbruk.

Samtidig som den teknologiske framgangen fortsetter, er det også stor etterspørsel etter arbeidskraft og importen er økende. Matmarkedene blir mer internasjonale. Norge har lagt fram forslag i WTO-forhandlingene som tilsier vesentlig reduksjon i handelsvridende gul støtte. Landbrukspolitikken må ta hensyn til, og konsekvensen av, utviklingen i hele matkjeden, og legge til rette for en livskraftig næringsmiddelindustri, fordi produksjonen må ha et marked. Fortsatt produktivitet framgang vil derfor være nødvendig.

Norsk matproduksjon består av sammenhengende nasjonale verdikjeder. Det må være tilstrekkelig lønnsomhet i alle ledd for å opprettholde nasjonal produksjon. Det er sammenheng mellom inntektsnivå og investeringsnivå i landbruket. Det er viktig at virkemidlene bedrer inntektsmulighetene så langt som mulig uten at ny overkapasitet bygges opp og overproduksjon igjen presser priser og inntekter ned.

Dette er noen av dilemmaene politikktutformingen står overfor i et høykostland som heller ikke har de beste forhold for matproduksjon. Innenfor disse rammene har forhandlingspartene tilpasset virkemiddelbruken for å få best mulig måloppnåelse.

6.2 Grunnlagsmaterialet

Utviklingen i viktige indikatorer fra Budsjett-nemnda for jordbruket (BFJ) er gjengitt i kap. 3. Inntektsutviklingen pr årsverk i jordbruket har prosentvis vært klart svakere enn for andre grupper de siste årene. Årets normaliserte totalregnskap viser en gjennomsnittlig inntektsøkning pr årsverk på om lag 2 ¾ pst. pr år både for siste 10-årsperiode og siste 5-årsperiode (t.o.m. 2007). Økningen for andre grupper har vært 4 pst. pr år de siste 5 årene, forutsatt 4 ¾ pst. inntektsvekst i 2007. For jordbruket er økningen beregnet til knapt 1 prosent fra 2005 til 2006. Fra 2006 til 2007 budsjetteres det i normaliserte regnskap med en inntektsvekst på om lag 9 ½ prosent, tilsvarende 15.200 kroner pr årsverk (inkl. verdien av jordbruksfradraget ved ligningen). I beregningen for 2007 er det forutsatt at bevilgningen til direkte tilskudd på kap 1150 for 2007 disponeres. BFJs referansebruk viser om lag samme inntektsvekst til 2007 i kroner pr årsverk, men noe lavere i prosent, fordi referansebrukene gjennomgående har et høyere inntektsnivå. Partene er enige om å måle inntektsutviklingen ut fra Totalkalkylens normaliserte regnskap.

Arbeidsforbruket i jordbruket anslås nå redusert med 4 pst. i 2007 og 3,5 pst. i 2008. Det er noe mindre enn de siste årene, men klart høyere enn på 90-tallet. Det er høy investeringsaktivitet. Sektoren har hatt en årlig vekst i brutto arbeidsproduktivitet på 3,6 prosent siste 10 år. Det er en noe svakere utvikling enn tidligere beregninger har vist og henger sammen med en noe sterkere kostnadsvekst de siste årene, etter at BFJ har revidert dataseriene, bl.a. for vedlikehold, investeringer,

Tabell 6.1 Virkningen av inntektsfradraget ved ligningen.

	2005	2006*	2007**
Spart skatt, millioner kroner	523	550	838
Inntektsverdi før skatt, millioner kroner	781	821	1 251
Antall årsverk i jordbruket	65 700	62 900	60 400
Inntektseffekt, kroner pr årsverk	11 900	13 100	20 700
Antall jordbruksbedrifter	53 000	51 200	49 600
Redusert skatt pr jordbruksbedrift	9 900	10 700	16 900
Maks skattereduksjon	17 220	20 020	39 760
Gjennomsnittlig utnyttingsgrad	57 %	53 %	43 %
Nødvendig inntekt for maks fradrag	170 000	223 000	348 000

* Foreløpig regnskap

** Budsjett

Kilde: Budsjett-nemnda for jordbruket

energi- og telekostnader. Samtidig er brutto inntekter økende, både som følge av økte volum, økte priser og bedret markedsbalanse i forhold til foregående år.

Jordbruksfradraget

Skatt er ikke forhandlingstema i jordbruksoppgjøret, men avtalepartene er enige om at ved vurdering av inntektsutviklingen i jordbruket etter 1999 er det nødvendig å ta hensyn til verdien av det særskilte jordbruksfradraget ved ligningen, omregnet til inntektsverdi før skatt. BFJ har beregnet inntektsverdien av jordbruksfradraget de siste årene som vist i tabell 6.1.

BFJs anslag, basert på selvangivelser for 2005, viser at verdien av utvidelsen av jordbruksfradraget ifbm. fjorårets oppgjør er som lagt til grunn ved oppgjøret i 2006. Inntektsverdien av jordbruksfradraget, omregnet til verdi før skatt, er anslått til 1 ¼ mrd. kroner i 2007. Etter utvidelsen av fradraget i 2006 anslår BFJ utnyttelsesgraden i 2007 til 43 pst. Økte inntekter som følge av årets oppgjør bidrar til å øke utnyttelsesgraden av jordbruksfradraget både i 2007 og 2008. Det har partene tatt hensyn til i prognosene for inntektsutvikling til 2008.

6.3 Rammen

6.3.1 Oppbygging av rammen

Jordbrukets brutto inntekter består av egeninntjening fra markedet og overføringer fra staten. Oppbyggingen av rammen er basert på anslag for utviklingen i jordbrukets produksjon, kostnadene, samt arbeidsforbruk og anslag på inntektsvekst for andre grupper, jf. tabell 6.2.

Økte produksjonsvolum

På samme måte som volumendringer på kostnadsiden, vil økte produksjonsvolum virke inn på utviklingen i brutto inntekter i 2008. Den norske befolkningen øker med om lag 1 pst. hvert år, noe som er med på å øke etterspørselen etter matvarer. Grunnlagsmaterialet fra BFJ viser en økning i produksjonsvolumene på 1 pst. pr år for de siste 5 årene. Det har skjedd samtidig som produsentprisene har økt. Etterspørselsvekst har gjort at de økte produksjonsvolumene har kunnet bli omsatt uten at prisene til produsent, totalt sett, har falt. Samtidig har overproduksjonskostnadene gradvis blitt redusert. Hittil i 2007 viser oppdaterte markedsvurderinger, spesielt i kjøttsektoren, betydelig etterspørselsvekst. Partene har bl.a. på dette grunnlag anslått en økning i markedsinntektene

som følge av produksjonsøkning på om lag 100 mill. kroner. Partene legger til grunn at Budsjett-nemnda for jordbruket foretar en vurdering av volumvekst ved utarbeidingen av grunnlagsmaterialet i 2008.

Teknisk framregning til 2008

Prognosene fra 2007 til 2008 er basert på tall fra Budsjett-nemnda for jordbruket, Teknisk beregningsutvalg for inntektsoppgjørene og Statistisk sentralbyrå. Framskrivningen innebærer i praksis at det legges til grunn at den produktivitetsutviklingen som framgår av BFJs materiale de siste årene, fortsetter inn i 2008. Partene har lagt følgende prognoser til grunn ved oppbygging av rammen:

- en vekst i produksjonsvolum tilsvarende vel 100 mill. kroner
- framskrivning av siste års endring i kostnadsvolum, -0,1 pst. for driftskostnader og -0,9 pst. for kapitalslit
- prisvekst på 1,9 pst.
- vekst i gjeldsvolum til 36 mrd. kroner
- vekst i utlånsrente fra banker på 0,7 pst. som gir virkning i ¾ av jordbrukets samlede lånemasse
- vekst i normalisert prisstigning fra 1,4 til 1,6 ved beregning av realrente
- 3,5 pst. reduksjon i arbeidsforbruk
- inntektsvekst på 4 ½ pst. for andre grupper fra 2007 til 2008

Rammen

Partene har videre lagt til grunn at jordbruket skal ha en nivåheving i inntektene, ut over lik prosentvis vekst, på 475 mill. kroner. Totalt gir det en ramme for avtalen på 975 mill. kroner. Rammen legger til rette for en inntektsøkning på om lag 10 pst., eller vel 17.000 kroner pr årsverk, fra 2007 før oppgjør, til 2008, når verdien av økt utnyttelse av jordbruksfradraget er inkludert. Ekskl. verdien av jordbruksfradraget anslås også inntektsveksten til om lag 10 pst., eller 15.000 kroner pr. årsverk. Dette inkluderer anslått produksjonsøkning, kostnadsvekst og prognosert produktivitetsutvikling fra 2007 til 2008.

Finansieringen av rammen går fram av tabell 6.3. Fra 2006 er det vel 30 mill. kroner i overførte midler, som ikke ligger inne i grunnlagsmaterialet fra BFJ. Disse midlene disponeres som en del av rammen og tilføres Landbrukets utviklingsfond og Skadefondet for landbruksproduksjon.

Inkludert omfordeling/økning av tilskuddsatter innenfor budsjett-rammen i 2008 og økt utnyttelse av jordbruksfradraget, viser referansebruksberegninger gjennomsnittlig årsutslag av tiltakene

Tabell 6.2 Oppbygging av økonomisk ramme.

	Grunnlag Mill kr	Volum Pst.	Pris Pst.	Sum endr. Mill. kr.
0. Markedsinntekter, volumvekst				107
1. Driftskostnader	13 929	-0,1 %	1,9 %	250
2. Kapitalkostnader				280
3. Arbeid	9 165	-3,5 %	4,5 %	77
A. Sum teknisk framskriving med lik prosentvis inntektsvekst				500
B. Nivåheving, inkl. andel av produktivitetsgevinst				475
SUM RAMME (A+B)				975

i avtalen (brutto inntektsøkning korrigerert for økte kraftfôrkostnader) på om lag 24.500 kroner pr årsverk, jf. tabell 6.6. Melkeproduksjonsbrukenes inntekter øker med i underkant av 25.000 kroner pr årsverk, mens sau øker med vel 36.000, og ammekyr med vel 28.000 kroner pr årsverk. Detaljert fordeling på endringer i avtalepriser og tilskuddsordninger går frem av kapittel 8, og fordelingsskjemaet som ligger ved sluttprotokollen, jf. vedlegg 2.

I sluttprotokollen fra forhandlingene viser partene til at en vesentlig del av inntektsrammen, knyttet til økte målpriser, gir inntektsøkning allerede i 2007. Partene ber derfor Budsjettneemnda for jordbruket beregne utslaget av årets avtale for kalenderåret 2007 særskilt i neste års grunnlagsmateriale.

Ledige midler

For 2007 har partene lagt til grunn reviderte forbruksprognoser fra Statens landbruksforvaltning. De viser at utbetalinger med gjeldende satser i 2007 kan gi et underforbruk på om lag 173 mill. kroner. Disse utbetales, utenfor rammen, slik:

- Anslagsvis 1000 kroner pr foretak som var tilskuddsberettiget ved utbetalingen i februar 2007, dvs. fra søknadsomgangen for produksjonstilskudd i august 2006.

Tabell 6.3 Finansiering av rammen.

	Mill kr.
Målpriser fra 01.07.07	545
Økt bevilgning på kap. 1150 i 2008	400
Ledige midler på avtalen fra 2006	30
Sum målpriser og budsjett	975

- Ekstra kulturlandskapstilskudd til alt grovfôreal på 16 kroner pr dekar, og 7 kroner pr dekar til øvrig tilskuddsberettiget areal.
- Det settes av 4,1 mill. kroner til økt matkorntilskudd i perioden 01.07.07-31.12.07

Ekstrautbetalingen i 2007 utgjør om lag 3.000 kroner pr årsverk i gjennomsnitt. Utslaget av fordelingen av de frigjorte midlene i 2007 og helårsutslaget av rammen på referansebrukene er vist i tabell 6.6.

På kapittel 4150 er det i 2007 prognosert inntekter på om lag 48 mill. kroner som tilbakebetaling av investeringsmidler gitt til reguleringsanlegg som ikke lenger benyttes til formålet. Disse midlene omdisponeres til Landbrukets utviklingsfond (LUF) i 2007. Dette kombineres med å etablere bl.a. et utviklingsprogram for frukt og grønt under innvilgningsrammen for LUF.

6.3.2 Næringsmiddelindustrien

Konkurransesituasjonen for næringsmiddelindustrien avhenger av mange forhold. Spesielt relevant for jordbruksoppgjøret er netto råvarekostnader i forhold til EU-markedet og råvareprisordningene. Partene har lagt vekt på at næringsmiddelindustriens konkurransevne skal opprettholdes som følge av avtalen.

Bevilgningen til prisedskrivning til RÅK-industrien tar hensyn til svingninger i volumer, internasjonale råvarepriser og valutakurser. Den foreslåtte bevilgningen til råvareprisordningen (post 70.12) tar hensyn til endringene i målpriser og tilskuddsendringer som påvirker råvarekostnadene til industrien. Med grunnlag i prinsippet om råvarepris kompensasjon og forbruksprognoser fra Statens landbruksforvaltning økes bevilgningen med 2 mill. kroner.

Målprisene økes innenfor en samlet ramme på 545 mill. kroner, tilsvarende 3¼ pst. Den isolerte effekten av avtalen på norskproduserte matvarer kan anslås til 1½ pst. Effekten på konsumprisindeksen anslås til i underkant av 0,1 pst. Målprisen for svinekjøtt holdes uendret. Råvareprisen på matmel endres ikke fordi matkorntilskuddet økes like mye som målprisen. Målprisene på fôrkorn økes med 3 øre/kg i gjennomsnitt. Målprisøkningen på 10 øre pr liter melk tas i hovedsak ut på flytende produkter, og øvrige produktgrupper skjerms for økningen. For øvrig økes målprisene på sauekjøtt med 4 kr/kg, storfekjøtt med vel 2 kr/kg og egg med 0,35 kr/kg. Målprisen på poteter økes med 17 øre pr kg. Målprisene i grøntsektoren økes innenfor en samlet ramme på 4,7 pst.

6.4 Internasjonale forhold

Norsk matvaresektor blir i økende grad konkurranseutsatt og importen er økende. Spesielt gjelder dette innen bakervaresektoren og for osteprodukter. Det er derfor viktig at landbrukspolitikken utformes med sikte på å sikre konkurransekraft på hjemmemarkedet. Avtalen er inngått i en situasjon hvor forhandlingene om en ny landbruksavtale i WTO fortsatt pågår. Partene har lagt til grunn at rammen, og fordelingen av den, er innenfor Norges forpliktelser i gjeldende WTO-avtale. AMS (gul støtte) økes med vel 450 mill. kroner som følge av avtalen.

6.5 Miljø

Gjennom avtalen forsterkes kulturlandskapstiltakene, særlig med sikte på å hindre gjengroing og stimulere til økt beiting. Det er også innført et utviklingsprogram for klimatiltak som skal øke kunnskapen relatert til jordbruk og klimautslipp.

Avtalen innebærer bl.a.:

- Økning av kulturlandskapstilskuddet med 48 mill. kroner
- Økning av beitetilskuddet med 72 mill. kroner
- Et 5-årig utviklingsprogram for klimatiltak med en årlig ramme på 4 mill. kroner
- Det etableres et 5-årig prosjekt for bedre tilpassing av nye bygninger i kulturlandskapet med en årlig ramme på 2 mill. kroner
- Videreføring av regionale miljøprogram innenfor uendret ramme
- Reduksjon den kommunale ordningen Spesielle miljøtiltak i jordbrukets kulturlandskap til 130 mill. kroner

- Styrking av arbeidet med redusert risiko ved bruk av plantevernmidler gjennom videreutvikling av de regionale tilskuddsordningene til ugrasharving og dyrking uten bruk av plantevernmidler
- Etablering av tilskudd til miljøvennlig håndtering av husdyrgjødsel

6.6 Næringsutvikling og Landbrukets utviklingsfond

Den nasjonale strategien «Ta landet i bruk!» setter offensive mål for landbruksbasert næringsutvikling:

- Bevilgningen til Landbrukets utviklingsfond økes med 80 mill. kroner i 2008
- Rammen for investeringsvirkemidler (fylkesvise BU-midler) økes med 9 mill. kroner, Verdiskapingsprogrammet reduseres til 67 mill. kroner, bioenergi og skogbruk videreføres uendret og rammen for utviklingstiltak innen økologisk jordbruk økes med 3 mill. kroner
- Det etableres en satsing på frukt og grønt på 25 mill. kroner, som blant annet inneholder et 5-årig prosjekt knyttet til frukt, reiseliv og kulturlandskap på Vestlandet
- Det etableres et 5-årig utviklingsprogram for innlandsfiske med en årlig ramme på 4 mill. kroner for 2008
- Det etableres en satsing i verdensarvområdene på 3 mill. kroner
- Utviklingstiltakene rettet mot geiteholdet videreføres uendret
- Det settes av 2 mill. kroner til likestillings- og rekrutteringsarbeid

6.7 Økologisk landbruk

Avtalen følger opp en partssammensatt arbeidsgruppe som har vurdert behovet for endringer i innretningen på virkemidlene. Forslaget innebærer en vesentlig økning i de årlige areal- og husdyrtilskuddene til bruk med økologisk drift. Endringene innebærer en sterkere satsing enn det som kommer til uttrykk i den samlede bevilgningen for 2008. Den varige virkning av nye satser, gitt uendret areal, vil anslagsvis være 16 mill. kroner høyere enn for 2008. I tillegg økes utviklingsmidlene med 3 mill. kroner.

I tillegg vil melkekvoter tilsvarende 4 mill liter, prioriteres for salg til økologiske bruk, hvorav 1 mill. liter avsettes til økologiske melkeprodusenter på Vestlandet. Prosjektet «Økologiske kommuner» etableres i samarbeid med Kommunal- og regional-

departementet. Prosjektet er på til sammen 10 mill. kroner pr. år i to år, hvorav KRD delfinansierer prosjektet med 5 mill. kroner pr. år. Avsetningen gir rom for flere samarbeidsprosjekter med andre statlige institusjoner, basert på 50 pst. finansiering fra jordbruksavtalen. For øvrig vil prosjekter rettet mot å øke primærproduksjon bli prioritert.

6.8 Distrikts- og strukturprofil

Fordelingsprofilen er basert på prinsippene fra Stortingets behandling av St.meld. nr. 19 (1999-2000) og Soria Moria-erklæringen. Det er lagt vekt på å styrke økonomien i det distrikts- og grasbaserte husdyrholdet på bruk i alle størrelseskategorier:

- Maksimal kvote for enkeltbruk og samdrifter i melkeproduksjon, samt antalls- og avstandsgrensen, holdes uendret.
- Kravet til omsetning for å være berettiget produksjonstilskudd reduseres fra 30.000 til 20.000 kroner pr. foretak.
- Bunnfradraget reduseres med 1.000 kroner pr. foretak til 4.000 kroner.
- Det innføres et nytt driftstilskudd til sauehold på inntil 7.500 kroner pr. foretak som ikke mottar driftstilskudd til melk-/storfekjøttproduksjon.
- Beløpstaket pr foretak for husdyrtilskudd heves til 220.000 kroner, med grunnlag i økte satser, for å bidra til å harmonisere taket mellom enkeltbruk og samdrifter, og å gjøre det enklere å kombinere melkeproduksjon med økt storfekjøttproduksjon.
- I husdyrtilskuddet for sau innføres nytt satsintervall for 76-100 sau.

Prioritering av distriktene

Distriktstilskuddene økes med 38 mill. kroner, fordelt med vel 13 mill. kroner på melk og vel 28 mill. kroner på kjøtt. I tillegg økes distrikts- og kvalitetsstilskudd frukt, bær og grønnsaker med 2,7 mill. kroner.

Flere av de generelle struktur- og distriktstiltakene beskrevet ovenfor vil være av stor betydning for Vestlandet. De viktigste er driftstilskudd og endring i satsintervall for sau, økning i distriktstilskuddet, reduksjon i bunnfradraget og reduksjon i krav til omsetning for å være berettiget produksjonstilskudd. Videre foreslås:

- Av den utvidede kvoterammen for økologisk melkekvote på 4 mill. liter avsettes 1 mill. liter til økologiske produsenter på Vestlandet.

- Satsing for å utnytte potensialet som ligger i grenseflaten mellom frukt- og bærproduksjon, reiseliv og kulturlandskap på Vestlandet.
- Endringer/oppmyking i vilkår og krav i tilskudd til fruktlager.
- Innenfor bevilgningen til skogbruk og bioenergi skal det gis økt støtte til skogbruks- og bioenergitiltak på Vestlandet, i kystområdene i Trøndelag og i Nord-Norge.

6.9 Andre hovedpunkter

Velferdsordningene

- Den kommunale landbruksvikarordningen avvikles, og en nasjonal ordning etableres. Inkludert 27 mill. kroner som overføres fra kommunesektoren til kap 1150 vil det i alt disponeres 59 mill. kroner til den nye ordningen, herav en økning på 15 mill. kroner over avtalen. Dette er viktig for bøndenes sikkerhet ved sykdom
- Satsene i avløserordningen ved ferie og fritid økes med 7 pst. og maksimalbeløpet heves til 55.500 kroner
- Tidligpensjonsordningen forbedres vesentlig

Annet

- Bevilgningen til forskning økes med 4,5 mill. kroner for oppfølging av partenes prioriterte forsknings- og utviklingsbehov.
- SLF skal utrede problemstillinger knyttet til driftssamarbeid, produksjonstilskudd og spesialisert kjøttproduksjon, med en referansegruppe fra partene og fylkesmennene.
- For øvrige spørsmål vises det til omtale i kap. 7 og vedlagte fordelings skjema.

6.10 Fordeling på priser og tiltak

Endringene i målprisene er vist i tabell 6.4.

Bevilgningspostene over kap. 1150, *Til gjennomføring av jordbruksavtalen*, endres som vist i tabell 6.5. Satsendringer på de enkelte ordningene går fram av protokollen som følger proposisjonen som vedlegg. Tilpasning av virkemiddelbruken er nærmere omtalt i kap. 7.

Utslag på referansebrukene

BFJs sekretariat har beregnet utslaget av avtalen på referansebrukene, som er basert på NILFs driftsgranskinger. Verdien av gjeldende jordbruksfradrag er lagt inn som beregnet av BFJ i grunnlaget for endring.

Tabell 6.4 Målprisendringer for perioden 01.07.07 til 30-06.08.

Produkt	Kvantum	Verdi	Målpris	Målprisendring	Total endring
	Mill. l/kg	Mill. kr.	Kr/kg	Kr. pr. l/kg	mill. kr
Melk , ku og geit	1538,4		3,84	0,10	153,8
Storfe	82,7		40,13	2,06	170,4
Gris	119,5		26,22	0,00	0,0
Sau/lam	25,1		46,00	4,00	100,4
Egg	51,3		13,83	0,35	17,9
Poteter	211,5		2,38	0,17	36,0
Grønnsaker		1114,3		4,7%	52,6
Frukt		122,6		4,7%	5,8
Norsk matmel	270,0			0,03	8,1
Sum markedsprisutslag					545,0

Tabell 6.5 Endringer i bevilgninger til gjennomføring av jordbruksavtalen.

Post	Endring mill. kr	Budsjett 2007 mill. kr
50 Fondsavsetninger	80,0	751,0
70 Markedsregulering	1,6	201,0
73 Pristilskudd	63,6	2 077,3
74 Direkte tilskudd	240,5	6 715,0
77 Utviklingstiltak	10,0	227,4
78 Velferdsordninger	4,3	1 609,2
SUM KAP. 1150	400,0	11 580,9
KAP. 4150 Post 80	1,0	145,0

Tabell 6.6 viser det isolerte utslaget av de foreslåtte pris- og tilskuddsendringene, målt i brutto inntektsøkning pr årsverk. Videre viser tabellen utslaget av utbetaling av engangsmidler i 2007 og årsutslag eksklusive og inklusive økt utnyttning av jordbruksfradraget.

Beregningene gir ikke noe anslag på inntektsutviklingen i forhold til året før, fordi det da også

må tas hensyn til volum- og kostnadsendringer. Større bruk har gjennomgående større kostnader pr årsverk, slik at kostnadsøkning vil redusere inntektsøkningen pr årsverk mest for de største referansebrukene. De årlige produktivitetendringene som er en del av BFJs grunnlagsmateriale, er ikke regnet fram til 2008.

Tabell 6.6 Beregnet isolert helårsutslag i brutto inntekter på referansebrukene av pris- og tilskuddsendringer, endring inkl. og ekskl. økt utnyttning av jordbruksfradrag, samt utslag av utbetaling av engangsmidler i 2007. Kroner pr. årsverk.

	Før opp- gjør 2007 ekskl. skatt	Før opp- gjør 2007 inkl. skatt ¹	Utslag engangsm. 2007 inkl. økt. utn. jordb.fradrag	Årsutslag 2008 ² ekskl. økt utn. jordb.fra- drag	Årsutslag 2008 ³ inkl. økt utn. jordb.fra- drag
1 Melk	175 000	200 800	3 200	21 900	24 800
2 Korn	164 500	211 300	7 300	17 700	20 000
3 Sau	130 200	153 500	3 600	31 900	36 100
4 Melkegeit	181 200	208 000	2 100	19 800	22 500
5 Svin/korn	252 900	289 200	2 100	8 100	8 100
6 Egg/korn	241 700	272 500	1 400	24 700	24 800
7 Poteter og korn	205 000	238 800	3 600	28 000	31 700
8 Ammeku	128 100	154 500	5 400	24 700	28 100
9 Frukt/bær og sau	156 100	176 400	1 100	21 400	24 300
10 Fjørfe kjøtt/planter	203 100	237 400	2 300	12 400	14 000
11 Økologisk melk, 22 årskyr	191 000	217 600	4 200	25 900	29 400
12 Melk og storfe, 12 årskyr	144 600	167 600	2 900	19 100	21 700
13 Melk og storfe, 21 årskyr	190 600	217 700	3 200	22 500	25 400
14 Melk og storfe, 31 årskyr	214 700	242 200	3 200	26 500	26 500
15 Melk og storfe, 20 årskyr Østl. flatbygder	176 700	201 100	3 100	23 800	27 000
16 Melk og storfe, 15 årskyr Østl. andre	160 200	184 200	3 000	21 300	24 200
17 Melk og storfe, 26 årskyr Jæren m.m.	194 800	223 700	2 900	24 200	25 500
18 Melk og storfe, 18 årskyr Agder/ Rogaland	170 000	196 000	3 400	25 000	28 300
19 Melk og storfe, 15 årskyr Vestlandet	165 200	191 000	2 900	22 100	25 000
20 Melk og storfe, 17 årskyr Trøndelag	186 000	212 300	3 100	22 900	26 000
21 Melk og storfe, 16 årskyr Nord- Norge	176 100	202 000	3 400	18 900	21 500
22 Korn, 211 daa, Østlandet	97 400	143 500	7 500	17 700	20 000
23 Korn, 556 daa, Østlandet	256 900	305 400	7 300	20 100	22 800
24 Korn og korn/svin, Trøndelag	234 000	277 500	3 200	13 100	14 800
25 Sau, 101 vinterfôra, Vestlandet	96 300	117 000	3 600	22 600	25 600
26 Sau, 142 vinterfôra, N-Norge	184 700	211 800	3 800	36 000	40 800
27 Sau, 196 vinterfôra, landet	160 600	186 200	3 900	41 000	46 500

¹ Inkl. inntektsverdien før skatt av eksisterende jordbruksfradrag, beregnet av Budsjettneemnda for jordbruket.

² Bare bruttoutslag av foreslåtte pris- og tilskuddsendringer, ikke prognose på utviklingen fra året før.

³ Bruttoutslag inkl. prisendringer, tilskuddsendringer og verdien av utvidet jordbruksfradrag.

7 Nærmere om viktige politikkområder

7.1 Innledning

I dette kapitlet er det redegjort for utformingen av virkemidler på de viktigste politikkområdene. Midlene på avtalen forvaltes med grunnlag i avtaleteksten, protokoll, og andre føringer partene sentralt har lagt.

7.2 Skadefondet for landbruksproduksjon

Ved inngangen til 2006 var fondskapitalen 96,3 mill. kroner. Det ble innvilget erstatninger i 2006 tilsvarende 40,1 mill. kroner, mens bevilgningen var på 12,75 mill. kroner. Det innebar at fondskapitalen ble redusert til 68,9 mill. kroner.

Det er viktig at skadefondet til enhver tid har en egenkapital som er stor nok til å dekke behovet også i år med store skader. Normalforbruket er ca. 30 mill. kroner. Fondets beholdning er nå så lav at det er nødvendig å bevilge tilsvarende et normalforbruk. Partene er derfor enige om at bevilgningen videreføres, og at det i tillegg avsettes 15 mill. kroner av overførte midler fra 2006.

7.3 Landbrukets utviklingsfond

Landbruks- og matdepartementets strategi «Ta landet i bruk!» fra januar 2007, utgjør den nasjonale strategien for næringsutviklingsarbeid i tilknytning til landbruk. Alle fylkene har også utviklet nye strategier for det fylkesvise arbeidet med næringsutvikling innen og i tilknytning til landbruket.

Statsrådets kontaktutvalg, og jordbruksorganisasjonenes representasjon i utvalget, er videreført. De faglige møtearenaene på områdene mat, tre, bioenergi, reiseliv og «Inn på tunet» er vel etablert, og det er i tillegg under opprettelse en arena for økologisk landbruk. Det er Innovasjon Norge som har ansvar for drift av de fem første møtearenaene, mens Statens landbruksforvaltning har ansvar for faglig møtearena økologisk landbruk.

Hele bevilgningen til Landbrukets utviklingsfond er fra og med 2007 samlet på jordbruksavtalen.

7.3.1 Økonomisk oversikt over fondet

Landbrukets utviklingsfond (LUF) hadde pr. 31. desember 2006 en egenkapital på 2 190,2 mill. kroner. Ansvar knyttet til innvilgede, ikke utbetalte tilsagn var 1 581,7 mill. kroner. Ansvaret fordelte seg på 1 323,2 mill. kroner innenfor avtalen og 258,5 mill. kroner utenfor avtalen. Av kapitalen var 873,5 mill. kroner innestående i Norges Bank og 1 317,8 mill. kroner var i form av utlån. Tabell 7.1 viser kapital situasjonen i LUF, herunder endring i egenkapital og likviditet.

I avtalen er det lagt opp til en uendret innvilgingsramme (eksklusive forskning) for 2008 sammenlignet med 2007. Partene er kommet til at bevilgningen til LUF ikke kan økes med mer enn 80 mill. kroner, av hensyn til direkte inntektsgivende formål. Med denne bevilgningsøkningen kan innvilgningsrammen opprettholdes, men med en reduksjon i fondets likviditet. Innenfor en uendret ramme er det funnet plass til en økning i de bedriftsrettede fylkesvise BU-midlene og nye tiltak, som klima, verdensarv og innlandsfiske.

Den negative endringen i likviditeten blir om lag 63 mill. kroner for 2007. For 2007 tilføres fondet 63 mill. kroner i engangsmidler innenfor Jordbruksavtalen. For 2008 tilføres LUF 862,8 mill. kroner, herav 44,5 mill. kroner som overføres fra post 77.13.

Tabell 7.1 viser med dette utgangspunktet en negativ endring i likviditeten på vel 70 mill. kroner for 2008. Erfaringstall viser at den faktiske utviklingen kan avvike noe fra prognosene, som følge av frafall i ansvar. Kapitalsituasjonen og likviditetsutviklingen for LUF må fortsatt holdes under oppsyn. For å opprettholde aktivitetsnivået på lengre sikt, må enhver økning i aktivitet følges av økning i bevilgningsnivå.

7.4 Næringsutvikling

Tabell 7.2 viser innvilgingsramme for LUF i 2007 og 2008.

På kapittel 4150 er det for 2007 prognosert inntekter på til sammen 47,975 mill. kroner som tilbakebetaling av investeringsmidler gitt til regule-

Tabell 7.1 Framføring av kapitalstatusjonen i LUF for 2006-2008 med basis i regnskap for 2006 og prognoser over framtidige utbetalinger. Mill. kroner.

	2006	2007	2008
Bevilgning innenfor avtalen	398,8	738,3	818,3
Flytting av forskningsmidler fra 77.13			44,5
Engangsmidler (overførte midler fra 2006)	166,1	15	
Engangsmidler (tilbakebet. reguleringsmidler)		48	
Renteinntekter	22,1	38,7	38,7
Andre inntekter	0,4	0,4	0,4
<i>Sum innenfor avtalen</i>	587,4	840,4	901,9
Bevilgning utenfor avtalen	322,2		
Renteinntekter utenfor avtalen	12,6		
<i>Sum utenfor avtalen</i>	334,8		
<i>Sum tilførsel</i>	922,2	840,4	901,9
Utbetalinger innenfor avtalen	557	937,2	1015,6
Andre kostnader innenfor avtalen	9,9	14,7	14,6
Rentestøtte	32,2	61,2	56,6
Utbetalinger utenfor avtalen	273,8		
Andre kostnader utenfor avtalen	6,4		
<i>Sum utbetalinger</i>	879,3	1013,1	1086,7
<i>Resultat</i>	42,9	-172,7	-184,9
-resultat innenfor avtalen	-11,7	-172,7	-184,9
-resultat utenfor avtalen	54,6		
<i>Egenkapital LUF pr. 31.12</i>	2190,2	2017,4	1769,5
Innestående i Norges Bank	873,5	808,6	674,7
Utestående investeringslån	1317,8	1208,8	1094,8
Kortsiktig gjeld	1,3		
Utestående investeringslån	1416,9	1317,8	1208,8
Avdrag på lån	-109,9	-114	-116
Utbetaling nye lån	10,9	5	2
Utestående balanse investeringslån	1317,8	1208,8	1094,8
Tilførsel inkl. rentestøtte	922,3	840,4	901,9
Netto tilførsel av kapital ifbm. investeringslån	99	109	114
<i>Disponibel likviditet</i>	1021,3	949,4	1015,9
Utbetalinger	879,3	1013,2	1086,7
<i>Endring i likviditet</i>	142	-63,8	-70,9

ringsanlegg som ikke lenger benyttes til formålet (37,8 mill. kroner fra Gartnerhallen, resten fra Prior/Nortura). Disse midlene omdisponeres til å

øke bevilgningen til LUF i 2007. 29 mill. kroner disponeres i 2008 slik det fremgår av tabell 7.3.

Tabell 7.2 Innvilgingsramme for LUF. Mill. kroner

Ordninger	2007	2008
KSL Matmerk	42	42
Fylkesvise bygdeutviklingsmidler	371	380
Informasjons- og utviklingstiltak, miljø	11	10
SMIL	140	130
Verdensarv		3
Utviklingstiltak innen økologisk landbruk	40	43
Utviklingstiltak for geit ¹	16	16
Andre utviklingstiltak i landbruket ²	4	4
Overføring til Samisk utviklingsfond (SUF)	2	2
Verdiskapingsprogram for matproduksjon	76	67
Sentrale bygdeutviklingsmidler ³	28	27
Grønt reiseliv	25	23
Bioenergi og skogbruk	190	190
Innlandsfisk		4
Klima		4
Forskning ⁴		44,5
Sum LUF, ekskl. rentestøtte og tilbakebetalte reguleringsmidler	945	989,5

¹ 2008: 11,6 mill. kroner til Friskere geiter, 0,4 mill kroner til seminastasjon geit, 4 mill. kroner til kompensasjon for bortfall av produksjonstilskudd.

² 2 mill. kroner til setersatsing, 2 mill. kroner til beiteareal for gjess.

³ Avsettes som ramme, hvor hoveddelen av midlene fordeles i møte mellom avtalepartene, 2 mill. kroner øremerkes «Inn på tunet».

⁴ Overføres fra post 77.13 fra og med 2008.

Tabell 7.3 Tilbakebetalte reguleringsmidler disponert i 2008, mill. kroner.

Tiltak	2008
Nasjonalt program for landbruksbygg og kulturlandskap	2
Program for rekruttering/likestilling	2
Utviklingsprogram for frukt og grønt	25
SUM	29

7.4.1 Stiftelsen KSL Matmerk

Stiftelsen Matmerk og KSL-sekretariatet ble slått sammen til organisasjonen KSL Matmerk fra 1. januar 2007, og det må nå jobbes med å utvikle den nye organisasjonen. Stiftelsens hovedoppgaver for 2007 og 2008 vil bl.a. være å:

- øke oppslutningen om de to merkeordningene Beskyttede Betegnelser og Spesialitet
- administrere og utvikle Kvalitetssystem i landbruket (KSL) og Kompetanseutviklingsprogrammet i landbruket (KIL)
- utvikle et nytt helhetlig kvalitetssystem med en ny nasjonal merkeordning

Det er viktig at utviklingen av et nytt helhetlig kvalitetssystem ses i sammenheng med det igangsatte

prosjektet med etablering av elektronisk sporingsystem i matkjeden (e-sporingsprosjektet). Det forventes at arbeidet skjer i nært samarbeid med aktørene i verdikjeden for mat og i næringsmiddelindustrien spesielt. Partene er enige om å drøfte finansieringen av et nytt kvalitetsmerke når planleggingen av dette har kommet lenger.

Det er i denne sammenheng vesentlig at KSL Matmerk kan sikres et noe bredere finansieringsgrunnlag enn jordbruksavtalen alene. Det legges til grunn at KSL Matmerk allerede i 2008 øker sin selvfinansiering betydelig.

KSL skal være med på å sikre trygg og etisk forsvarlig matproduksjon i primærproduksjonen, og bidra til å sikre at forbrukerne har tillit til norskproduserte matvarer. KSL skal også være et red-

skap for å forbedre bondens egen drift. Antall revisjoner kan økes blant annet ved at revisjonsmetodene utvikles.

Hovedformålet med merkeordningen Beskyttede Betegnelser er å bidra til økt næringsutvikling og verdiskaping i norsk matproduksjon. Sterke produsentsammenslutninger er viktig for å styrke konkurransekraften til produktene og for utvikling av merkeordningen. Stiftelsen skal bidra til å utvikle nye og eksisterende merkebrukere og produsentsammenslutninger. Ø-merket er omtalt under økologisk landbruk (jf. kap. 7.6.3).

Det understrekes at stiftelsen er en viktig aktør i arbeidet med å sikre økt markedsadgang for matspesialiteter. Profileringsaktiviteter, samarbeid med regionale matmiljøer, dagligvarehandelen og merkebrukere, samt markedsanalyser, er viktig for å øke markedsadgangen.

Stiftelsen KSL Matmerk er ansvarlig for forvaltningen av KIL fra 1. januar 2007. Statens landbruksforvaltning (SLF) har sekretariatsoppgaven i 2007. KSL Matmerk overtar sekretariatsoppgavene fra 1. januar 2008.

Det avsettes 42 mill. kroner til Stiftelsen KSL Matmerk for 2008.

7.4.2 Fylkesvise bygdeutviklingsmidler

Det legges opp til en videreføring av hovedprinsippene i forvaltningen av dagens bygdeutviklingsmidler (BU-midler), basert på den nasjonale strategien «Ta landet i bruk!». Den øvre grensen for tildeling av investeringsmidler, som ble innført med virkning fra 2007, opprettholdes. Det skal ikke være noen nedre grense for størrelsen på søknader eller støttebeløp innenfor de fylkesvise BU-midlene.

Lønnsomhetsvurdering av prosjektene skal ligge til grunn for tildeling av midler. Det understrekes at lønnsomhet ikke er ensbetydende med strukturrasjonalisering. Ulike eierformer skal likestilles ved prioritering av søknader. Nye krav til dyrevelferd og fornyelse av driftsapparatet skal vektlegges, og det gjøres spesielt oppmerksom på at det innenfor økologisk produksjon er andre frister og krav enn for konvensjonell produksjon.

Det ble i 2007 tatt i bruk en ny nøkkel for fordeling av de fylkesvise BU-midlene på økningen i rammen. Det legges opp til videre innfasing av den nye fordelingsnøkkelen.

Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning (NILF) har fått i oppdrag å vurdere mulighetene for en bedret resultatmåling av næringsutviklingsarbeidet. Dette arbeidet er i gang, og vil gi et

bedre grunnlag for å målrette en videre satsing på næringsutvikling i landbruket.

Rammen for de fylkesvise BU-midlene økes med 9 mill. kroner, til 380 mill. kroner. Økningen i rammen gjelder de bedriftsrettede midlene. Andelen av midlene som brukes til utrednings- og tilretteleggingstiltak holdes på samme kronemessig nivå som i 2007.

Lån med rentestøtte

Utlånsrammen for lån med rentestøtte videreføres med 700 mill. kroner for 2008. Nivået på rentestøtten blir fastsatt årlig for alle lån som er inne i rentestøtteordningen. Rentestøtten settes til 50 prosent av Risikofri rente 3 år stat (ST4X) for foregående år. Rentestøtten kan ikke overstige 5 prosent.

Risikolån

Risikolån videreføres innenfor rammen av de fylkesvise BU-midlene.

7.4.3 Utviklingstiltak for geit

Ferdigstilling av seminastasjonen for geit

Som konsekvens av EØS-regelverk etablerte Norsk Sau- og Geitavlslag (NSG) en egen seminastasjon for bukker til seminsesongen 2006. Samlet investeringsbehov er på 2,3 mill. kroner, hvorav 1,5 mill. kroner ble bevilget over LUF i 2006. Sykdomsaneringen i geiteholdet som pågår gjennom prosjektet «Friskere geiter», innebærer også at avlsopplegget i større grad må legges om fra bukkerinngorganisering til semin for å betjene sanerte besetninger. Det anses derfor viktig at infrastrukturen i forhold til avlsarbeidet bidrar til redusert kontakt mellom besetninger.

Det settes av 0,4 mill. kroner til finansiering av seminastasjonen for geit.

Økte driftsutgifter som følge av oppbygging av egen infrastruktur for geit forutsettes dekket av driften og tilskudd til NSG over kap. 1150.77.11 Tilskudd til dyreavl mm.

Prosjekt «Friskere geiter»

For 2008 videreføres prosjektet på samme høye nivå som i 2007. Partene er enige om en ramme til «Friskere geiter»-prosjektet på 11,6 mill. kroner for 2008. Innenfor rammen for prosjekt «Friskere geiter» inngår også midler til kompensasjon for bortfall av produksjonstilskudd med 4 mill. kroner for 2008.

Det vises også til kap. 7.11.6 og 7.12.2 om kompensasjon til deltakerne i prosjektet for bortfall av

rett til produksjonstilskudd og avløsertilskudd ferie/fritid.

7.4.4 Overføring til Samisk utviklingsfond (SUF)

Overføringen til SUF holdes på samme nivå som i 2007, det vil si 2 mill. kroner. Departementet mener det er viktig å følge opp tidligere initiativ om et tettere samarbeid mellom SUF, Innovasjon Norge og fylkesmennene i Finnmark og Troms for å få best mulig effekt av midlene til næringsutvikling i disse fylkene.

7.4.5 Verdiskapingsprogrammet for matproduksjon

Verdiskapingsprogrammet for matproduksjon realiserer prosjekter som bidrar til økt verdiskaping for primærprodusentene og til styrking av konkurranseevnen til små og mellomstore matbedrifter. Programmet er en del av en samlet strategi for å legge til rette for produkt- og tjenesteproduksjon basert på landbruket sitt samlede ressursgrunnlag.

For å få støtte fra programmet er det en forutsetning at midlene skal bidra til økt verdiskaping for primærprodusentene. Ved støtte til prosjekter skal det legges vekt på markedsforståelse og evne til langsiktig gjennomføring. Strategier og satsingsområder i Verdiskapingsprogrammet for matproduksjon er samordnet med den nasjonale strategien for næringsutvikling «Ta landet i bruk!». Strategien peker blant annet på at utvikling av matspesialiteter, økt markedskompetanse og salgstilgang for små matprodusenter, kompetanseutvikling og satsing på bedrifter med vekstpotensial er områder som må prioriteres. Programmet skal også støtte prosjekter som skal synliggjøre og utvikle matmangfoldet i reiselivsnæringen.

Partene er av prioriteringsmessige grunner enige om å avsette 67 mill. kroner til programmet i 2008.

7.4.6 Sentrale bygdeutviklingsmidler

Partene er enige om en ramme for de sentrale BU-midlene for 2008 på 27 mill. kroner. Midlene går til prosjekter av landsomfattende og fylkesovergripende karakter med innovasjon og næringsutvikling som siktemål. De sentrale BU-midlene kan også finansiere nødvendig utredningsarbeid og profileringsaktiviteter for å styrke arbeidet med landbrukspolitikken. Støtten til organisasjonene Norsk Bygdeturisme og Gardsmat, Norsk Inn-

landsfiskelag og Norsk seterkultur videreføres. Landbrukets andel av konfliktforebyggende tiltak mellom reindrift og jordbruk, aktuelle utviklingsprosjekt, og «Inn på tunet»-aktiviteter støttes.

Det bør innenfor rammen av de sentrale BU-midlene legges til rette for en økt satsing på småkraftproduksjon innenfor landbruket. Anslagsvis 1500 rettighetshavere er pr i dag engasjert i næringen, og det er mulighet for en betydelig økning i dette antallet.

Delfinansiering av e-sporingsprosjektet (jf. kapittel 7.4.1) skal vurderes i sammenheng med partenes fordeling av de sentrale BU-midlene.

Partene er enige om at fordelingen av størsteparten av disse midlene gjøres i et separat møte mellom avtalepartene høsten 2007, på tilsvarende måte som for inneværende år. På denne måten blir det i jordbruksforhandlingene satt av en ramme til utviklingstiltak i landbruket som disponeres nærmere etter en helhetlig vurdering av aktuelle tiltak.

7.4.7 «Inn på tunet»

Om lag 1 500 gårdsbruk leverer «Inn på tunet»-tjenester og denne næringsveien utgjør en viktig del av inntektsgrunnlaget til mange gårdsbruk. Det er gode muligheter for å videreutvikle «Inn på tunet» som et viktig tjenestetilbud innen helse-, omsorg-, og utdanningssektoren. Skal man lykkes med dette, må man utvikle gode kvalitetssikringssystemer, øke kompetansen i næringen, bidra til økt forskning og utredning på området og synliggjøre gode resultater. I 2006/2007 ble det utarbeidet en handlingsplan for nasjonale tiltak innen «Inn på tunet», og det blir viktig å følge opp tiltakene i denne planen, samt arbeidet i den faglige møtearenaen. Følgende aktiviteter bør prioriteres i 2008:

- Forankring av «Inn på tunet» som et tjenestetilbud i regi av de ansvarlige departementer og øvrige myndigheter, og invitere til et forpliktende samarbeid om «Inn på tunet».
- Oppfølging av tiltak i handlingsplanen og sikre fremdrift i arbeidet knyttet til dokumentasjon og utarbeiding av kvalitetssikringssystemer for «Inn på tunet»-tjenester.

Partene er enige om å øremerke 2 mill. kroner av de sentrale bygdeutviklingsmidlene til nasjonale tiltak på «Inn på tunet»-området.

7.4.8 Grønt reiseliv

Utviklingsprogram for grønt reiseliv ble etablert med virkning fra 2007, og partene er enige om å videreføre satsing med 23 mill. kroner for 2008.

De prioriterte arbeidsområdene er produktutvikling og infrastruktur, kompetanseutvikling, markedsføring og samarbeid, nettverk og allianser.

Saksbehandling og innstillinger til søknader innenfor programområdet vil skje ved hovedkontoret i Innovasjon Norge. Faglig møtearena reiseliv og Innovasjon Norge vil på et overordnet nivå vurdere om søknadene er i samsvar med utviklingsprogrammets formål.

Gjennom programmet skal en også stimulere reiselivsnæringene til samarbeid med andre næringer, som landbruk og næringsmiddelindustri, for å sikre økt satsing på lokal mat og kultur.

7.4.9 Skogbruk og bioenergi

Skogbruk med aktiv skogskjøtsel for å sikre ny og veksterlig skog gir økt tilvekst og økt volum i norske skoger. Dette gir videre potensial både for økt karbonbinding og økt bruk av fornybart råstoff til energi og erstatning for ikke fornybart råstoff til bygningsmaterialer.

Økt måloppnåelse i skogpolitikken er avhengig av en aktiv og bevisst ressursforvaltning med vekt på miljøhensyn og verdiskapingspotensialet. Skogbruket står overfor mange ulike utfordringer og kompliserte avveininger som gjør det mer nødvendig enn tidligere å sikre at skogbrukstiltakene inngår i helhetlige skogbruksplaner for den enkelte eiendom, og det er et mål at flest mulig eiendommer drives med basis i en slik plan.

Tilfredsstillende vegnett er avgjørende for skogbrukets muligheter for å drive aktivt, kostnadseffektivt og bærekraftig. Samtidig er terreng- og eiendomsforholdene slik at utbygging og drift av vegnettet svært ofte krever samarbeid mellom flere skogeiere. Det er også viktige miljøutfordringer knyttet til skogsveibygging. Det vil derfor bli gjort en gjennomgang av regelverket for vegbygging for å hindre tap av inngrepsfri natur.

I forbindelse med statsbudsjettet for 2007, ble det foretatt en gjennomgang av politikken for økt verdiskaping i skogbruket. Det viktigste tiltaket var en forbedring av skogfondsordningen. Dette bidrar blant annet til en betydelig styrking av finansieringen av tiltak knyttet til etablering av ny skog og infrastrukturtiltak i skogbruket, der skogforholdene har vært best.

Utfordringene framover knytter seg bl. a. til å utløse potentialet for økt avvirkning og verdiskaping i kystregionen, der mye av tømmeret er vanskelig tilgjengelig. Det har til nå vært liten tilgang på skogfondsmidler for finansiering av langsiktige investeringer i kystregionen noe som også har begrenset aktiviteten.

Videre er en god miljøprofil i skogsektoren en strategisk forutsetning for økt verdiskaping og avvirkning. Økt utnyttelse av skogressursene med sikte på økt trebruk og økt bruk av bioenergi, forutsetter god og stedfestet kunnskap om skogressursene og miljøverdiene i skogen, noe som krever målrettet skogbruksplanlegging.

Det er også nødvendig å legge til rette for økt bruk av bioenergi, bl. a. i lys av miljø, klima og energigevinstene dette kan gi. Satsingen på bioenergi vil derfor fortsatt omfatte etablering av småskala varmeanlegg internt i landbruket og for salg av ferdig varme, og tilrettelegging for omlegging av energibruken i veksthus. Biogass vil bli et nytt satsingsområde.

Bevilgningen til skogbruk og bioenergi videreføres med 190 mill. kroner. Fordelingen mellom tiltak vil skje på bakgrunn av et eget drøftingsmøte mellom avtalepartene, som for 2007. Fordeling av en større andel tilskuddsmidler til de fylkene hvor avvirkningspotensialet er størst vil bli vurdert i denne sammenheng, jf. næringskomiteens flertallsmerknad om dette i innstilling til St. prp. 1 (2006-2007).

7.4.10 Utviklingsprogram for innlandsfiske

Det er utarbeidet en egen Handlingsplan for innlandsfiske i regi av Landbruks- og matdepartementet, som har bred forankring blant berørte aktører. I handlingsplanen er det dokumentert at det er gode muligheter for å ta ut et betydelig, uutnyttet potensial når det gjelder innlandsfiske som tilleggsnæring i landbruket. Det gjelder både som matressurs gjennom yrkesfiske og oppdrett og som grunnlag for økte fiskeopplevelser knyttet til landbruksbasert turisme og reiseliv.

Hovedutfordringen er å utnytte de samarbeidsmuligheter som er til stede mellom næringsaktørene og myndighetene når det gjelder å etablere og gjennomføre *en samlet, offentlig politikk* for samspill og samarbeid på innlandsfiskeområdet.

En samlet, offentlig politikk på området vil omfatte et 5-årig utviklingsarbeid (2007-2011) med sikte på å få *tre umodne verdikjeder* til å bli velfungerende næringer med et større utbud av kvalitets-sikrede produkter innenfor:

1. Næringsfiske
2. Innlandsfiskeoppdrett
3. Fisketurisme

Det er allerede for 2007 vedtatt å øremerke 1,5 mill kroner over de sentrale BU-midler til gjennomføring av tiltak i handlingsplanen etter søknad og 0,5 mill. kroner i driftsstøtte til Norsk Innlandsfiskelag.

I tillegg er det enighet om en satsing over 5 år på 4,0 mill. kroner årlig, fordelt på et program for felles tiltak og infrastruktur samt målrettet prosjektstøtte. Programmet vil bli ledet av LMD med en styringsgruppe oppnevnt av LMD og avtalepartene i fellesskap.

7.4.11 Program for rekruttering/likestilling

Med bakgrunn i utviklingen de siste fem årene, hvor den jevne, men svake økningen av andelen kvinnelige bønder har stoppet opp, ble det i 2006 satt ned en arbeidsgruppe. Arbeidsgruppen har utarbeidet en strategi og fremmet forslag til tiltak som skal bidra til å øke kvinnelig representasjon i landbruket. Målsettingen er en kjønnsrepresentasjon på 40 pst. på flere områder i og i tilknytning til landbruket. Ansvaret for oppfølging fordeles mellom staten, faglagene og andre aktører.

Partene er enige om å sette av 2 mill. kroner til rekrutteringsarbeid, spesielt rettet mot kvinner. Norges Bygdeungdomslag får ansvar for å følge opp arbeidet. Innovasjon Norge, fylkesmennene og faglagene trekkes med i arbeidet. Det skal utarbeides et eget program for satsingen som godkjennes av avtalepartene.

Samdrift som eierform er økende i landbruket og det er et behov for å se på hvordan dette påvirker likestillingen i næringen. Avtalestyret for forskningsmidlene bør derfor prioritere forskningsprosjekter som går inn på problemstillinger knyttet til nye eierformer, likestilling og rekruttering.

7.4.12 Utviklingsprogram for frukt og grønt

Markedet for frukt og grønt er i sterk vekst. Det er ønskelig å legge til rette for at norsk frukt- og grøntproduksjon kan ta en større andel av veksten i dette markedet. Markedet er dessuten preget av raske endringer i blant annet produkter, sortsutvalg og emballering. På bakgrunn av denne utviklingen er det enighet om en avsetning på 25 mill. kroner i 2008 til et utviklingsprogram for frukt, grønt og bær. Programmet finansieres innenfor rammen av tilbakeførte reguleringsmidler. Utviklingsprogrammet skal bestå av følgende elementer:

1. Satsing på frukt og bær/reiseliv/kulturlandskap på Vestlandet.
2. Fruktpakkeri i Buskerud/Vestfold, investeringstiltak ved Eliteplantestasjon i Sauherad og settepotetanlegg i Overhalla.
3. Utredning av produksjon av epler til industriell foredling.

De ulike elementene beskrives nedenfor.

Frukt og bær/reiseliv/kulturlandskap på Vestlandet

Partene er enige om en ekstra satsing for å utnytte det potensialet som ligger i grenseflatene mellom frukt- og bærproduksjon, reiseliv og kulturlandskap. Frukt- og bærproduksjonen på Vestlandet må styrkes for å opprettholde profesjonelle produsentmiljøer, og for å ivareta et kulturlandskap sterkt preget av fruktproduksjon. Fjordene på Vestlandet har høy status i reiselivssammenheng, både for innenlandske og utenlandske turister. Dette bør være utgangspunkt for en satsing som skal se ressursene i en større helhet, og som ivaretar hensynet både til profesjonell frukt- og bærproduksjon og utvikling av attraktive reisemål.

Satsingen skal følge opp intensjonene i strategien «Ta landet i bruk!», og skal stimulere til lønnsom næringsutvikling basert på de spesielle ressursene i disse områdene.

Et mandat for prosjektet utarbeides av Landbruks- og matdepartementet etter samråd med avtalepartene. Fylkesmennene, Innovasjon Norge, fylkeskommunene, faglagene, Bioforsk, Bærsenteret på Njøs og Graminor skal involveres i utviklingen av satsingen.

Partene er enige om en satsing avgrenset til fylkene Hordaland og Sogn og Fjordane og tilliggende områder i Møre og Romsdal og Rogaland, med en ramme på 10 mill. kroner fordelt over 5 år, hvorav 2 mill. kroner i 2008. Partene legger til grunn medfinansiering fra de regionale samarbeidspartnerne.

Investeringsiltak i frukt- og grøntsektoren

Fruktpakkeriprojektet omfatter Buskerud/Vestfold og forutsetter en økonomisk/forretningsmessig vurdering av prosjektet som må sees i sammenheng med tidligere investeringsstøtte i andre deler av landet. Det legges til grunn at Innovasjon Norge vurderer og tar stilling til prosjektet.

Det er planer om videreutvikling og omorganisering av Eliteplantestasjonen i Sauherad. En støtte her er avhengig av at opplegget for omorganisering og samarbeid er klarlagt og at det foreligger en økonomisk/forretningsmessig vurdering. Innovasjon Norge vurderer og tar stilling til prosjektet.

Prosjektet settepotetanlegg i Overhalla underlegges tilsvarende vurdering.

Epler til industriell foredling

SLF har i forbindelse med en gjennomgang av konserverordningen vurdert muligheten for produk-

sjon av epler til industriell foredling i Norge, med tanke på økt andel norske epler i produksjonen av eplejuice/-nektar.

Partene er enige om at alternative produksjonsformer og teknologier utredes nærmere for å avklare både markedsmessige forhold og interessen i næringen. Det avsettes 0,5 mill. kroner til en slik utredning.

7.5 Miljø

7.5.1 Nasjonalt miljøprogram

Nasjonalt miljøprogram ble opprettet i 2004 for å styrke miljøarbeidet i jordbruket og for å synliggjøre jordbrukets miljøinnsats. Hovedmålene for nasjonalt miljøprogram er å sikre et åpent og variert jordbruks- og kulturlandskap, og å sikre at et bredt utvalg av landskapstyper, særlige verdifulle biotoper og kulturmiljøer ivaretas og skjottes, og å bidra til at jordbruksproduksjonen fører til minst mulig forurensing og tap av næringsstoffer. Det nasjonale programmet inneholder en virkemiddel-pakke bestående av Areal- og kulturlandskapstilskuddet (AK), miljøplankrav, tilskudd knyttet til økologisk produksjon, tilskudd til dyr på utmarksbeite og generelt tilskudd til dyr på beite, samt informasjons- og utviklingstiltaksmidler.

Avtalepartene er enige om å styrke flere av virkemidlene i nasjonalt miljøprogram. Areal og kulturlandskapstilskuddet økes med 134 mill. kroner. Areal- og kulturlandskapstilskuddet går til opprettholdelse av aktivt drevet jordbruksjord. Dette er bærebjelken i landskapspolitikken i jordbruket, og arealutviklingen tyder på behov for å styrke denne ordningen for å opprettholde jordbruksarealet på nåværende nivå. I tillegg innførte avtalepartene i fjorårets jordbruksoppgjør et eget beitetilskudd som skal stimulere til økt bruk av beiteressursene. For å forsterke denne satsingen ytterligere er partene enige om å styrke beitetilskudd og utmarksbeitetilskuddet med 52 mill. kroner i forhold til årets bevilgning.

Nasjonalt pilotprosjekt for mer miljøvennlig håndtering av husdyrgjødsel

I 2004/2005 ble det spredd over 35.000 tonn plante-tilgjengelig nitrogen gjennom husdyrgjødsel. Dette utgjør ca ¼ av alt nitrogenet som blir brukt i jordbruket. Gjennom vanlig bredspredning forsvinner mye av nitrogenet i form av ammoniakk (NH₃). Tapet av ammoniakk fra husdyrgjødsel i 2004 tilsvarte ca. 15.000 tonn nitrogen. Ammoniakk virker forsurende på vassdrag, og det er en

gjødslingseffekt i naturen som er negativ for en rekke plantearter. Ammoniakktapene fører også indirekte til økt utslipp av lystgass (en klimagass). I tillegg vil tiltak som reduserer tapet av ammoniakk redusere behovet for nitrogengjødsling fra mineralgjødsel og dermed gi et vesentlig bidrag for å redusere lystgassutslippene. Videre bidrar dagens spredemåte av husdyrgjødsel til en lokal luftforurensing i form av lukt.

Avtalepartene er enige om at det er viktig å få til en miljøvennlig håndtering av husdyrgjødsel. I første omgang er det ønskelig å øke andelen av gjødsel som blir spredd med en mer miljøvennlig spredeteknologi og/eller nedmoldet. Avtalepartene ønsker derfor å prøve ut et arealtilskudd for det arealet som gjødsles med stripespreder, injeksjonsutstyr eller som der gjødsel nedmoldes raskt etter spredning. Dette vil også redusere faren for avrenning av fosfor fra husdyrgjødsel.

Avtalepartene er enige om å iverksette et nasjonalt pilotprosjekt for miljøvennlig spredning av husdyrgjødsel. Ordningen skal innføres til vekstsesongen 2008, men får ikke budsjettkonsekvenser før i 2009. Statens landbruksforvaltning (SLF) får i oppdrag å utforme ordningen og å foreslå aktuelle tilskuddsatser innen 1. desember 2007. Avtalepartene vedtar ordning og satser i eget møte innen utgangen av 2007. Pilotprosjektet har en økonomisk ramme på inntil 5 mill. kroner.

7.5.2 Nasjonalt utviklingsprogram for klimatiltak

Landbrukets samlede utslipp av CO₂ utgjør mindre enn 1 pst. av Norges totale CO₂ utslipp. Enkelte jordbruksaktiviteter er imidlertid opphav til direkte utslipp av klimagassene metan (CH₄) og lystgass (N₂O), henholdsvis 46 pst. og 54 pst. av Norges totale utslipp av disse gassene. Til sammen utgjorde disse utslippene fra jordbruket i 2004 om lag 9 pst. av Norges totale klimagassutslipp.

Det er stor usikkerhet knyttet til tallene for utslippene fra jordbruket. Dette gjelder spesielt lystgass, men også til en viss grad for metan. Det er også mangel på kunnskap om tiltak i jordbruket som kan gi målbare reduksjoner i klimagassutslipp, og det er behov for oppbygging av kompetanse på dette området.

I tillegg kan jordbruket bidra til å resirkulere matavfall bl.a. gjennom biogassproduksjon og ved å motta biorest (det næringsrike substratet etter at matavfall har vært gjennom en biogassreaktor), kompost og slam.

Avtalepartene er enige om å igangsette et 5-årig utviklingsprogram for klimatiltak med 4 mill.

kroner i året. Utviklingsprogrammet skal bl.a. bidra til:

- Bedre kunnskap om planlegging og drift av biogassanlegg gjennom enkelte pilotanlegg.
- Kompetanseheving i jordbruket som mottaker av matavfall og av biorest
- Bedre kunnskap om muligheten for rensing av metan i husdyrrom
- Bedre driftskunnskap om nye spredeteknikker av husdyrgjødsel i jordbruket
- Økt kunnskap for å redusere jordbrukets behov for og bruk av fossile energikilder.

Det nedsettes en styringsgruppe for utviklingsprogrammet som ledes av Landbruks- og matdepartementet. Jordbrukets organisasjoner deltar i styringsgruppa, og Statens landbruksforvaltning (SLF) får i oppgave å være sekretariat for utviklingsprogrammet. SLF utarbeider utkast til mandat og organisering av programmet i løpet av høsten 2007, som vedtas av avtalepartene. Arbeidet ses i sammenheng med landbrukets energi- og klimautvalg.

7.5.3 Nasjonalt program for landbruksbygg og kulturlandskap

Høsten 2006 ble det gjennomført et forprosjekt og et nordisk seminar om temaet landbruksbygg og kulturlandskap. Rapporten fra forprosjektet foreslår et program med følgende hovedtema:

- Nye landbruksbygg og kulturlandskap, herunder design av landbruksbygg og tun
- Ny bruk av ledige landbruksbygg

Avtalepartene er enige om at det er behov for mer informasjon og kunnskap om utforming og bruk av nye og gamle landbruksbygg for å sikre at kulturlandskapsverdiene blir ivaretatt, og slik at foretak og offentlig forvaltning har bedre grunnlag når beslutninger skal tas. I tillegg er avtalepartene enige om at programmet også gjennomfører en kartlegging av tilstand til kulturhistorisk viktige landbruksbygg.

Det avsettes 2 mill. kroner pr. år i 5 år til programmet.

Partene er enige om å nedsette en styringsgruppe for utviklingsprogrammet som ledes av Landbruks- og matdepartementet. Jordbrukets organisasjoner deltar i styringsgruppa. Statens landbruksforvaltning (SLF) får i oppgave å være sekretariat og utarbeider utkast til mandat og organisering av programmet i løpet av høsten, som vedtas av avtalepartene.

7.5.4 Verdensarvområdene

Landbruket og landbrukets kulturlandskap er en viktig del av verdiene som ligger i verdensarvområdene Vegaøyene og Geirangerfjorden/Nærøyfjorden. Jordbruket i disse områdene er imidlertid i tilbakegang og det er behov for å se på hvordan jordbruket kan drives og utvikles slik at kulturlandskapet blir ivaretatt for framtiden.

Avtalepartene er enige om å avsette 3 mill. kroner til en egen verdensarvsatsing over Landbrukets utviklingsfond. Satsingen må sees i sammenheng med Miljøverndepartementets og Kommunal- og regionaldepartementets tiltak i verdensarvområdene. Organiseringen av satsingen gjøres etter dialog med berørte departementer, fylkeskommuner, fylkesmenn og kommuner. Det forutsettes at de øvrige departementer bidrar tilsvarende til prosjektet.

7.5.5 Regionale miljøprogram

Regionale miljøprogram (RMP) ble innført med virkning fra 2005. De regionale miljøprogrammene med tilliggende tilskuddsordninger gir en målretting av miljøinnsatsen i jordbruket som ikke er mulig med nasjonale ordninger. Det er et program i hvert fylke, og programmene dekker en lang rekke miljøområder. Kulturlandskap, kulturminner, biologisk mangfold, redusert plantevernmiddebruk og reduksjon av næringssaltavrenning og erosjon er hovedområdene i programmene.

Etter regionaliseringen har vi bl.a. fått en langt mindre avgang av setre. Antallet setre er prosentvis økende i forhold til antall melkebruk. Flere av ordningene i RMP er rettet inn mot å skjøtte kystlynghei, og til beiting i verneområder. Det gis midler til skjøtsel av og rundt kulturminner og til tilrettelegging for friluftsliv. I forhold til erosjon og næringssaltavrenning er virkemidlene differensiert slik at de treffer de mest forurensningsutsatte områdene. Ordningene har økt jordbrukets positive miljøbidrag og redusert forurensningen fra jordbruket.

Avtalepartene er enige om å avsette 390 millioner kroner til RMP. Avtalepartene legger til grunn samme fordeling av midler mellom fylker som i 2007.

Evaluerings

I jordbruksoppgjøret 2006 (sluttprotokollen) var partene enige om å gi Statens landbruksforvaltning i oppdrag å lage en skisse av og prosess for resultatmåling og evaluering av de første regionale miljøprogrammene.

Statens landbruksforvaltning har lagt fram en detaljert skisse for evaluering for avtalepartene hvor man skal måle miljøresultater, evaluere målrettingen av virkemidlene mot de prioriterte miljøverdiene og forvaltningseffektiviteten i miljøprogrammsatsingen. Evalueringen budsjetteres til 1,1 millioner kroner. I tillegg kommer egeninnsats fra forvaltningen i SLF og Fylkesmannen.

Avtalepartene er enige i opplegget for evalueringen av de regionale miljøprogrammene og den økonomiske rammen for prosjektet slik Statens landbruksforvaltning har skissert det, og foreslår en øremerking på 1,1 mill. kroner over post 74.19.

Genetiske ressurser i regionale miljøprogram

Norge er et foregangsland i arbeidet med å ta vare på genetiske ressurser, men det er fortsatt behov for å styrke dette arbeidet. For eksempel er grå trøndersau og kystgeit husdyrraser med svært små populasjoner. Trøndelagsfylkene og Vestlandsfylkene bør derfor bes om å vurdere innføring av egne ordninger for bevaring av de gamle husdyrrasene grå trøndersau og kystgeit innenfor rammen av de regionale miljøprogrammene.

7.5.6 Spesielle miljøtiltak i jordbrukets kulturlandskap (SMIL)

Kommunene har en viktig rolle i miljøarbeidet innenfor jordbruket. De forvalter planlovverk og særlover for jordbruket, samt de økonomiske støtteordningene Spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL) og Nærings- og miljøtiltak i skogbruket.

SMIL-ordningen er spydspissen i de økonomiske miljøordningene i jordbruket. Det er denne ordningen som har mulighet til å støtte de biologisk mest verdifulle arealene, de verneverdige bygningene, eller gi støtte til bygging av fangdammer og hydrotekniske anlegg som hindrer forurensning til vassdrag. Kommunene er derfor pålagt et stort ansvar ved å plukke ut de prosjektene som gir det beste miljøresultatet. Avtalepartene vil i denne sammenheng peke på utfordringene knyttet til opphør av drift og leiejordsproblematikk i forbindelse med beiting. Kommunene bør bistå aktive foretak og beitelag med utvikling av langsiktige leiekontrakter, slik at leietakere har sikkerhet for investeringer i gjerdehold og lignende.

Kommunene bør også aktivt arbeide for å koble aktive jordbruksforetak og eiere av viktige miljøverdier hvor driften har opphørt, slik at disse verdiene kan bli skjøttet.

Avtalepartene er av prioriteringsmessige grunner enige om å avsette 130 mill. kroner til SMIL-

ordningen. Avtalepartene vil peke på gjerdingsutfordringene knyttet til leiejord som et viktig område for SMIL-ordningen. Det er videre viktig å prioritere skjøtsel/slått av biotoper som for eksempel gamle slåtteenger, styving av trær og så videre. Kommunene bør videre stimulere til skjøtsel av andre biologisk viktige arealer, og at søknader til dette formålet prioriteres.

I områder med forurensningsutfordringer bør kommunene arbeide for fellestiltak mellom bønder bl.a. i form av bygging av fangdammer, planting og skjøtsel av kantsoner.

Evaluering av SMIL-ordningen

SMIL-ordningen ble innført i 2004. Det er behov for at ordningen evalueres i forhold til miljøresultatene. Statens landbruksforvaltning får i oppdrag å lage en skisse for en ekstern evaluering til jordbruksoppgjøret 2008. Evalueringen ferdigstilles til jordbruksoppgjøret 2009.

7.5.7 Handlingsplan for redusert risiko ved bruk av plantevernmidler

Arbeidsgruppen med representanter fra avtalepartene som står for den løpende evalueringen av tiltakene under handlingsplanen for 2004-2008, har gjennomgått status for tiltaksgjennomføringen og vurdert behov for videre finansiering over jordbruksavtalen for 2008.

For 2007 er det avsatt totalt 16,5 mill. kroner over jordbruksavtalen til oppfølging av tiltak i planen, hvorav 3 mill. kroner er øremerket forskning. Midler til ulike tiltak i 2007 ble fordelt høsten 2006 på bakgrunn av arbeidsgruppens forslag. Som en oppfølging av tiltaket i handlingsplanen om å kartlegge forekomst av rester i de nasjonalt viktigste grunnvannsmagasinerne, er det for 2007 blitt bevilget midler over handlingsplanen til dette formålet. Andre sentrale tiltak og prosjekter det arbeides med, er prosjektet skadeterskler, prognoser og varsling, ulike tiltak for å styrke veiledningstjenestens og brukernes kompetanse i forhold til riktig bruk av plantevernmidler. Alternative metoder og integrert plantevern, veiledning innen biologisk plantevern i veksthus, styrking av datagrunnlaget i småkulturer, samt ulike FoU-prosjekter, er også viktige aktiviteter.

Arbeidsgruppen anbefaler at innsatsen videreføres på tilsvarende nivå som i 2007, og at det avsettes en ramme på 13,5 mill. kroner over underpost 77.15 til gjennomføring av tiltak under handlingsplanen for 2008.

Arbeidsgruppen anbefaler videre at det avsettes 3 mill. kroner til forskning på plantevernområdet over underpost 77.13.

Avtalepartene støtter arbeidsgruppens tilråninger. Avtalepartene er i tillegg enige om at det er behov for ekstra virkemidler for å redusere risikoen ved bruk av plantevernmidler ytterligere, og vil derfor legge spesielt vekt på evalueringen av tilskuddsordningen for ugrasharving som mange av fylkene i dag har etablert gjennom regionale miljøprogram. Erfaringen herfra vil danne grunnlag for en videreutvikling og utvidelse av ordningen.

7.5.8 Andre miljøvirkemidler

Informasjons- og utviklingstiltak

Det er store forvaltningsutfordringer knyttet til å få samsvar mellom de miljømessig mest verdifulle arealene og de som faktisk skjøttes og beites. Dette relaterer seg til at det er 180.000 jordbruks-eiendommer i Norge og ca 50.000 aktive jordbruksforetak. Fylkesmannen har derfor en oppgave i å informere kommuner, passive grunneiere og aktive jordbruksforetak om hvor disse miljøverdiene er, og hvordan de kan ivaretas.

Fylkesmannen har også utfordringer i tilknytning til forurensede vassdrag, hvor alle som driver jordbruksforetak må aktiveres for å gjøre de nødvendige miljøtiltakene som skal til for å redusere forurensningen.

Videre har jordbruket behov for å sørge for at forskning blant annet relatert til erosjon og næringssaltavrenning, blir fulgt opp i informasjons- og utviklingstiltak, slik at kunnskapen når fram til jordbruksforetakene. Det er også behov for å styrke samfunnets kunnskap relatert til miljøverdiene som jordbruket forvalter.

På bakgrunn av dette er avtalepartene av prioriteringsmessige grunner enige om å avsette 10 mill. kroner til informasjons- og utviklingstiltak, jf. tabell 7.4.

Bevaringsverdige storferaser

Bevaring av genetisk variasjon hos husdyr er en del av landbrukets ansvar knyttet til biologisk mangfold. Tilskuddet til bevaringsverdige storferaser har bidratt til å få antallet dyr i de ulike norske storferasene opp på bærekraftige nivåer. Det er imidlertid viktig å satse videre på dette arbeidet for å sikre at dyretallet holder seg. Avtalepartene er enige om å øke satsen for bevaringsverdige storferaser til 1.200 kroner som finansieres innenfor eksisterende ramme.

Tabell 7.4 Fordeling av midler på øvrige miljøtiltak. Mill. kroner.

Ordninger	2007	2008
Informasjons- og utviklingstiltak (post 50)	11,0	10,0
Bevaringsverdige storferaser (post 74.14)	2,5	2,5
Ordningen beiteareal for gjess (post 50)	2,0	2,0
Sum	15,5	14,5

7.6 Økologisk landbruk

Regjeringens mål er at 15 pst. av matproduksjonen og matforbruket skal være økologisk innen 2015, jf. Soria Moria-erklæringen. Som vist i kapittel 3, har det i 2006 vært en betydelig vekst i markedet og økt etterspørsel etter økologiske produkter. Veksten ser ut til å fortsette i 2007. Samtidig har det vært lav omleggingstakt og begrenset vekst på produksjonssiden.

Stabil etterspørsel er avgjørende for at bønder, foredlings- og omsetningsledd skal se det som økonomisk interessant å satse på økologiske produkter. Pr. i dag utvikler markedet for økologisk mat seg raskere enn produksjonssiden. I en utviklingsfase må det være aksept for at det tidvis kan oppstå ubalanse, og erfaringer fra de siste årene tilsier at en situasjon der etterspørselen er noe større enn produksjonen er å foretrekke framfor det motsatte. Det må likevel være en målsetting å legge til rette for en best mulig balanse mellom produksjon og etterspørsel. Det er også grunn til å understreke at den økologiske sektoren fortsatt er preget av relativt lave produksjonsvolumer med påfølgende høyere logistikk- og foredlingskostnader og begrenset vareutvalg.

Partene har i vesentlig grad fulgt opp anbefalinger gitt av Jordbruksgruppen (jf. kap 3.14). I denne gruppen deltok Landbruks- og matdepartementet, Norges Bondelag, Norsk Bonde- og Småbrukarlag og Oikos økologisk landbrukslag. SLF var sekretariat. Det var i alle hovedspørsmål enighet om endringer og prioriteringer. Det legges til grunn at produsenter med økologisk drift skal sikres et økonomisk utkomme som er minst på linje med øvrig landbruksdrift. Det skal videre legges vekt på stabile rammevilkår, tilbud om veiledning, målrettet forskning og utvikling, og et stimulerende utdanningstilbud.

Det er funnet grunnlag for å etablere et eget referansebruk for økologisk melkeproduksjon og storfeslakt. Dette vil være et nyttig verktøy for å vurdere utviklingen i lønnsomheten i den økologiske melkeproduksjonen framover. Årets referansebruksberegninger viser at det økologiske referansebruket kommer ut med et økonomisk resultat som ligger 17 900 kroner høyere enn tilsvarende konvensjonelle referansebruk. Dette tilsier at lønnsomheten i økologisk melkeproduksjon er bedre enn i konvensjonell melkeproduksjon.

Endringer i direktetilskuddene for økologisk produksjon innebærer en vesentlig sterkere satsing enn det som kommer til uttrykk i den samlede bevilgningen for 2008. Den varige virkning av nye satser, gitt uendret areal, vil anslagsvis være 16 mill. kroner høyere enn bevilgningen for 2008. Årsaken til dette er at 2008 blir et overgangsår til ny ordning for omleggingstilskudd. Dette fører til at rammen for omleggingstilskudd blir redusert til om lag 1/3, ettersom mange produsenter har motatt tilskudd i 2007 for omleggingsåret 2008.

Samlet avsetning til økologisk jordbruk for 2008 er på 148,8 mill. kroner. I tillegg vil melkekvoter tilsvarende 4 mill. liter, prioriteres for salg til økologiske bruk.

Krav i produksjonsregelverket medfører at det framover vil være et stort investeringsbehov, sær-

lig for økologiske melke- og storfekjøttprodusenter. Gjennom Landbruks- og matdepartementets næringsutviklingsstrategi, «Ta landet i bruk!», er det lagt opp til at økologiske produsenter som gjør nødvendige tilpasninger i driftsapparatet for å oppfylle regelverkskrav, skal prioriteres ved tildeling av investeringsstøtte.

7.6.1 Omleggings-, areal- og husdyrtilskudd

Omleggingstilskudd

I tråd med anbefalingene fra Jordbruksgruppen reduseres omleggingstilskuddet til 250 kroner pr. dekar pr. karensår. Samtidig reduseres bindingstiden fra krav om 5 års økologisk drift etter omlegging til krav om 3 års økologisk drift etter omlegging. Kravet om at det ikke kan gis tilskudd til samme areal oftere enn hvert 10. år fjernes.

Areal- og husdyrtilskudd

For å understøtte fortsatt økologisk drift på ferdig omlagte arealer, benyttes reduksjonen i omleggingstilskuddet til å øke de faste årlige tilskuddene til økologisk drift. Tabell 7.5 gir en samlet oversikt over endringer i tilskuddssatsene for 2008.

Etterspørselen etter økologisk frukt og grønt er økende, og det er behov for å stimulere norsk produksjon av disse varene. For å understøtte en

Tabell 7.5 Endringer i omleggings-, areal- og husdyrtilskudd

Tilskuddstype	Produksjon	Tilskudd 2007 kr/daa	Tilskudd 2008 kr/daa	
Omleggingstilskudd		750 kr/daa ¹	250 kr daa ²	
Arealtilskudd	Grønnsaker, frukt og bær	250	1000	
	Poteter	250	500	
	Korn til modning	250	300	
	Grønngjødsling	363	363	
	Innmarksbeite	55	75	
	Annet areal som blir dyrket økologisk	55	75	
	Husdyrtilskudd		Tilskudd 2007 kr pr. dyr	Tilskudd 2008 kr pr. dyr
Sone 1-4/5-7 for areal- og kulturlandskaps-tilskudd		Melkeku	1500/1752	1500/1752
		Ammeku	630/880	945/1320
		Andre storfe	190/280	285/420
		Sau over 1 år pr. 1. januar	200/260	200/260
		Lammetilskudd	9	9
		Melke- og ammegeit	70/90	70/90
		Avlsgris	250/250	300/300
	Slaktegris	40/40	200/200	

¹ Samlet tilskudd for hele omleggingsperioden, dvs. vanligvis for to år

² Årlig omleggingstilskudd pr. karensår

slik utvikling økes tilskuddet til grønnsaker, frukt og bær vesentlig. For å imøtekomme markedets behov for svinekjøtt, blant annet til bruk i foredling av kjøttvarer, økes videre tilskuddet til økologisk svineproduksjon. Ettersom det er et krav i produksjonsregelverket at økologisk gris skal ha tilgang på grovfôr, gjøres arealer til dyrking av grovfôr til gris tilskuddsberettiget.

For å integrere økologisk storfehold i det økologiske driftsopplegget, og for å få produksjonsvolumene opp på et nivå som er mer rasjonelt å håndtere for foredlingsleddene, økes også tilskuddene til økologisk ammeku og andre storfe vesentlig.

Produksjon av økologisk korn er igjen blitt en flaskehals for økologisk husdyrproduksjon, jf. kapittel 3, og tilskuddet til økologisk kornproduksjon økes derfor.

7.6.2 Andre produksjonsrettede tiltak

Prisnedskrivningstilskudd og kumelkkvoter

Prisnedskrivningstilskudd og frakttilskudd for økologisk korn videreføres med samme sats som tidligere.

Det er behov for en rask økning i melkeproduksjonen for å imøtekomme den økende etterspørselen etter økologiske melkeprodukter. Den store interessen for kjøp av økologiske melkekvoter høsten 2006 og vinteren 2007 tyder på at det er et potensial for å øke melkeproduksjonen på bruk som er i økologisk drift. Med utgangspunkt i dette utvides kvoterammen med 4 mill. liter i 2008, som fordeles til økologiske bruk gjennom den statlige salgsordningen. Av rammen på 4 mill. liter, avsettes 1 mill. liter til økologiske produsenter på Vestlandet (Hordaland, Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal).

Tilskudd til produksjon av økologisk formeringsmateriale

Det er obligatorisk å bruke økologisk formeringsmateriale i økologisk produksjon, og etterspørselen er økende. Det etableres et prisnedskrivningstilskudd på 300 kr pr. daa for økologisk engsvingel med gjenlegg og slått av 1. års eng av økologisk timotei og engsvingel. Garantiordningen for økologisk stikklok på 15.000 kr pr. daa erstattes med et pristilskudd på 5 kr pr. kg for sertifisert vare. Prisnedskrivning på 3 kr pr. kg for økologisk settepotet videreføres.

Premieringsordningen for kjøtt

Premieringsordningen for kjøtt videreføres med samme satser som for 2007. Ordningen flyttes fra post 50.11 til post 77.15. Det legges opp til en vur-

dering av innretningen på og effekten av ordningen fram mot neste års jordbruksoppgjør.

7.6.3 Markedsføring av økologiske produkter

Det samlede forbruket av økologisk mat utgjør i dag i underkant av 1 pst. av total omsetning. Målsetningen om at 15 pst. av det totale matforbruket skal være økologisk i 2015, innebærer at kjøpsatferden til en vesentlig andel av befolkningen må endres. I dette arbeidet anses forbrukerrettet informasjonsvirksomhet å være helt sentral.

Mange aktører har hittil vært involvert i informasjons- og markedsføringsarbeid knyttet til økologisk mat. Dette har medført at det ikke har blitt arbeidet ut fra en langsiktig strategi på dette området. Selv om de større kampanjene er basert på samarbeid mellom flere aktører, har mangelen på en ansvarlig instans også gjort det utfordrende å utnytte den samlede kompetanse og kunnskap som har blitt bygget opp i det enkelte prosjekt.

Ansvar for generisk markedsføringsarbeid om økologisk mat tillegges Stiftelsen KSL Matmerk. I løpet av 2007 skal KSL Matmerk, i samarbeid med Statens landbruksforvaltning, utvikle en informasjons- og markedsføringsstrategi for området for perioden 2008-2015. Det kan tas utgangspunkt i Opplysningskontorene i landbruket sin utredning fra 2006. Strategien må omfatte et opplegg for evaluering av effekten av de kampanjer som gjennomføres. Øvrige organisasjoner, Debio, OIKOS, Opplysningskontorene i landbruket og andre sentrale aktører, skal involveres i arbeidet på en hensiktsmessig måte. Et samarbeid med næringsen, butikkjeder og leverandører (foredlingsledd og grossister) vil være viktig.

For 2008 avsettes det midler til gjennomføring av generiske markedsføringstiltak innenfor rammene av utviklingsmidlene, se kapittel 7.6.4

7.6.4 Utviklingstiltak innen økologisk landbruk

Posten til utviklingstiltak økes med 3 mill. kroner til 43 mill. kroner. Med bakgrunn i utfordringene på produksjonssiden, tillegges produksjonsrettede tiltak større vekt enn tidligere. Markedsrettet innsats vil likevel fortsatt være viktig for å sikre en mest mulig balansert utvikling.

Veiledningstjenesten knyttet til satsingsprogrammet økologisk sau- og lammeproduksjon videreføres innenfor rammene av denne posten. Det avsettes videre midler innenfor posten til en egen satsing på rådgivning innrettet mot økologisk

kumelkproduksjon. Det forutsettes at dette veiledningsprogrammet etableres som et samarbeid mellom Landbrukets forsøksringer og TINE.

7 mill. kroner avsettes til Fylkesmannen, til gjennomføring av fylkesvise handlingsplaner om økologisk landbruk.

For å nå de ambisiøse målene for forbruk av økologisk mat i 2015, forutsettes det at også andre sektorer enn landbruket må bidra, bl.a. ved å øke forbruket av økologisk mat i det offentlige. Forbruk av økologisk mat vil være en del av «Handlingsplanen for miljø- og samfunnsansvar i offentlige anskaffelser» som utarbeides av Miljøverndepartementet i samarbeid med Fornyings- og administrasjonsdepartementet og øvrige departementer.

Det etableres et toårig prosjekt, Økologiske kommuner, på 10 mill. kroner pr år i to år. Prosjektet delfinansieres av Kommunal- og regionaldepartementet med 5 mill. kroner pr. år. Det åpnes videre for prosjekter i samarbeid med andre statlige institusjoner om forbruk av økologisk mat, basert på 50 pst. finansiering fra jordbruksavtalen.

SLF bes om å vurdere finansiering av et prosjekt om økologisk formeringsmateriale over de disponible utviklingsmidlene.

For 2008 avsettes det midler til generiske markedsføringstiltak innenfor rammene av denne posten, jf. også kapittel 7.6.3. Det forutsettes at satsingen er et supplement til-, og ikke en erstatning for markedsaktørenes markedsføring av egne produkter.

7.6.5 Forskning

Økologisk produksjon er ikke en statisk driftsform, og det må skje en tidsaktuell videreutvikling av metodene for å sikre en framtidsrettet og effektiv produksjon. Det er fortsatt behov for forskning på alle nivå i verdikjeden. Det vises til kapittel 7.13.3 for nærmere omtale av forskning.

7.6.6 Annet

I henhold til Landbruks- og matdepartementets strategi for næringsutvikling, «Ta landet i bruk!», er det opprettet en faglig møtearena for økologisk produksjon. Møtearenaen driftes av Statens landbruksforvaltning, med bred representasjon fra verdikjeden og forvaltningen. Arenaen vil få ansvar for å utarbeide en handlingsplan på Landbruks- og matdepartementets område etter modell fra arbeidet med handlingsplanene for grønt reiseliv og Inn på tunet.

For å styrke arbeidet med regelverksutvikling, blant annet for å ivareta norske interesser på en

best mulig måte, legges det til rette for bredere anlagt samarbeid med berørte parter enn det som har vært mulig å få til hittil. Det etableres et utvalg for regelverksarbeid som blant annet skal forberede innspill til internasjonale fora for regelverksutvikling.

7.7 Korn, kraftfôr og mel

7.7.1 Markedssituasjonen

De to siste kornsesongene har det vært et betydelig overskudd av matkorn. Fra kornåret 2004/05 ble det et totalt overskudd av matkorn på 98 000 tonn og av fôrkorn på 52 000 tonn. Overskuddet ble regulert bort gjennom omdisponering av matkorn til fôr og overlagering av ca. 70 000 tonn til kornåret 2005/06. Fra kornåret 2005/06 ble det et overskudd av matkorn på 124 000 tonn som ble omdisponert til fôrkorn ved bruk av omsetningsavgiftsmidler. I inneværende sesong, 2006/07, ble det avlingsnedgang for alle kornslagene. Spesielt var avlingsnedgangen for hvete av matkvalitet betydelig. All norsk mathvete vil trolig bli benyttet av matmellemøllene inneværende sesong.

Andelen norsk korn i melet som produseres har vært stadig økende de siste sesonger, om lag 75 prosent de siste to sesongene. På grunn av avlingsnedgang for mathvete inneværende sesong, vil trolig norskandelen i melet reduseres ned mot 70 prosent.

Matkornarealet er så stort at et produksjonsoverskudd er sannsynlig ved gode avlinger av god kvalitet.

7.7.2 Opplegget for kornsesongen 2007/2008

Avtalen innebærer at målprisen for matkorn økes med 3 øre pr. kg. Matkorntilskuddet økes tilsvarende med virkning fra 01.07.07. Det innføres målpriser også for bygg og havre med kr 1,81 for bygg og kr 1,65 for havre, som innebærer en økning på henholdsvis 2 øre og 5 øre pr. kg sammenliknet med intensjonsprisene for inneværende kornsesong. Målprisen for oljevekster økes med 6 øre pr. kg. Prisnedskrivningstilskuddet for oljevekster økes tilsvarende med virkning fra 01.07.07. Prisnedskrivning for erter økes med 3 øre pr. kg fra samme tidspunkt. Prisutjevningssbeløp på proteinråvarer til kraftfôr endres tilsvarende økt råvarepris på fôrkorn fra 01.07.07. Det anslås at kraftfôrprisen vil øke med 3 øre pr. kg som følge av prisendringene og uendret prisnedskrivningstilskudd for korn.

For fôrkorn har en i tillegg til målpris tidligere avtalt intensjonspriser for bygg og havre. Mar-

kedsregulator i kornsektoren, Norske Felleskjøp BA, har bedt om en klargjøring av om øvre og nedre prisgrenser også gjelder for bygg og havre, som ikke har hatt målpris, men intensjonspris. Det har ikke vært nedfelt noen forpliktelser til intensjonsprisen i selve jordbruksavtalen, men i forarbeidene til gjeldende markedsordning for korn ble det lagt til grunn at markedsregulator skulle holde oppgjørspris til produsent innenfor de definerte prisbeltene også for intensjonsprisene. Partene er enige om å avvikle målpris for førkorn og intensjonspriser for bygg og havre og innføre målpris også for disse kornslagene. Det gis rom for et større prisspenn for korn ved at øvre prisgrense økes til + 10 prosent av målpris. Nedre prisgrense avvikles.

Partene er enige om å foreta en utredning om markedet og prissettingen på økologisk kraftfôr.

7.8 Melk

Omsetningsordninger for melkekvoter

Ved etterspørseloverskudd av kumelkkvoter innen en omsetningsregion, får alle kjøpere kjøpe en lik kvotestørrelse begrenset oppad til 1 500 liter kumelk og 500 liter geitmelk, og deretter avkortes de individuelle kjøpsønskene med en lik prosent-sats. Partene er enige om å heve den like fordelingen fra 1500 liter kumelk til 2 500 liter kumelk og fra 500 liter geitmelk til 800 liter geitmelk.

Det er pr. i dag krav om to års sammenhengende melkeleveranse i løpet av de siste tre årene før innmeldingsfristen for kvotesalg. Partene er enige om å endre dette kravet, slik at det i stedet knyttes mot tidspunktet for søknad om salg av kvote.

Partene er videre enige om å innføre et maksimalt innmeldingskvantum for geitmelkkvote ved kjøp av kvote fra staten tilsvarende 30 % av kvoten, slik man allerede har for kumelk.

Forholdstall for 2007

Partene viser til forespørsel fra markedsregulator om økning i forholdstall for kumelk på 2 pst. for 2007. Forespørselen vil bli fulgt opp i særskilt møte.

Prioritering av økologiske produsenter ved fordeling av kvote

Partene er enige om at kvoterammen for kumelkkvoter utvides med 4 mill. liter i 2008, som selges til økologiske bruk gjennom den statlige salgsordningen, jf. omtale i kapittel 7.6.2. Disse kvotene selges til prisen ved statlig omsetning. Av rammen på

4 mill. liter, avsettes 1 mill. liter til økologiske produsenter i vestlandfylkene Hordaland, Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal.

Samdrifter i melkeproduksjon

I jordbruksforhandlingene i 2004 ble det vedtatt at utmålingsbestemmelsene for driftstilskudd til samdrifter etablert før 1. juli 2004 over tid skal harmoniseres med andre typer foretak. Partene er enige om at denne harmoniseringen videreføres.

Prisuttak

Målprisen på melk økes med 10 øre pr liter. Det forutsettes at effekten av denne økningen håndteres i forbindelse med fastsetting av satsene i prisutjevningsordningen for melk for kommende avtaleperiode, ved at økningen hovedsakelig tas ut ved økt avgift i produktgruppe 2A, 3A og biproduktgruppe B1. Øvrige produktgrupper skjermes for målprisøkningen, bortsett fra en moderat justering for melk anvendt til produksjon av tørrmelk

7.9 Kjøtt og egg

7.9.1 Tiltak for å øke produksjonen av norsk storfekjøtt

Det var en begrenset økning i produksjonen av storfe, inkl. kalv, i 2006 jamført med foregående år. Differansen mellom forbruk og norsk produksjon var på om lag 4 mill. kg. Dette ble dekket opp med import og uttak av frossen vare fra reguleringslager.

Analyser av norsk storfekjøttproduksjon viser at det er stor forskjell i driftsresultatene mellom foretakene. Data fra Storfekjøttkontrollen viser stor ulikhet i antall kalver pr. ammeku pr. år og foretak pga. ulik fertilitet og kalvedødelighet. I tillegg til vektlegging av økt faglig kompetanse blant produsentene av storfekjøtt, er det nødvendig å gjennomføre en bedring av de økonomiske rammevilkårene for å øke produksjonen av norsk storfekjøtt.

Målprisen for storfe økes derfor med 2,06 kroner pr. kg til 42,19 kroner pr. kg. Det gjennomføres også en økning i driftstilskuddet til spesialisert kjøttfeproduksjon for å styrke økonomien i produksjonen. I tillegg vil bl.a. økningen i beitetilskuddet og redusert bunnfradrag bidra til en bedring av økonomien i storfekjøttproduksjonen. Dette gjelder innenfor både melkepopulasjonen og det spesialiserte kjøttfeholdet. Det vises til fordelingsskjemmet når det gjelder fastsetting av satser og intervaller for tilskuddsordningene.

7.9.2 Tiltak for å øke produksjonen av norsk sauekjøtt

I følge Prognoseutvalget for kjøtt forventes det et underskudd på norsk sau/lam på 1.200 tonn i 2007. For å bidra til økt lønnsomhet og økt produksjon heves målprisen for sau/lam med 4 kroner pr. kg til 50 kroner pr. kg.

Partene er videre enige om å etablere et nytt driftstilskudd for sau med et maksimalbeløp på 7.500 kroner pr. foretak. For foretak med færre enn 50 dyr over ett år, er satsen 150 kroner pr. dyr. Tilskuddet gis ikke til foretak som mottar driftstilskudd til melkeproduksjon eller spesialisert kjøttproduksjon, og ikke til foretak med færre enn 10 sauer over ett år. Foretak med utegangersau omfattes av ordningen.

I tillegg økes satsene for distriktstilskudd sau, jf. fordelingsskjema vedlegg 1. Satsene for tilskudd til lammeslakt heves, samtidig som partene er enige om at det ikke lenger skal gis lammetilskudd for klassifiseringen P+. Det er fastsatt at dette tilskuddet etter nærmere bestemmelser kan utbetales til små slakterier uten krav til at slakteriet må ha godkjent klassifisør.

Satsingen på bedrede økonomiske rammebetingelser for sauenæringen omfatter også en oppjustering av satsene for beitetilskuddet og økning av satser og intervaller for tilskudd husdyr til sau over 1 år. Partene legger til grunn at de overnevnte tiltakene innebærer en viktig prioritering av sauenæringen.

7.9.3 Egg – hold av fjørfe

Med bakgrunn i St.meld. nr. 12 (2002-2003) *Om dyrehold og dyrevelferd* ga Landbruks- og matdepartementet oppdrag til Mattilsynet om å vurdere behovet for omlegging til løsdrift for fjørfe. I forhandlingene ble Jordbrukets forhandlingsutvalg orientert om at Mattilsynet har konkludert med at det ikke kan anbefales å innføre krav om overgang fra innredede bur til løsdrift for høner.

Etter 2012 vil ikke de tradisjonelle bursystemene være tillatt brukt. Det må skje en løpende omlegging til innredede bursystemer fram mot 2012. Omstillingen omfatter om lag 70 prosent av eggproduksjonen i Norge. Når det gjelder tildeling av investeringsstøtte til denne omstillingen, vil partene vise til Landbruks- og matdepartementets strategi for næringsutvikling 2007-2009 «Ta landet i bruk!». I kapittel 3 i dokumentet er det gitt en føring for den regionale fordelingen av investeringsmidler:

«Det skal arbeides regionalt for å ta hensyn til bruk som har behov for å oppgradere eksisterende produksjonskapasitet og foreta tilpassinger til nye krav om hold av husdyr.»

Distriktstilskudd til fjørfekjøtt

For å styrke kylling- og kalkunproduksjon i fylkene Hordaland, Sogn og Fjordane, Møre og Romsdal og Trøndelag er satsen for distriktstilskudd til fjørfekjøtt økt med 0,10 kr pr. kg. I tillegg utvides det geografiske virkeområdet for tilskuddsordningen til også å omfatte Agder-fylkene.

7.9.4 Fraktilskudd kjøtt

Slakteriene mottar ikke innfraktilskudd kjøtt for dyr som leieslaktes. Det kan gi negative konkurransemessige utslag for primærprodusenter som satser på økt verdiskaping gjennom produksjon av matspesialiteter mm. i eget foretak. Virkeområdet til fraktilskudd kjøtt utvides derfor til også å omfatte leieslakt.

7.10 Frukt, grønt og poteter

Utviklingsprogram for frukt og grønt

Partene er enige om å etablere et utviklingsprogram for frukt og grønt, jf. omtale i kapittel 7.4.12. Det settes av 25 mill. kroner i 2008.

Tilskudd til fruktlager

Formålet med tilskudd til fruktlager er å fremme et forpliktende samarbeid med felles lagring, sortering, pakking og omsetning av norskprodusert frukt. Man har de siste årene hatt en utvikling mot færre og større produsenter og fruktlagre. Ordningen med tilskudd til fruktlager er ikke i tilstrekkelig grad tilpasset til den nye strukturen.

Partene er enige om å endre krav til tilknyttede foretak fra 15 til 8. Samtidig videreføres kravet til mottak på minimum 100 tonn frukt i snitt for siste tre år, for å sikre at tilskuddet går til fruktlagre av en viss størrelse. Videre er partene enige om å avvikle vilkåret om at grunnlaget for beregning av tilskuddet gjelder tilknyttede foretak som er berettiget distrikts- og kvalitetstilskudd. Samtidig avvikles vilkåret om at et foretak kun kan anses tilknyttet ett fruktlager.

Distrikts- og kvalitetstilskudd og målpriser

Avtalepartene er enige om å øke satsene i distrikts- og kvalitetstilskudd for frukt, bær og grønnsaker

med 5 pst. Videre er partene enige om å øke målprisene for frukt og grønt med 4,7 pst.

7.11 Produksjonstilskudd

7.11.1 Regelverket for produksjonstilskudd og driftsfelleskap

Partene er enige om å justere forskrift for produksjonstilskudd slik at samarbeidende foretak må kunne dokumentere at det ikke drives samarbeid i en slik grad at det gir grunnlag for produksjonstilskudd som én enhet (omvendt bevisbyrde).

Partene er videre enige om at SLF til jordbruksoppgjøret 2008 foretar en gjennomgang av og foreslår en revidering av de gjeldende bestemmelser i forskrift om produksjonstilskudd i jordbruket, som har innvirkning på spørsmål om driftssamarbeid og begrensninger som følge av eierforhold. Det bør særlig legges vekt på å utforme et enkelt og forvaltbart regelverk. Det skal legges til grunn at strukturdifferensierte utbetalinger så langt som mulig skal skje i samsvar med faktiske strukturkostnader.

I denne utredningen bør det også særskilt vurderes en ordning der spesialisert kjøttproduksjon tilskuddsmessig skal kunne behandles som en egen produksjon.

Utredningen gjennomføres som en oppfølging av det kontrollprosjektet som SLF har vært ansvarlig for. Det etableres en referansegruppe med deltakelse fra bl.a. avtalepartene og fylkesmennene.

7.11.2 Grunnvilkår, bunnfradrag og toppavgrensning

Dette gjennomføres viktige strukturmessige tiltak ved at bunnfradraget reduseres med 1.000 kroner og at grunnvilkåret for tildeling av produksjonstilskudd reduseres fra 30.000 til 20.000 kroner når det gjelder samlet omsetning og uttak av avgiftspliktige varer og tjenester i løpet av de siste 12 måneder før registreringsdato for søknad om produksjonstilskudd.

Som bidrag til en harmonisering av tilskuddsutmålingen mellom foretak som har samme produksjonsomfang, men ulik selskapsform, økes maksimalbeløpet for tilskudd husdyr fra 200.000 til 220.000 kroner for alle foretak. Dette med unntak av samdrifter som søkte om godkjenning før 01.07.04 og startet opp innen 31.12.05. For disse samdriftene videreføres 250.000 kroner som maksimalbeløp.

7.11.3 Tilskudd til dyr på beite

Tilskuddsordningen for dyr på beite er viktig for å oppnå bruk av beitearealer og med det bevaring av kulturlandskapet. Tilskuddssatsene for både småfe og storfe økes derfor vesentlig, jf. fordelings skjemaet i vedlegg 1. Det vises også til omtale under kapittel 7.5.1 Nasjonalt miljøprogram.

7.11.4 Andre tiltak vedrørende produksjonstilskudd

Flytting av kvoteåret – utslag i produksjonstilskudd og avløserordningene

Kvoteåret for kumelk er flyttet slik at kvoteåret 2007 starter 1. mars 2007 og går fram til 1. mars 2008. Foretak som selger sin kvote blir berettiget avløsertilskudd ferie/fritid og driftstilskudd til melkeproduksjon som andre foretak som søker om disse tilskuddene ved søknadsomgangen pr. januar hvert år.

Purkeringer

Ved jordbruksoppgjøret 2006 ble partene enige om at Statens landbruksforvaltning skulle utrede bestemmelsene om tildeling av produksjonstilskudd til purkeringer til årets forhandlinger. Spesialiseringen som purkeringene gir grunnlag for, både i navet og i satellittene, gir grunnlag for bedre driftsresultater sammenliknet med tradisjonelt driftsmønster i smågrisproduksjonen. Transport av purkene mellom nav og satellitter vil likevel utgjøre en merkostnad jamført med frittstående smågrisproduksjon. Med grunnlag i SLFs vurdering er det fastsatt at satellitter i purkeringer skal ha samme tilskuddsutmåling av produksjonstilskudd og avløsertilskudd ferie og fritid som andre svinebesetninger med samme produksjonsomfang.

Kompensasjon til deltakere i prosjektet «Friskere Geiter»

Partene er enige om at deltakere i smittesaneringsprosjektet «Friskere Geiter» får kompensasjon for bortfall av produksjonstilskudd i samsvar med prinsippene fastsatt ved jordbruksoppgjøret 2006. Kompensasjonen betales ut over underpost 50.11 LUF.

Digitale markslagskart (DMK)

Det avsettes 10 mill. kroner til DMK over post 74.17 Areal- og kulturlandskapstilskudd, i samsvar med pkt. 11 i Sluttprotokollen fra jordbruksforhandlingene 2005.

7.12 Velferdsordninger

7.12.1 Tilskudd til avløsning ved sykdom

For produsenter innenfor frukt- og grøntsektoren fastsetter partene at foretak med produksjonsperiode ut over onneperioden, skal kunne søke om dispensasjon, slik at de kan motta avløsertilskudd ved sykdom i en utvidet periode ut over onneperioden. Statens landbruksforvaltning skal gi retningslinjer for fylkesmannens bruk av dispensasjon i slike tilfeller, slik at det blir en dispensasjonspraksis for reelle forhold.

7.12.2 Tilskudd ved avløsning ved ferie og fritid

Kostnadene til avløsning har økt pga. høyere lønnskostnader. Satsene og maksimalbeløpet for ordningen økes derfor med 7 pst. Økningen i satsene skal legges til grunn allerede for den avløsning som gjennomføres i 2007 og som kommer til utbetaling i 2008.

Det åpnes for at foretak som deltar i smittesaneringsprosjektet «Friskere Geiter» kan få kompensasjon for bortfall av avløsertilskudd ferie/fritid. Dette gjennomføres etter mal av prinsippene fastsatt for kompensasjon for bortfall av produksjonstilskudd ved jordbruksoppgjøret 2006.

Foretak med hjorteoppdrett gis tilskudd til avløsning ferie/fritid med en sats på 300 kroner pr. hjort over 12 mnd. Tilskuddet gis innenfor de samme rammer som for øvrig gjelder for tilskuddsordningen (maksimalbeløp mm).

Ut over punktene overfor, vises det også til kap. 7.11.4 vedrørende «*Flytting av kvoteåret – utslag i produksjonstilskudd og avløserordningene*» og «*Purkeringer*», når det gjelder avløserordningen ferie/fritid.

7.12.3 Tidligpensjon for jordbrukere

Tilskuddssatsene for ordningen økes ved at satsen for enbrukerpensjon økes fra 90.000 til 100.000 kroner og satsen for tobrukerpensjon økes fra 144.000 til 160.000 kroner.

For å komme inn under ordningen med tobrukerpensjon må ektefelle/samboer etter dagens regelverk ha mindre enn 80.000 kroner i annen inntekt. Partene er enige om å øke denne beløpsgrensen til 100.000 kroner. For de som allerede er inne i ordningen heves grensen for hvor stor inntekt bruker og ektefelle/samboer hver for seg kan ha, uten å få avkorting, fra 150.000 til 175.000 kroner.

7.12.4 Tilskudd til landbruksvikarordningen

Det etableres en landsdekkende ordning basert på om lag 240 årsverk landbruksvikarvirksomhet. Ansvaret for ordningen overføres fra kommunene til avløserlagene.

Kostnadene med kommunenes landbruksvikartjeneste har vært delt mellom staten, brukerne av ordningen og kommunene. Bidrag fra kommunesektoren videreføres gjennom en overføring på 27 mill. kroner fra Kommunal- og regionaldepartementets budsjett kap. 5571 rammetilskudd til kommuner, post 60 innbyggertilskudd, til Landbruks- og matdepartementet kap. 1150 underpost 78.15 landbruksvikarordningen fra og med 2008.

Landbruksvikarordningen skal omfatte foretak som er berettiget tilskudd til avløsning ved sykdom, dvs. at foretaket må ha en næringsinntekt på minst ½ G. Det vil ikke være krav om at jordbruksforetak må være medlem i et avløserlag for å kunne motta bistand fra landbruksvikar. For å gi tilstrekkelig tid til omlegging av ordningen, vil kommuner med egen landbruksvikarordning også få utbetalt tilskudd for dette i 2008, som blir et overgangsår til ny ordning.

Bevilgningen til den nye ordningen er beregnet ut fra et estimat for lønns- og administrasjonskostnadene, som også skal dekke avløserlagets kostnader til rekruttering, opplæring mv. Ut over bidraget fra kommunesektoren på 27 mill. kroner, er utvidelsen av ordningen beregnet til å kreve en ramme på om lag 37 mill. kroner over Jordbruksavtalen i 2008. Det legges til grunn at det etableres en forskuddsvis utbetaling etter nærmere bestemmelser for den nye landbruksvikarordningen ved avløserlagene i 2008.

7.12.5 Tilskudd til landbrukets HMS-tjeneste

Partene er enige om at tilskuddet til denne ordningen økes med 1 mill. kroner.

7.13 Andre politikkområder

7.13.1 Organisering av de tekniske planleggingstjenestene i landbruket

En arbeidsgruppe nedsatt av Landbruks- og matdepartementet bestående av representanter fra landbruksdirektørene, Innovasjon Norge og Statens landbruksforvaltning avgav i mars 2007 en rapport om behovet for tekniske planleggingstjenester i landbruket. Rapporten peker på at behovet for tekniske planleggingstjenester for landbruksbygg er stort. Det er også behov for en helhetlig prosjekteringsprosess med hensyn til ivaretagelse av byg-

geskikk og kulturlandskap. I rapporten skisserer arbeidsgruppa 3 ulike modeller for en fremtidig organisering av teknisk planlegging for landbruket, der både private og statlige løsninger blir diskutert. Gruppa mener prinsipielt at det optimale er en modell der planleggings- og rådgivingsoppgaver, herunder også teknisk bygningsplanlegging, utføres av landbrukets egne organisasjoner.

Partene er enige om at det blir nedsatt en ny gruppe bestående av representanter fra Landbruks- og matdepartementet, Norges Bondelag, Norsk Bonde- og Småbrukarlag, Landbrukets forsøksringer, fylkesmannen og Innovasjon Norge. Denne gruppa får, med bakgrunn i konklusjonene i rapporten fra arbeidsgruppa ovenfor, i oppdrag å foreslå en enhetlig løsning for å dekke landbrukets behov for teknisk bygningsplanlegging i hele landet, herunder eventuelt behov for offentlig støtte. Gruppa skal også foreslå en realistisk innfasing av det nye systemet i hele landet. I den sammenheng må det spesielt tas hensyn til de tre nordligste fylkene sine utfordringer på området, blant annet med tanke på hvordan disse fylkene kan fases inn i en ny modell. Gruppa skal avgi rapport innen 01.11.07.

7.13.2 Landbrukets forsøksringer

Landbrukets forsøksringer er et viktig bindeledd mellom forskning og de aktive jordbruksforetakene. Forsøksringene sørger for at ny kunnskap kommer ut til bonden på en effektiv måte. Videre understrekes viktigheten av veiledning innenfor hagebruk og veksthussektoren.

Partene er enige om å øke bevilgningen til Landbrukets forsøksringer med 3 mill. kroner til 36,4 mill. kroner. Økningen skal dekke lønns- og prisvekst. Det forventes at Landbrukets forsøks-

ringer gjennomfører det planlagte regionaliseringsprosjektet innenfor rammen av bevilgningen, samt at de deltar i arbeidet angående teknisk planlegging (jf. kapittel 7.13.1).

7.13.3 Forskning

Forskning og forskningsbasert innovasjon er nødvendig for å øke konkurransekraften og verdiskapingen i landbruks- og matsektoren, og er et virkemiddel for å kunne sikre bosetting i distriktene og bidra til en bærekraftig samfunnsutvikling.

Landbruks- og matdepartementet la i mars 2007 fram en ny strategi for forskning og forskningsbasert innovasjon. Her er prioriterte forskningsoppgaver for sektoren synliggjort. Med bakgrunn i strategien og den stramme likviditeten på denne posten kommende år, er partene enige om å øke bevilgningen til forskning med 4,5 mill. kroner til 44,5 mill. kroner. I den forbindelse pekes det på behovet for kunnskap relatert til økologisk jordbruk. I tillegg er det generelt behov for å øke kunnskapen relatert til miljøutfordringer generelt og klimautfordringene spesielt. Det er videre behov for økt kunnskap relatert til likestilling i landbruket, landbrukets rolle i distriktspolitikken og til juridiske rammebetingelser for norsk landbruk (bl.a. jordvern), samt skatte- og avgiftspolitik.

Bevilgningen til forskning ligger i dag på post 77.13 som er en ordinær post i statsbudsjettet. Dette har vært problematisk for forskningsarbeidet fordi det er vanskelig å styre utbetalinger til kalenderår da prosjektene er flerårige. Partene er derfor enige om å flytte midlene til forskning over til Landbrukets utviklingsfond, slik at det blir lettere å forvalte midlene uavhengig av kalenderår.

8 Oversikt over postene på kapittel 1150 og 4150

8.1 Budsjettmessige forhold kapittel 1150

8.1.1 Innledning

Det forhandles om budsjettmessige endringer for budsjettåret 2008. Videre kan partene for å tilpasse bevilgningene til det faktiske behov, foreta endringer og omdisponeringer innenfor gjeldende budsjett for 2007. Partene kan også omdisponere tidligere bevilgede, men ikke disponerte beløp (overførte beløp), som engangsbevilgninger i inneværende budsjettår. Videre kan partene omdisponere tidligere bevilgede midler til reguleringsanlegg, som tilbakebetales fordi anleggene ikke lenger benyttes til formålet.

8.1.2 Overførte beløp fra 2006 og omdisponering av bevilgninger i 2007

Regnskapet for 2006 sammenlignet med budsjett for kap. 1150 framgår av tabell 8.1.

Overforbruket på post 70 tilsvarende 5,9 mill. kroner i 2006 vil bli orientert om i forklaringene til statsregnskapet. På postene 74, 77 og 78 er det godkjent overført 31,178 mill. kroner fra 2006 til 2007. Det kan derfor foretas omdisponeringer på budsjettet for 2007 på en slik måte at det gir et merforbruk tilsvarende det overførte beløpet.

Partene er enige om følgende omfordeling som følge av de overførte midler fra 2006:

- 15,0 mill. kroner til post 50.11 Tilskudd til LUF
- 15,0 mill. kroner til post 50.12 Tilskudd til landbrukets skadefond
- 1,178 mill. kroner til post 74 Direkte tilskudd som delfinansiering av engangsutbetaling høsten 2007

På alle overførbare poster der avtalepartene fastsetter satser pr. enhet som grunnlag for bevilgningsvedtakene, er disse å betrakte som foreløpige. Det vil si at tilskuddsforvalter etter samråd med avtalepartene, må tilstrebe å fastsette endelige utbetalingssatser som innebærer at forbruket ikke overstiger Stortingets bevilgning på posten. På jordbruksavtalen gjelder dette postene 70, 74, 77, og 78.

I forbindelse med fastsettelsen av satser for utbetaling av produksjonstilskudd i februar 2007 ble satsene for beitetilskudd justert opp tilsvarende ca. 16 mill. kroner. Forøvrig ble det ikke foretatt justering av satser i forhold til det som var fastsatt ved jordbruksoppjøret i 2006. Det ble lagt til grunn at bevilgningen på post 74 var stor nok til også å dekke bevilgningsreduksjonen på 28,0 mill. kroner på post 74.21 som Stortinget vedtok ved behandlingen av statsbudsjettet for 2007. Dette ble finansiert gjennom å justere ned bevilgningene på underposter med henholdsvis 13 mill. kroner på post 74.14, 7 mill. kroner på post 74.16 og 8 mill. kroner på post 74.17.

Partene baserer omprioriteringene innenfor budsjettet i 2007 på de seneste forbruksprognosene fra SLF. De viser at utbetalingene med gjeldende satser i 2007 for de overførbare postene kan gi et underforbruk på i størrelsesorden 171,9 mill. kroner. Differansen mellom budsjett og prognosert forbruk er på de ulike postene:

- 5,168 mill. kroner på post 70
- 81,700 mill. kroner på post 74
- 2,313 mill. kroner på post 77
- 82,754 mill. kroner på post 78

De avtalte satser på de ulike ordningene som ble fastsatt ved jordbruksoppjøret i 2006, blir i sin helhet utbetalt. Hovedårsaken til innsparingene ligger i lavere dyretall i 2006/2007 enn det som ble prognosert ved jordbruksoppjøret i 2006.

Den inngåtte jordbruksavtalen innebærer målprisendringer som er beregnet å tilsvare et markedsprisutslag på 545 mill. kroner. For 2008 vil dette isolert sett kreve økte bevilgninger til matkorn og RÅK dersom ikke råvareprisene på produkter med importkonkurransen skal øke. Det er

Tabell 8.1 Overførte beløp 2006–2007.

Mill. kroner

Post	Ordning	Budsjett minus forbruk
70	Markedsregulering	-5,919
74	Direkte tilskudd	2,225
77	Utviklingstiltak	7,061
78	Velferdsordninger	21,892

imidlertid gjort vurderinger som sier at bevilgningen til RÅK kan dekke prisøkningen i 2007, mens partene er enige om å omdisponere 4,1 mill. kroner av de frigjorte midlene som oppstår i 2007 til post 73.20 "Tilskudd til matkorn" slik at økt prisnedskrivning iverksettes på samme tidspunkt som økningen i målpris. De resterende 169 mill. kroner er partene enige om at skal utbetales høsten 2007 som en engangsutbetaling til alle foretak som fikk innvilget søknad om produksjonstilskudd ved søknadsomgangen i august 2006 ut fra følgende:

- Ekstra kulturlandskapstilskudd med 16 kroner pr dekar grovfôrareal og 7 kroner pr. dekar for alt øvrig areal.
- Ekstra tilskudd på anslagsvis 1.000 kroner til alle foretak

På kapittel 4150 post 70 blir det i 2007 prognosert inntekter på til sammen 47,975 mill. kroner som til-

bakebetaling av investeringsmidler gitt til reguleringsanlegg som ikke lenger benyttes til formålet (37,8 mill. kroner fra Gartnerhallen, resten fra Prior/Nortura). Partene legger til grunn at de 47,975 mill. kroner i tilbakebetalte midler omdisponeres til å øke bevilgningen til LUF i 2007. Dette kombineres med å etablere et utviklingsprogram for frukt og grønt under den ordinære innvilgningsrammen for LUF.

Videre er partene enige om at prisutjevningbeløpet på proteinråvarer justeres i samsvar med prisøkningen på korn. Dette innebærer anslagsvis en økt inntekt på kapittel 4150 post 85 tilsvarende 1 mill. kroner i 2007. Samtidig økes prisnedskrivningen av erter og oljefrø fra 1. juli 2007 med et tilsvarende beløp. Tabell 8.2 gir en oversikt over både foreslåtte omdisponeringer og disponering av overførte midler i 2007.

Tabell 8.2 Omdisponeringer og endringer i 2007. Mill. kroner

Post	Benevning	Budsjett 2007 ¹	Om- dispon. 2007	Justert budsjett 2007	Disp. av overførte midler i 2007
Kapittel 1150					
50.11	Tilskudd til LUF	738,253	62,975	801,228	
50.12	Tilskudd til skadefondet for landbr.	12,750	15,000	27,750	
50	Fondsavsetninger	751,003	77,975	828,978	0,000
70.11	Avsetningstiltak	18,900		18,900	
70.12	Tilskudd til råvareprisutjevningsordningen m.v.	175,100	-4,768	170,332	
70.13	Tilskudd til eksportrestitusjon	7,000	-0,400	6,600	
70	Markedsregulering, <i>kan overføres</i>	201,000	-5,168	195,832	0,000
73.11	Tilskudd til norsk ull	158,100		158,100	
73.13	Pristilskudd melk	486,100		486,100	
73.15	Pristilskudd kjøtt	659,300		659,300	
73.16	Distriktstilskudd egg	6,200		6,200	
73.17	Distrikts- og kvalitetstilskudd på frukt, bær og gr.sak.	54,800		54,800	
73.18	Frakttilskudd	207,500		207,500	
73.19	Tilskudd til prisnedskrivning av korn	411,496	1,000	412,496	
73.20	Tilskudd til matkorn	74,820	4,100	78,920	
73.21	Tilskudd til potetsprit	19,000		19,000	
73	Pristilskudd (<i>overslagsbevilgning</i>)	2 077,316	5,100	2082,416	0,000

Tabell 8.2 Omdisponeringer og endringer i 2007. Mill. kroner

Post	Benevning	Budsjett 2007 ¹	Om- dispon. 2007	Justert budsjett 2007	Disp. av overførte midler i 2007
Kapittel 1150					
74.11	Driftstilskudd, melkeproduksjon og spes.kjøttprod.	979,700	-25,700	954,000	
74.14	Produksjonstilskudd, husdyr	1 900,900	-28,125	1 872,775	2,225
74.16	Beitetilskudd	358,000	-4,000	354,000	
74.17	Areal- og kulturlandskapstilskudd	2 991,669	163,613	3 155,282	
74.19	Tilskudd til regionale miljøprogram	390,000	-3,000	387,000	
74.20	Tilskudd til økologisk landbruk	94,700	-17,700	77,000	
74	Direkte tilskudd, <i>kan overføres</i>	6 714,969	85,088	6800,057	2,225
77.11	Tilskudd til dyreavl m.m.	81,070	-9,598	71,472	7,061
77.12	Tilskudd til planteavl m.m.	5,520	1,480	7,000	
77.13	Tilskudd til forsøksringer og forskning	73,400		73,400	
77.14	Tilskudd til pelsdyrforlag	23,200		23,200	
77.15	Tilskudd til kvalitets- og salgsfremmende tiltak	36,240	-1,255	34,985	
77.17	Tilskudd til fruktlager	8,000		8,000	
77	Utviklingstiltak, <i>kan overføres</i>	227,430	-9,373	218,057	7,061
78.11	Tilskudd til avløsning for ferie/fritid	1 069,519	-81,411	988,108	21,892
78.12	Tilskudd til avløsning ved sykdom m.v.	166,800	-9,800	157,000	
78.13	Medlemsavgift til folketrygden	130,800		130,800	
78.14	Tilskudd til sykepengeordningen i jordbruket	88,000		88,000	
78.15	Tilskudd til øvrige velferdstiltak	32,000	-1,400	30,600	
78.16	Tilskudd til tidligpensjonsordning	122,035	-12,035	110,000	
78	Velferdsordninger, <i>kan overføres</i>	1 609,154	-104,646	1504,508	21,892
SUM KAP. 1150		11 580,872	48,975	11629,847	31,178
Kapittel 4150:					
70	Tilbakebetalt tilskudd reguleringsanlegg		47,975	47,975	
85	Markedsordningen for korn	112,000	1,000	113,000	
SUM KAP. 4150		112,000	48,975	160,975	
SUM KAP. 1150 OG KAP. 4150		11 468,872	0,000	11468,872	31,178

¹ Saldert budsjett 2007 justert for finansiering av den negative bevilgningen på underpost 74.21 med henholdsvis 13 mill. kroner på 74.14, 7 mill. kroner på 74.16 og 8 mill. kroner på 74.17

8.1.3 Budsjett 2008

Jordbruksavtalen forutsetter at bevilgningene over kap.1150 økes med 400 mill. kroner i 2007. Dette gjelder før konsekvensjusteringer, flyttinger og kvantumsjustering av overslagbevilgningene

(kapittel 1150 post 73 og kapittel 4150 post 85). Det endelige forslaget til budsjettet for 2008 legges fram for Stortinget i forbindelse med den ordinære budsjettbehandlingen av St.prp. nr.1 (2007-2008).

Tabell 8.3 Utslag av avtalen og foreløpig budsjett 2008. Kapittel 1150. Mill. kroner

Post	Benevning	Budsjett 2007 ¹	Endring 2008	Budsjett 2008 ²
50.11	Tilskudd til LUF	738,253	80,000	818,253
50.12	Tilskudd til skadefondet for landbruksproduksjon	12,750	0,000	12,750
50	Fondsavsetninger	751,003	80,000	831,003
70.11	Tilskudd til avsetningstiltak	18,900	0,000	18,900
70.12	Tilskudd til råvareprisordningen m.v.	175,100	2,000	177,100
70.13	Tilskudd til eksportrestitusjon	7,000	-0,400	6,600
70	Markedsregulering, <i>kan overføres</i>	201,000	1,600	202,600
73.11	Tilskudd til norsk ull	158,100	0,000	158,100
73.13	Pristilskudd melk	486,100	19,300	505,400
73.15	Pristilskudd kjøtt	659,300	28,500	687,800
73.16	Distriktstilskudd egg	6,200	0,000	6,200
73.17	Distrikts- og kvalitetstilskudd på frukt, bær og gr.sak.	54,800	2,500	57,300
73.18	Frakttilskudd	207,500	0,000	207,500
73.19	Tilskudd til prisnedskrivning av korn	411,496	1,000	412,496
73.20	Tilskudd til matkorn 1)	74,820	11,300	86,100
73.21	Prisnedskrivning av potetsprit	19,000	1,000	20,000
73	Pristilskudd (<i>overslagsbevilgning</i>)	2077,316	63,600	2140,897
74.11	Driftstilskudd, melkeproduksjon	979,700	62,000	1 041,700
74.14	Produksjonstilskudd, husdyr	1 900,900	-2,500	1 898,400
74.16	Beitetilskudd	358,000	52,000	410,000
74.17	Areal- og kulturlandskapstilskudd	2 991,669	134,300	3 125,969
74.19	Tilskudd til regionale miljøprogram	390,000	0,000	390,000
74.20	Tilskudd til økologisk jordbruk	94,700	-5,300	89,400
74	Direkte tilskudd, <i>kan overføres</i>	6 714,969	240,500	6 955,467
77.11	Tilskudd til dyreavl med mer	81,070	0,000	81,070
77.12	Tilskudd til frøavl med mer	5,520	2,000	7,520
77.13	Tilskudd til forsøksringer og forskning	73,400	7,500	80,900
77.14	Tilskudd til pelsdyr	23,200	0,000	23,200
77.15	Tilskudd til kvalitets- og salgsfremmende tiltak	36,240	0,500	36,740
77.17	Tilskudd til fruktlager	8,000	0,000	8,000
77	Utviklingstiltak, <i>kan overføres</i>	227,430	10,000	237,430
78.11	Tilskudd til avløsning for ferie/fritid	1 069,519	-0,900	1 068,619
78.12	Tilskudd til avløsning ved sykdom m.v.	166,800	-14,800	152,000
78.13	Medlemsavgift til folketrygden	130,800	0,000	130,800
78.14	Tilskudd til sykepengeordningen i jordbruket	88,000	0,000	88,000
78.15	Tilskudd til øvrige velferdstiltak	32,000	21,000	53,000
78.16	Tilskudd til tidligpensjonsordning	122,035	-0,100	121,035
78	Velferdsordninger, <i>kan overføres</i>	1 609,154	4,300	1 613,454
SUM	KAP. 1150	11 580,872	400,000	11 980,872

¹ Saldert budsjett 2007 justert for finansiering av den negative bevilgningen på underpost 74.21 med henholdsvis 13 mill. kroner på 74.14, 7 mill. kroner på 74.16 og 8 mill. kroner på 74.17

² Budsjett før flytting av bevilgninger mellom poster, samt kvantums- og konsekvensjusteringer.

8.2 Nærmere om de enkelte poster på kap. 1150 og 4150

Tabell 8.4 Post 50 Fondsavsetninger (mill. kroner)

Underpost	Ordning	Budsjett 2007	Endring	Budsjett 2008
50.11	Tilskudd til LUF ¹	738,253	80,000	818,253
50.12	Skadefondet for landbruksproduksjon ²	12,750		12,750
	Sum	751,003	80,000	831,003

¹ I tillegg omdisponeres 15 mill. kroner av udisponerte overførte beløp fra 2006 til 2007 på posten, samt 47,975 mill. kroner av tilbakebetalte midler på kap 4150 post 70 i 2007.

² I tillegg omdisponeres 15 mill. kroner av udisponerte overførte beløp fra 2006 til 2007 på posten i 2007

Tabell 8.5 Post 70 Markedsregulering (mill. kroner)

Underpost	Ordning	Budsjett 2007	Endring	Budsjett 2008
	<i>Avsetningstiltak hagebruk</i>	3,900		
	<i>Kollektiv dekn. Oms. avg. hagebruk</i>	10,000		
	<i>Tilskudd til kadaverhandtering</i>	5,000		
70.11	Avsetningstiltak	18,900	0,000	18,900
70.12	Tilskudd til råvareprisutjevning	175,100	2,000	177,100
70.13	Eksportrestitusjon	7,000	-0,400	6,600
	Sum	201,000	1,600	202,600

Tabell 8.6 Post 73 Pristilskudd (mill. kroner)

Underpost	Ordning	Budsjett 2007	Endring	Budsjett 2008
73.11	Tilskudd til norsk ull	158,100		158,100
	<i>Grunntilskudd melk</i>	49,300	5,900	
	<i>Distriktstilskudd melk</i>	436,800	13,400	
73.13	Pristilskudd melk	486,100	19,300	505,400
	<i>Grunntilskudd kjøtt</i>	103,000		
	<i>Distriktstilskudd kjøtt</i>	553,000	26,800	
	<i>Distriktstilskudd fjørfekjøtt</i>	3,300	1,700	
73.15	Pristilskudd kjøtt	659,300	28,500	687,800
73.16	Distriktstilskudd egg	6,200	0,000	6,200
	<i>Distriktstilskudd potet Nord Norge</i>	2,000		
	<i>DK-tilskudd frukt, bær og grønt</i>	52,800	2,500	
73.17	Distr.- og kval.tilskudd frukt, bær og gr.sak	54,800	2,500	57,300
	<i>Frakttilskudd slakt</i>	50,200		
	<i>Frakttilskudd egg</i>	7,500		
	<i>Stedfrakt kraftfôr</i>	56,000		
	<i>Mellomfrakttilskudd korn</i>	93,800		
73.18	Frakttilskudd	207,500	0,000	207,500

Tabell 8.6 Post 73 Pristilskudd (mill. kroner)

Underpost	Ordning	Budsjett 2007	Endring	Budsjett 2008
73.19	Tilskudd til prisnedskrivning korn	411,496	1,000	412,496
73.20	Tilskudd til matkorn	74,820	11,300	
73.21	Tilskudd til nedskrivning av potetsprit	19,000	1,000	
	Sum	2077,316	63,600	2140,916

Tabell 8.7 Post 74 Direkte tilskudd (mill. kroner)

Underpost	Ordning	Budsjett 2007 ¹	Endring	Budsjett 2008
	<i>Driftstilskudd melk</i>	<i>921,000</i>	<i>-6,100</i>	
	<i>Driftstilskudd kjøttfeproduksjon</i>	<i>58,700</i>	<i>10,700</i>	
	<i>Driftstilskudd sau</i>		<i>57,400</i>	
74.11	Driftstilskudd	979,700	62,000	1037,100
	<i>Tilskudd til husdyr</i>	<i>1898,400</i>	<i>-3,000</i>	
	<i>Tilskudd bevaringsverdige storferaser</i>	<i>2,500</i>	<i>0,500</i>	
74.14	Tilskudd til husdyr	1900,900	-2,500	1898,400
	<i>Tilskudd til dyr på utmarksbeite</i>	<i>233,000</i>	<i>1,100</i>	
	<i>Tilskudd til beitende dyr</i>	<i>125,000</i>	<i>50,900</i>	
74.16	Beitetilskudd	358,000	52,000	410,000
	Digitale markslagskart	10,000		
74.17	Areal- og kulturlandskapstilskudd	2991,669	134,300	3125,969
74.19	Tilskudd til regionale miljøprogram	390,000		390,000
	<i>Omlaggingstilskudd økologisk landbruk</i>	<i>42,500</i>	<i>-33,500</i>	
	<i>Husdyrtilskudd økologisk landbruk</i>	<i>17,400</i>	<i>14,900</i>	
	<i>Arealtilskudd økologisk landbruk</i>	<i>34,800</i>	<i>13,300</i>	
74.20	Tilskudd til økologisk landbruk	94,700	-5,300	89,400
	Sum	6714,969	240,500	6955,469

¹ Budsjettet for 2007 er justert for finansiering av den negative bevilgningen på underpost 74.21 med henholdsvis 13 mill. kroner på 74.14, 7 mill. kroner på 74.16 og 8 mill. kroner på 74.17

Tabell 8.8 Post 77 Utviklingstiltak (mill. kroner)

Underpost	Ordning	Budsjett 2007	Endring	Budsjett 2008
	<i>Tilskudd til semin</i>	<i>30,000</i>		
	<i>Tilskudd til veterinærreiser</i>	<i>38,300</i>		
	<i>Tilskudd til organisasjoner</i>	<i>12,770</i>		
77.11	Tilskudd til dyreavl m.m.	81,070	0,000	81,070
77.12	Tilskudd til frøavl m.m.	5,520	2,000	7,520
	<i>Forsøksringene</i>	<i>33,400</i>	<i>3,000</i>	
	<i>Forskning¹</i>	<i>40,000</i>	<i>4,500</i>	
77.13	Tilskudd til forsøksringer og forskning	73,400	7,500	80,900

Tabell 8.8 Post 77 Utviklingstiltak (mill. kroner)

Underpost	Ordning	Budsjett 2007	Endring	Budsjett 2008
	<i>Tilskudd til pelsdyrførlag</i>	17,800		
	<i>Tilskudd til pelsdyrfôr (refusjon)</i>	5,400		
77.14	Tilskudd til pelsdyrfôr	23,200	0,000	23,200
	<i>Produsentrettet rådgivning potet</i>	2,000		
	<i>Tilskudd til produsentsammenslutninger</i>	0,500	0,300	
	<i>Opplysningsvirksomhet frukt, grønt og potet</i>	5,500		
	<i>Utvikling av plantemateriale</i>	9,200		
	<i>Kvalitetstiltak settepotetavl</i>	5,540	0,200	
	<i>Handlingsplan plantevernmidler</i>	13,500		
77.15	Tilskudd til kvalitets og salgsfremmende tiltak	36,240	0,500	36,740
77.17	Tilskudd til fruktlager	8,000	0,000	8,000
	Sum	227,430	10,000	237,430

¹ Bevilgningen på 44,5 mill. kroner vil i St.prp. nr.1 bli foreslått flyttet til post 50.11 LUF i 2008

Tabell 8.9 Post 78 Velferdsordninger (mill. kroner)

Under post	Ordning	Budsjett 2007	Endring	Budsjett 2008
78.11	Tilskudd til avløsning ferie og fritid	1069,519	-0,900	1068,619
78.12	Tilskudd til avløsning ved sykdom	166,800	-14,800	152,000
78.13	Medlemsavgift til folketrygden	130,800		130,800
78.14	Tilskudd sykepengeordning jordbruket	88,000		88,000
	<i>Tilskudd til landbruksvikarvirksomhet</i>	17,000	20,000	
	<i>Tilskudd landbrukets HMS-tjeneste</i>	15,000	1,000	
78.15	Tilskudd til andre velferdstiltak	32,000	21,000	53,000
78.16	Tidligpensjonsordningen	122,035	-1,000	121,035
	Sum	1609,154	4,300	1613,454

Tabell 8.10 Kapittel 4150 Markedsordningen for korn (mill. kroner)

Underpost	Ordning	Budsjett 2007	Endring	Budsjett 2008
70	Tilbakebetalt tilskudd reguleringsanlegg			
85	Markedsordningen for korn	112,000		
	Sum	112,000		112,000

9 Endringer i prisutjevningsordningen for melk

9.1 Bakgrunn

Ny markedsordning for melk ble iverksatt 1. januar 2004. Hovedformålet med endringen var å bidra til økt konkurranse i meierivaremarkedet. Det er de siste årene videre lagt ned et betydelig arbeid i å frembringe en ordning som samler oppslutning blant aktørene og som bidrar til målsettingene innenfor rammene av en helhetlig landbrukspolitikk.

Det er samtidig et faktum at de økonomiske resultatene for Tine BA sine konkurrenter (uavhengige aktører) har vært lite tilfredsstillende. For å øke konkurransen i meierivaremarkedet har Regjeringen kommet til at det er nødvendig å bedre rammebetingelsene for Tine BAs konkurrenter.

9.2 Forslag til endringer i prisutjevningsordningen

Regjeringen legger opp til å gjøre endringer i prisutjevningsordningen for melk som skal legge ytterligere til rette for konkurranse i markedet for meierivarer. Forslagene med utkast til forskrifter sendes på ordinær høring fra Landbruks- og matdepartementet og Statens landbruksforvaltning slik at endringene kan iverksettes 1.7.07.

Innenfor alle områder av foredling av meierivarer i Norge der Tine er dominerende aktør, unntatt for produksjon av tradisjonelle reguleringsvarer, fastsettes det en lavere avgift/et høyere tilskudd for uavhengige aktører med virkning på 25 øre pr. liter anvendt melk. Endringene gjelder dermed alle prisgrupper innenfor hovedmelkeanvendelsene, unntatt gruppen for tørrmelk og markedet for merkevareeksport. Dette vil legge til rette for høyere foredlingsmarginer for uavhengige aktører i meieribransjen, og dermed gi økt økonomisk slagkraft og større konkurranse.

I lys av at Synnøve Finden ASA og Q-Meieriene AS, volummessig og innenfor de aktuelle områdene, har vært de store konkurrentene til Tine BA over en lengre periode, får disse to selskapene ytterligere reduserte avgifter eller høyere tilskudd

med virkning på 12 øre pr. liter anvendt melk, for en periode på 4 år.

Det særskilte distribusjonstilskuddet til Q-Meieriene vil bli endret slik at Q-Meieriene mottar 60 øre i tilskudd pr. liter for inntil 80 millioner liter flytende melkeprodukter, som distribueres fra meierianlegg som tilhører konsernet.

Samlet innebærer forslagene som omfatter aktuelle uavhengige aktører (i dag Synnøve Finden ASA, Q-meieriene AS, Kraft Foods, Lillehammer Ysteri, Rørosmeieriet, Ryfylkemeieriet og Aksut) en forbedring av rammevilkårene på 60-65 mill. kroner pr. år, beregnet med basis i nåværende volumer. Ut over dette forbedres rammevilkårene for Synnøve Finden ASA og Q-meieriene AS samlet med om lag 23 mill. kroner pr. år, også beregnet ut fra nåværende volumer og avgrenset til perioden på 4 år som er nevnt foran.

Regjeringen mener at disse tiltakene samlet sett vil legge godt til rette for økt konkurranse i markedet for meierivarer innenfor forutsigbare rammer. Med bakgrunn i kontakt med berørte parter legges det til grunn, som en forutsetning for endringene, at sakene som verserer for rettsapparatet blir hevet og at kravene oppgis.

Ved at konkurransen forsterkes gjennom de foreslåtte tiltakene, blir det også mulig å fjerne den detaljerte og administrativt krevende ordningen med etterkontroll av Tine BAs foredlingsmarginer og etterregning av prisutjevningsordningen for melk i regi av landbruksmyndighetene. Systemet binder opp betydelige ressurser hos landbruksmyndigheter, meieriaktører og i rettsapparatet. En avvikling av ordningen vil derfor spare myndigheter og aktører for betydelige kostnader, samtidig som det gir et mer gjennomsliktig system og dermed en enklere hverdag for næringsliv og forvaltning.

Ved å dimensjonere avgifter og tilskudd slik som foreslått, blir Tine BA som dominerende aktør, stilt overfor en strengere økonomisk akkord relativt til andre aktører. Dette vil i seg selv være et sterkt og virksomt konkurransepolitisk tiltak. Landbruksmyndighetene vil ut over dette kontrollere melkemarkedet frem til og med målprispunktet, slik man i dag gjør for andre sektorer på land-

bruksområdet. Landbruksmyndighetene, ved Statens landbruksforvaltning, vil fortsatt kontrollere at Tine Råvare selger melk til en og samme pris til alle aktører, slik systemet ble etablert 1.1.2004. Ut over dette vil det være konkurransemyndighetene sitt ansvar å kontrollere at konkurransen i videreforedlingen av meierivarer skjer i henhold til øvrige lover og regler, slik de har for markedene i andre sektorer både innenfor landbruket og ellers.

Forslagene til endringer i prisutjevningsordningen for melk innebærer for øvrig at det ikke er behov for å innføre et normert egenkapitalavkastningskrav til Tines videreforedling av meierivarer. Forslaget innebærer at det ikke blir gjennomført noen verdivurdering av Tine.

De foreslåtte tiltakene med bl.a. høyere tilskudd/lavere avgift, vil finansieres innenfor prisutjevningsordningen for melk, noe som samlet sett vil bety at Tine BA i større grad enn nå vil bli netto bidragsyter til ordningen. Formålet er å legge til rette for økt konkurranse som forutsettes å bidra til lavere priser og kostnader, og økt utvalg av meierivarer. På kort sikt vil det imidlertid være nødvendig å øke avgiftene for flytende melkeprodukter, som må finne sin inndekning i markedet. De foreslåtte tiltakene vil ikke føre til ekstra belastning på statsbudsjettet.

I samsvar med Stortingets merknader, jf. Inst. S. nr. 8 (2006-2007) og Inst. S. nr. 135 (2006-2007), legges det til grunn at endringene ikke skal belaste jordbruksavtalens målpris eller produsentprisen for melk, jf. også sluttprotokoll fra jordbruksforhandlingene 2007 (forhandlingsmøte 16.05.07).

Regjeringen vil også forenkle prisutjevningsordningen for melk slik at det blir færre prisgrupper å forholde seg til for aktørene. Prisgrupper hvor små volumer inngår, blir slått sammen med andre grupper hvor satsene i ordningen er av tilsvarende størrelse. For aktørene vil derfor antall grupper å forholde seg til gå ned fra 18 til 12. Statens landbruksforvaltning vil som tidligere fastsette satsene i prisutjevningsordningen etter høring av aktørene og etter de føringene som jordbruksavtalepartene gir.

Andre elementer i markedsordningen for melk som ble etablert 1.1.2004 er ikke berørt av Regjeringens forslag, og blir derfor videreført. Dette gjelder: endringene i målprissystemet, etablering av et administrativt og regnskapsmessig skille i Tine, fastsetting av tilskudd og avgifter i prisutjevningsordningen for melk for ett år ad gangen, utvidet forsyningsplikt for Tine og ordningen med særskilt tilskudd for melk som selges direkte fra melkeprodusenter til meieriselskap som ikke er til-

knyttet Tine BA og som anvendes i det uavhengige selskapets foredling.

Regjeringen legger opp til at man på bakgrunn av erfaringene skal evaluere den nye ordningen etter fem år.

9.3 Endringer i fraktordninger i prisutjevningsordningen

I januar 2007 ble det nedsatt en arbeidsgruppe med medlemmer fra Tine BA, Næringsmiddelbedriftenes Landsforening (NBL), Norges Bondelag, Norsk Bonde- og Småbrukarlag, Norsk Nærings- og Nytelsesmiddelarbeiderforbund (NNN) og Statens landbruksforvaltning. Gruppen skulle gjennomgå dagens distribusjons- og innfrakttilskudd i prisutjevningsordningen for melk og utrede og foreslå aktuelle alternativer til gjeldende ordninger innenfor rammen av omsetningsloven § 6. Det særlige distribusjonstilskuddet til Q-Meieriene skulle ikke vurderes. I mandatet ble det lagt til grunn at gruppen burde/kunne vurdere:

- Avvikling av en eller begge ordninger
- Endring av beregningsmodellene og satser
- Endring av satser uten endring av beregningsmodellene

Gruppen har stått fritt til også å vurdere andre alternativer innenfor Omsetningslovens rammer og Stortingets målsettinger for landbrukspolitikken, og det skulle legges vekt på forenkling og effektiv forvaltning.

Arbeidsgruppen la fram sin rapport 3. mai 2007. Arbeidsgruppen konkluderte med at det er behov for en oppdatering av innfraktordningene, med tanke på kostnadsdekning og ajourføring av basismeierier. Gruppen foreslo likevel ingen konkrete endringer, da den mente det var viktig å se eventuelle endringer i innfrakt- og distribusjonsordningene i sammenheng.

Videre skisserte arbeidsgruppen alternative løsninger for valg av fremtidig distribusjonsordning og med særlig fokus på å fjerne ordningen. Gruppen konkluderte med at den pt.t ikke så noen mulighet for å samle seg om et felles standpunkt vedrørende valg av løsning med hensyn på fremtidig distribusjonsordning.

Det er tre særmerknader til arbeidsgruppens rapport. Norges Bondelag og Statens landbruksforvaltning støtter at innfrakttilskuddet legges om slik at dagens mottaksstruktur og kostnadsnivå legges til grunn. De ønsker videre en avvikling av distribusjonstilskuddet, men med en særskilt ordning for Nord-Norge. Tine BA og NNN samt NBL

og Norsk Bonde- og Småbrukarlag anser den gjennomførte utredningen som et tilstrekkelig grunnlag til å kunne fatte en prinsippavgjørelse om at innfraktilskuddet legges om ut fra prinsippet om full kostnadsdekning i overensstemmelse med dagens mottaksstruktur. De ønsker at distribusjonstilskuddet utredes videre med sikte på å avklare og konsekvensutrede mulige effekter av at distribusjonskostnader belastes markedet gjennom økte priser. I denne forbindelse mener disse at også andre alternative løsninger, enn kun fjerning av distribusjonstillegget, bør vurderes. NBL og Norsk Bonde- og Småbrukarlag mener i tillegg at den etablerte arbeidsgruppen skulle gis anledning til å fortsette arbeidet med ytterligere utredning av distribusjonstilskuddet.

På basis av utredningen fra arbeidsgruppen legger Regjeringen opp til endring og forenkling av regelverket knyttet til fraktordningene i prisutjevningsordningen for melk. Regjeringen legger opp til at endringene i dette regelverket skal skje fra 1.1.2008.

Regjeringen vil foreslå at ordningen med støtte til innfrakt av melk legges om slik at dagens mottaksstruktur og kostnadsnivå legges til grunn. Ordningen skal gi tilnærmet, men ikke full, kostnadsdekning. For å sikre forutsigbarhet for aktø-

rene og at ordningen ikke skal gi et incentiv for nedlegging av anlegg, skal den å jourførte mottaksstrukturen i modellen beholdes for en periode på minimum 10 år.

Regjeringen vil også foreslå at ordningen med støtte til distribusjon av konsummelk utvikles. Distribusjonskostnader på flytende produkter belastes dermed markedet og likestilles i så måte med andre produkter innenfor prisutjevningsordningen. Denne endringen gjennomføres slik at den samlet sett virker nøytralt for konkurranseforholdet mellom Tine BA og uavhengige aktører. Det særskilte distribusjonstilskuddet for Q-Meieriene blir ikke berørt av denne endringen. Regjeringen vil vurdere å innføre en særskilt ordning for støtte til distribusjon av flytende melkeprodukter i hele eller deler av Nord-Norge.

Landbruks- og matdepartementet

tilrår:

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et framlagt forslag til proposisjon til Stortinget om jordbruksoppjøret 2007 – endringer i statsbudsjettet for 2007 m.m.

Vi **HARALD**, Norges Konge,

stadfester:

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak om jordbruksoppjøret 2007 – endringer i statsbudsjettet for 2007 m.m. i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag

til vedtak om jordbruksoppjøret 2007 – endringer i statsbudsjettet for 2007 m.m.

I

I statsbudsjettet for 2007 gjøres følgende endringer:

Utgifter:

Kap.	Post	Formål	Kroner
1150		Til gjennomføring av jordbruksavtalen m.m.	
	50	Fondsavsetninger, økes med fra kr 751 003 000 til kr 828 978 000	77 975 000
	70	Markedsregulering, <i>kan overføres</i> , reduseres med fra kr 201 000 000 til kr 195 832 000	5 168 000
	73	Pristilskott, <i>overslagsbevilgning</i> , økes med fra kr 2 077 316 000 til kr 2 082 416 000	5 100 000
	74	Direkte tilskudd, <i>kan overføres</i> , økes med fra kr 6 714 969 000 til kr 6 800 057 000	85 088 000
	77	Utviklingstiltak, <i>kan overføres</i> , reduseres med fra kr 227 430 000 til kr 218 057 000	9 373 000
	78	Velferdsordninger, <i>kan overføres</i> , reduseres med fra kr 1 609 154 000 til kr 1 504 508 000	104 646 000

Inntekter:

Kap.	Post	Formål	Kroner
4150		Til gjennomføring av jordbruksavtalen m.m.	
(Ny)	70	Tilbakebetalte tilskudd til reguleringsanlegg, bevilges med	47 975 000
	85	Markedsordningen for korn, økes med fra kr 112 000 000 til kr 113 000 000	1 000 000

II

Stortinget samtykker i at 169 mill. kroner av bevilgningen på post 74 utbetales høsten 2007 som en ekstra utbetaling til foretak som fikk innvilget søknad om produksjonstilskudd etter søknadsomgangen i august 2006, med anslagsvis 1000,- kroner pr. foretak, samt 16 kroner pr. dekar grovfôr og 7 kr pr. dekar annet areal.

III

Stortinget gir Landbruks- og matdepartementet fullmakt til å iverksette tiltak i henhold til den inngåtte jordbruksavtalen, herunder tiltak som er knyttet til bevilgninger i 2008.

Vedlegg 1

Jorbruksforhandlingene 2007 sluttprotokoll fra forhandlingsmøte 16. mai

1 Innledning

Partene viser til Soria Moria-erklæringen, Stortingets behandling av St.meld. nr. 19 (1999-2000) *Om norsk landbruk og matproduksjon* og Stortingets behandling av jordbruksoppgjøret i 2006. Avtalen er basert på dette grunnlaget, og viderefører og forsterker den kursendringen som ble påbegynt i avtalen i 2006. For saker som ikke er omtalt i denne protokollen, vises det til statens tilbud av 05.05.07. Vedlagt sluttprotokollen følger fordelingsskjema med detaljerte endringer i avtalepriser og tilskuddsordninger.

2 Økonomisk ramme og fordeling

Partene er enige om rammens størrelse, med grunnlag i prognoser for utviklingen i viktige indikatorer som vist i tabell 1.1.

Partene legger til grunn at jordbruket skal ha en nivåheving i inntektene, ut over lik prosentvis vekst, på 475 mill. kroner. Rammen legger til rette for en inntektsøkning på om lag 10 pst., eller vel 17.000 kroner pr. årsverk, fra 2007 før oppgjør, til 2008, når verdien av økt utnyttelse av jordbruksfradraget er inkludert. Ekskl. verdien av jordbruksfradraget anslås også inntektsveksten til om lag 10 pst., eller 15.000 kroner pr. årsverk. Dette inklude-

rer anslått produksjonsøkning, kostnadsvekst og prognosert produktivitetsutvikling fra 2007 til 2008. Partene viser til oppdaterte markedsvurderinger fra Nortura som viser at engrossalg av kjøtt, fjørfekjøtt og egg viser unormalt stor vekst. Partene har bl.a. på dette grunnlag anslått en økning i markedsinntektene som følge av produksjonsøkning på om lag 100 mill. kroner. Partene legger til grunn at Budsjettnemnda for jordbruket foretar en vurdering av volumvekst ved utarbeidingen av grunnlagsmaterialet i 2008. Fordeling av rammen på målpriser og tilskudd er vist i tabell 1.2.

I tillegg, og utenfor rammen, utbetales de frigjorte midlene som oppstår i 2007, 173 mill. kroner, på ettersommeren/høsten 2007, slik:

- 1000 kroner pr. foretak som var tilskuddsberettiget ved utbetalingen i februar 2007, dvs. fra søknadsomgangen for produksjonstilskudd i august 2006.
- Ekstra kulturlandskapstilskudd til alt grovfôrareal på 16 kroner pr dekar, og 7 kroner pr. dekar til øvrig tilskuddsberettiget areal.
- Det settes av 4,1 mill. kroner til økt matkorntilskudd i perioden 01.07.07-31.12.07

Ekstra utbetalingen i 2007 utgjør om lag 3.000 kroner pr årsverk i gjennomsnitt. Utslaget av fordelingen på referansebrukene er vist i tabell 1.3.

Tabell 1.1 Oppbygging av økonomisk ramme for avtalen. Mill. kroner.

	Grunnlag Mill. kr	Volum Pst.	Pris Pst.	Sum endr. Mill. kr.
0. Markedsinntekter, volumvekst				107
1. Driftskostnader	13 929	-0,1 %	1,9 %	250
2. Kapitalkostnader				280
3. Arbeid	9 165	-3,5 %	4,5 %	77
A. Sum teknisk framskrivning med lik prosentvis inntektsvekst, mill. kr.				500
B. Nivåheving, inkl. andel av produktivetsgevinst, mill kr				475
SUM RAMME (A+B), mill. kr.				975

Tabell 1.2 Finansiering av rammen.

	Mill kr.
Målpriser fra 01.07.07	545
Økt bevilgning på kap. 1150 i 2008	400
Ledige midler på avtalen fra 2006	30
Sum målpriser og budsjett	975

Partene er enige om at av de overførte midler fra 2006 på 31,2 mill. kroner omdisponeres 15 mill. kroner til LUF i 2007 som en styrking av egenkapitalen og 15 mill. kroner til Skadefondet. På kapittel 4150 er det i 2007 prognosert inntekter på til sammen 47,975 mill. kroner som tilbakebetaling av investeringsmidler gitt til reguleringsanlegg som ikke lenger benyttes til formålet. Disse midlene omdisponeres til LUF i 2007. Samlet disponering av midlene fra Landbrukets utviklingsfond framgår av sluttprotokollens pkt 9.

Inkludert omfordeling/økning av tilskuddsatser innenfor budsjettammen i 2008 og økt utnyttelse av jordbruksfradraget, viser referansebruksberegninger gjennomsnittlig årsutslag av tiltakene i avtalen (brutto inntektsøkning korrigert for økte kraftfôrkostnader) på om lag 24.500 kroner pr årsverk, jf. tabell 1.3. Melkeproduksjonsbruketenes inntekter øker med i underkant av 25.000 kroner pr årsverk, mens sau øker med vel 36.000, og ammekyr med vel 28.000 kroner pr årsverk.

Partene legger til grunn at rammen, og fordelingen av den, er innenfor Norges forpliktelser i gjeldende WTO-avtale. Gul støtte anslås å øke med vel 450 mill. kroner som følge av avtalen.

Partene viser til at en vesentlig del av inntektsrammen, knyttet til økte målpriser, gir inntektsøkning allerede i 2007. Partene ber derfor Budsjett-nemnda for jordbruket beregne utslaget av årets avtale for kalenderåret 2007 særskilt i neste års grunnlagsmateriale.

3 Næringsmiddelindustrien

Partene har lagt til grunn at næringsmiddelindustriens konkurransekraft ikke svekkes som følge av avtalen. Bevilgningen til RÅK-ordningen (post 70.12) er dimensjonert for evt. svingninger i valutakurser og råvarepriser på verdensmarkedet. Bevilgningen økes med 2 mill. kroner og er tilpasset målprisøkninger og innsparinger ved gjeldende satser. Målprisøkningen på melk tas ut på flytende produkter, jf. pkt 4. Tilskudd til matkorn (post 73.20) økes med 3 øre pr. kg, fra 01.07.07. Øknin-

gen i 2007 finansieres med ledige midler. Råvareprisen til mel endres dermed ikke.

4 Melk

Kvoteordningen for melk

Ved etterspørseloverskudd av kumelkkvoter innen en omsetningsregion, får alle kjøpere kjøpe en lik kvotestørrelse oppad til 1.500 liter kumelk og 500 liter geitmelk, og deretter avkortes de individuelle avkortingene med en lik prosentsats. Partene er enige om å heve den like fordelingen fra 1.500 til 2.500 liter kumelk og fra 500 til 800 liter geitmelk.

Det er pr. i dag krav om to års sammenhengende melkeleveranse i løpet av de siste tre årene før innmeldingsfristen for kvotesalg. Partene er enige om å endre dette kravet, slik at det i stedet knyttes mot tidspunktet for søknad om salg av kvote.

Partene er videre enige om å innføre et maksimalt innmeldingskvantum for geitmelkkvote ved kjøp av kvote fra staten tilsvarende 30 % av kvoten, slik man allerede har for kumelk.

Partene er enige om å utvide kvoterammen for kumelkkvoter med 4 mill. liter i 2008 til økologiske bruk, gjennom den statlige salgsordningen. Disse kvotene selges til prisen ved statlig omsetning (jf. pkt. 11). Av dette prioriteres 1 mill. liter til økologiske produsenter på Vestlandet (Hordaland, Sogn & Fjordane, Møre & Romsdal).

Partene viser til brev fra markedsregulator om økning i forholdstall for kumelk på 2 pst. for 2007. Forespørselen vil bli fulgt opp i særskilt møte.

Partene vil videreføre regelverket for maksimal kvote for henholdsvis enkeltbruk og samdrifter, samt antalls- og avstandsbegrensningen.

Prisutjevningsordningen

Målprisen på melk økes med 10 øre pr liter. Det forutsettes at effekten av denne økningen håndteres i forbindelse med fastsetting av satsene i prisutjevningsordningen for melk for kommende avtaleperiode, ved at økningen hovedsakelig tas ut ved økt

Tabell 1.3 Beregnet utslag av avtalen på referansebrukene. Kroner pr. årsverk.

	Før oppgjør 2007	Før oppgjør 2007	Utslag engangsm. 2007	Årsutslag 2008 ²	Årsutslag 2008 ³
	ekskl. skatt	inkl. skatt ¹	inkl. økt. utn. jordb.fradrag	ekskl. økt. utn. jordb.fradrag	inkl. økt. utn. jordb.fradrag
1 Melk	175 000	200 800	3 200	21 900	24 800
2 Korn	164 500	211 300	7 300	17 700	20 000
3 Sau	130 200	153 500	3 600	31 900	36 100
4 Melkegeit	181 200	208 000	2 100	19 800	22 500
5 Svin/korn	252 900	289 200	2 100	8 100	8 100
6 Egg/korn	241 700	272 500	1 400	24 700	24 800
7 Poteter og korn	205 000	238 800	3 600	28 000	31 700
8 Ammeku	128 100	154 500	5 400	24 700	28 100
9 Frukt/bær og sau	156 100	176 400	1 100	21 400	24 300
10 Fjørfekjøtt/planter	203 100	237 400	2 300	12 400	14 000
11 Økologisk melk, 22 årskyr	191 000	217 600	4 200	25 900	29 400
12 Melk og storfe, 12 årskyr	144 600	167 600	2 900	19 100	21 700
13 Melk og storfe, 21 årskyr	190 600	217 700	3 200	22 500	25 400
14 Melk og storfe, 31 årskyr	214 700	242 200	3 200	26 500	26 500
15 Melk og storfe, 20 årskyr Østl. flatbygder	176 700	201 100	3 100	23 800	27 000
16 Melk og storfe, 15 årskyr Østl. andre	160 200	184 200	3 000	21 300	24 200
17 Melk og storfe, 26 årskyr Jæren m.m.	194 800	223 700	2 900	24 200	25 500
18 Melk og storfe, 18 årskyr Agder/Rogaland	170 000	196 000	3 400	25 000	28 300
19 Melk og storfe, 15 årskyr Vestlandet	165 200	191 000	2 900	22 100	25 000
20 Melk og storfe, 17 årskyr Trøndelag	186 000	212 300	3 100	22 900	26 000
21 Melk og storfe, 16 årskyr Nord-Norge	176 100	202 000	3 400	18 900	21 500
22 Korn, 211 daa, Østlandet	97 400	143 500	7 500	17 700	20 000
23 Korn, 556 daa, Østlandet	256 900	305 400	7 300	20 100	22 800
24 Korn og korn/svin, Trøndelag	234 000	277 500	3 200	13 100	14 800
25 Sau, 101 vinterfôra, Vestlandet	96 300	117 000	3 600	22 600	25 600
26 Sau, 142 vinterfôra, N-Norge	184 700	211 800	3 800	36 000	40 800
27 Sau, 196 vinterfôra, landet	160 600	186 200	3 900	41 000	46 500

¹ Inkl. inntektsverdien før skatt av eksisterende jordbruksfradrag, beregnet av Budsjettmndda for jordbruket

² Bare bruttoutslag av foreslåtte pris- og tilskuddsendringer, ikke prognose på utviklingen fra året før.

³ Bruttoutslag inkl. prisendringer, tilskuddsendringer og verdien av utvidet jordbruksfradrag.

avgift i produktgruppe 2A, 3A og biproduktgruppe B1. Øvrige produktgrupper skjermes for målprisøkningen, bortsett fra en moderat justering for melk anvendt til produksjon av tørrmelk.

Partene viser til at forslag til endringer i prisutjevningsordningen for melk vil bli sendt på høring. Partene legger til grunn at endringen ikke vil påvirke produsentprisen for melk (jf. Innst. S. nr. 8 (2006-2007)).

5 Kjøtt og egg

Tilskudd til sau

Partene er enige om å etablere et nytt driftstilskudd for sau med et maksimalbeløp på 7.500 kroner pr. foretak. For foretak med færre enn 50 dyr over ett år, er satsen 150 kroner pr. dyr. Tilskuddet gis ikke til foretak som mottar driftstilskudd til melkeproduksjon eller spesialisert kjøttfeproduksjon, og ikke til foretak med færre enn 10 sauer over ett år. Foretak med utegangersau omfattes av ordningen.

Partene er enige om at satsene for distriktstilskudd sau økes, jf. fordelingsskjema undervedlegg 1. Partene er videre enige om at det ikke lenger skal gis lammetilskudd for klassifiseringen P+. Partene er enige om at det, etter nærmere bestemmelser, utbetales kvalitetstilskudd for lammeslakt for små slakterier uten krav om godkjent klassifisering.

Distriktstilskudd til fjørfekjøtt

Satsen for tilskuddet økes, jf. fordelingsskjemaet, undervedlegg 1. I tillegg utvides det geografiske virkeområdet for tilskuddsordningen til også å omfatte Agder-fylkene.

Frakttilskudd kjøtt

Innfrakttilskudd kjøtt utvides til også å omfatte innfrakt av dyr som leieslaktes.

6 Frukt, grønt og poteter

Partene viser til omtale av utviklingsprogram for frukt-, bær- og grøntproduksjon i pkt. 9.

Tilskudd til fruktlager

Partene er enige om å endre krav til tilknyttede foretak fra 15 til 8, avvike vilkåret om at grunnlaget for beregning av tilskuddet gjelder tilknyttede foretak som er berettiget distrikts- og kvalitetstilskudd, og avvike vilkåret om at et foretak kun kan anses tilknyttet ett fruktlager.

Distrikts- og kvalitetstilskudd

Partene er enige om å øke tilskuddsatsene med 5 pst.

7 Korn, kraftfôr og mel

Partene er enige om at det innføres målpris for bygg og havre, og at målprisen på fôrkorn og inten-

sjonsprisene for bygg og havre dermed avvikles. Det gis rom for et større prisspenn for korn ved at øvre prisgrense økes til +10 prosent av målpris. Nedre prisgrense avvikles. Gjeldende falltallsgrenser for matkorn videreføres.

Partene er enige om at målprisene for korn økes med 3 øre/kg i gjennomsnitt og at matkornstilskuddet økes tilsvarende, fra 01.07.07. Ny målpris på bygg er 1,81 kr/kg og ny målpris på havre er 1,65 kr/kg. Prisnedskrivningstilskuddet for korn holdes uendret. Målprisen og prisnedskrivningen for oljevekster økes med 6 øre/kg fra 01.07.07. Prisnedskrivning for erter økes med 3 øre/kg fra samme tidspunkt. Prisutjevningsbeløp på proteinråvarer til kraftfôr endres tilsvarende økt råvarepris på fôrkorn fra 01.07.07.

Partene er enige om å foreta en utredning om markedet og prissettingen på økologisk kraftfôr.

8 Produksjonstilskudd

Regelverket for produksjonstilskudd og driftsfellesskap

Partene er enige om å justere forskrift for produksjonstilskudd slik at samarbeidende foretak må kunne dokumentere at det ikke drives samarbeid i en slik grad at det gir grunnlag for produksjonstilskudd som én enhet (omvendt bevisbyrde).

Partene er videre enige om at SLF til jordbruksoppgjøret 2008 foretar en gjennomgang av og foreslår en revidering av de gjeldende bestemmelser i forskrift om produksjonstilskudd i jordbruket, som har innvirkning på spørsmål om driftssamarbeid og begrensninger som følge av eierforhold. Det bør særlig legges vekt på å utforme et enkelt og forvaltbart regelverk samtidig som strukturdifferensierte utbetalinger så langt mulig skal skje i samsvar med faktiske strukturkostnader.

I denne utredningen bør det også særskilt vurderes en ordning der spesialisert kjøttproduksjon tilskuddsmessig skal kunne behandles som en egen produksjon.

Utredningen gjennomføres som en oppfølging av det kontrollprosjektet som SLF har vært ansvarlig for. Det etableres en referansegruppe med deltakelse fra bl.a. avtalepartene og fylkesmennene.

Grunnvilkår, bunnfradrag og toppavgrensning

Partene er enige om å redusere bunnfradraget med 1.000 kroner og redusere grunnvilkåret for tildeling av produksjonstilskudd fra 30.000 til 20.000 kroner i samlet omsetning og uttak av avgiftspliktige varer og tjenester i løpet av de siste 12 måne-

der før registreringsdato for søknad om produksjonstilskudd.

Partene er videre enige om å bidra til en harmonisering av tilskuddsutmålingen mellom foretak som har samme produksjonsomfang, men ulik selskapsform. Maksimalbeløpet for tilskudd husdyr økes derfor fra 200.000 til 220.000 kroner for alle foretak, men med unntak av samdrifter som søkte om godkjenning før 01.07.04 og startet opp innen 31.12.05. For disse samdriftene videreføres 250.000 kroner som maksimalbeløp.

Tilskudd til dyr på beite

Det gjennomføres en vesentlig satsing på denne tilskuddsordningen gjennom en økning av satsene for både småfe, storfe mm., jf. fordelingsskjemaet.

Flytting av kvoteåret – utslag i produksjonstilskudd og avløserordningene

Kvoteåret for kumelk er flyttet slik at kvoteåret 2007 starter 1. mars 2007 og går fram til 1. mars 2008. Partene er derfor enige om at de foretak som selger sin kvote er berettiget avløsertilskudd ferie/fritid og driftstilskudd til melkeproduksjon som andre foretak som søker om disse tilskuddene ved søknadsomgangen pr. januar hvert år.

Purkeringer

Partene er enige om at satellitter i purkeringer bør ha samme tilskuddsutmåling av produksjonstilskudd og avløsertilskudd ferie/fritid som andre svinebesetninger med samme produksjonsomfang.

Kompensasjon til deltakere i prosjektet «Friskere Geiter»

Partene er enige om at deltakere i smittesaneringsprosjektet «Friskere Geiter» får kompensasjon for bortfall av produksjonstilskudd i samsvar med prinsippene ved jordbruksoppgjøret 2006.

Digitale markslagskart (DMK)

Partene er enige om å avsette 10 mill. kroner til DMK over post 74.17 Areal- og kulturlandskapstilskudd, i samsvar med pkt. 11 i Sluttprotokollen fra jordbruksforhandlingene 2005.

9 Landbrukets utviklingsfond

Fondet tilføres 63 mill. kroner gjennom omdisponering av ledige midler i 2007. Bevilgningen til fondet økes til 862,8 mill. kroner i 2008. Innvilgings-

Tabell 1.4 Tilbakebetalte reguleringsmidler disponert i 2008, mill. kroner.

Tiltak	2008
Nasjonalt program for landbruksbygg og kulturlandskap	2
Program for rekruttering/likestilling	2
Utviklingsprogram for frukt og grønt	25
SUM	29

rammen øker til 1018,5 mill. kroner i 2008, inkludert forskningsmidler på 44,5 mill. kroner fra post 77.13. De fylkesvise BU-midlene økes med 9 mill. kroner. Partene er enige om at strategien «Ta landet i bruk!» skal legges til grunn for bruk av midlene. Innvilgningsramme for LUF 2007 og 2008 framgår av tabell 1.5.

Partene er enige om at 48 mill. kroner av tilbakebetalte reguleringsmidler tilføres LUF i 2007. 29 mill. kroner disponeres i 2008 slik det fremgår av tabell 1.4.

Partene er enige om at de øvrige tilbakeførte reguleringsmidlene skal disponeres av avtalepartene senere.

Stiftelsen KSL Matmerk

Det avsettes 42 mill. kroner til Stiftelsen KSL Matmerk for 2008. Ansvaret for generisk markedsføringsarbeid for økologisk mat tillegges Stiftelsen KSL Matmerk, finansiert av utviklingstiltak innen økologisk landbruk. Stiftelsen skal drive informasjons- og profileringsarbeid, blant annet knyttet til produkter og merkeordninger der det er tatt ekstra kvalitetshensyn.

I løpet av 2007 skal KSL Matmerk, i samarbeid med Statens landbruksforvaltning, utvikle en informasjons- og markedsføringsstrategi for området for perioden 2008-2015.

Det er vesentlig at KSL Matmerk sikres et noe bredere finansieringsgrunnlag fra næringsaktørene, ut over jordbruksavtalen. Partene er enige om å drøfte finansieringen av et nytt kvalitetsmerke når planleggingen av dette er kommet lenger.

Fylkesvise bygdeutviklingsmidler

Rammen for de fylkesvise BU-midlene økes med 9 mill. kroner til 380 mill. kroner. Økningen i rammen gjelder de bedriftsrettede midlene.

Tabell 1.5 Innvilgingsramme for LUF 2007 og 2008. Mill. kroner.

Ordninger	2007	2008
KSL Matmerk	42	42
Fylkesvise bygdeutviklingsmidler	371	380
Informasjons- og utviklingstiltak, miljø	11	10
SMIL	140	130
Verdensarv		3
Utviklingstiltak innen økologisk landbruk	40	43
Utviklingstiltak for geit ¹	16	16
Andre utviklingstiltak i landbruket ²	4	4
Overføring til Samisk utviklingsfond (SUF)	2	2
Verdiskapingsprogram for matproduksjon	76	67
Sentrale bygdeutviklingsmidler ³	28	27
Grønt reiseliv	25	23
Bioenergi og skogbruk	190	190
Innlandsfisk		4
Klima		4
Forskning ⁴		44,5
Sum LUF, ekskl. rentestøtte og tilbakebetalte reguleringsmidler	945	989,5

¹ 2008: 11,6 mill. kroner til Friskere geiter, 0,4 mill kroner til seminastasjon geit, 4 mill. kroner til kompensasjon for bortfall av produksjonstilskudd.

² 2 mill. kroner til setersatsing, 2 mill. kroner til beiteareal for gjess.

³ Avsettes som ramme, hvor hoveddelen av midlene fordeles i møte mellom avtalepartene, 2 mill. kroner øremerkes «Inn på tunet».

⁴ Overføres fra post 77.13 fra og med 2008.

Utviklingstiltak for geit

Det settes av 0,4 mill. kroner til delfinansiering av seminastasjonen for geit. Rammen for prosjekt «Friskere geiter» er 11,6 mill. kroner for 2008. Midler til kompensasjon for bortfall av produksjonstilskudd er for 2008 4 mill. kroner.

Sentrale bygdeutviklingsmidler

Rammen for de sentrale BU-midlene er for 2008 på 27 mill. kroner. 2 mill. kroner øremerkes «Inn på tunet»-tiltak. Det bør innenfor rammen legges til rette for en økt satsing på småkraftproduksjon innenfor landbruket. Delfinansiering av e-sporingsprosjektet skal vurderes i sammenheng med partenes fordeling av de sentrale BU-midlene. Fordelingen av størsteparten av disse midlene gjøres i et separat møte mellom avtalepartene høsten 2007.

Grønt reiseliv

Utviklingsprogram for grønt reiseliv videreføres og partene er enige om å avsette 23 mill. kroner for 2008. Prioriterte arbeidsområder er produktutvikling og infrastruktur, kompetanseutvikling, markedsføring og samarbeid, nettverk og allianser.

Skogbruk og bioenergi

Bevilgningen til skogbruk og bioenergi videreføres med 190 mill. kroner. Fordelingen vil skje i et eget drøftingsmøte mellom avtalepartene høsten 2007.

Utviklingsprogram for innlandsfiske

Det er allerede for 2007 vedtatt å øremerke 1,5 mill. kroner over de sentrale BU-midlene til gjennomføring av tiltak i handlingsplanen etter søknad, og 0,5 mill. kroner i driftsstøtte til Norsk Innlandsfiske-lag. I tillegg er det enighet om en årlig satsing over 5 år på 4,0 mill. kroner, fordelt på et program for felles tiltak og infrastruktur samt målrettet prosjektstøtte. Programmet ledes av Landbruks- og matdepartementet med en styringsgruppe oppnevnt av Landbruks- og matdepartementet og avtalepartene i fellesskap.

Program for rekruttering/likestilling

Det settes av 2 mill. kroner til rekrutteringsarbeid, spesielt rettet mot kvinner. Norges Bygdeungdomslag får ansvar for å følge opp arbeidet. Innovasjon Norge, fylkesmennene og faglagene trekkes med i arbeidet. Det skal utarbeides et eget program for satsingen som godkjennes av avtalepartene.

Utviklingsprogram for frukt og grønt

Det settes av 25 mill. kroner i 2008 til et utviklingsprogram for frukt, grønt og bær. Programmet finansieres innenfor rammen av tilbakeførte reguleringsmidler. Utviklingsprogrammet skal bestå av følgende elementer:

- Satsing på frukt og bær/reiseliv/kulturlandskap på Vestlandet
- Fruktpakkeri i Buskerud/Vestfold, investeringstiltak ved Eliteplantestasjon i Sauherad og settepotetanlegg i Overhalla
- Utredning av produksjon av epler til industriell foredling

Partene legger til grunn at det utarbeides prosjektsøknader for de ulike prosjekter, som Innovasjon Norge på vanlig måte vurderer og tar stilling til.

Frukt og bær/reiseliv/kulturlandskap på Vestlandet

Det er enighet om å igangsette en ekstra satsing for å utnytte potensialet i grenseflatene mellom frukt- og bærproduksjon, reiseliv og kulturlandskap i Hordaland og Sogn og Fjordane og tilliggende områder i Møre- og Romsdal og i Rogaland. Satsingen skal følge opp intensjonene i strategien «Ta landet i bruk!», og skal stimulere til lønnsom næringsutvikling basert på de spesielle ressursene i disse områdene. Mandat for prosjektet utarbeides av Landbruks- og matdepartementet etter samråd med avtalepartene. Fylkesmennene, Innovasjon Norge, fylkeskommunene, faglagene, Bioforsk, Bærsenteret på Njøs og Graminor skal involveres i utviklingen av satsingen. Det settes av en ramme på 10 mill. kroner fordelt over 5 år, hvorav 2 mill. kroner i 2008. Partene legger til grunn medfinansiering fra de regionale samarbeidspartnerne

10 Miljøvirkemidler

Nasjonalt pilotprosjekt for mer miljøvennlig spredning av husdyrgjødsel

Partene er enige om å iverksette et nasjonalt pilotprosjekt for miljøvennlig spredning av husdyrgjødsel. Ordningen skal innføres til vekstsesongen 2008, men får ikke budsjettkonsekvenser før i 2009. Statens landbruksforvaltning (SLF) får i oppdrag å utforme ordningen og å foreslå aktuelle tilskuddsatser innen 1. desember 2007. Avtalepartene vedtar ordning og satser i eget møte innen utgangen av 2007. Pilotprosjektet har en økonomisk ramme på inntil 5 mill. kroner.

Tilskudd til ugrasharving

Avtalepartene er enige om at det er behov for ekstra virkemidler for å redusere bruken av plantevernmidler ytterligere, og vil derfor legge spesielt vekt på evalueringen av tilskuddsordningen for ugrasharving som mange av fylkene i dag har etablert gjennom regionale miljøprogram. Erfaringen herfra vil danne grunnlag for en videreutvikling og utvidelse av ordningen.

Nasjonalt utviklingsprogram for klimatiltak

Avtalepartene er enige om å igangsette et 5-årig utviklingsprogram for klimatiltak med 4 mill. kroner i året. Utviklingsprogrammet skal bl.a. bidra til:

- Bedre kunnskap om planlegging og drift av biogassanlegg gjennom enkelte pilotanlegg.
- Kompetanseheving i jordbruket som mottaker av matavfall og av biorest
- Bedre kunnskap om muligheten for rensing av metan i husdyrrom
- Bedre driftskunnskap om nye spredeteknikker av husdyrgjødsel i jordbruket
- Økt kunnskap for å redusere jordbrukets behov for og bruk av fossile energikilder.

Det nedsettes en styringsgruppe for utviklingsprogrammet som ledes av Landbruks- og matdepartementet. Jordbrukets organisasjoner deltar i styringsgruppa, og Statens landbruksforvaltning (SLF) får i oppgave å være sekretariat for utviklingsprogrammet. SLF utarbeider utkast til mandat og organisering av programmet i løpet av høsten 2007, som vedtas av avtalepartene. Arbeidet ses i sammenheng med landbrukets energi- og klimautvalg.

Nasjonalt program for landbruksbygg og kulturlandskap

Partene er enige om at det er behov for mer informasjon og kunnskap om utforming og bruk av nye og gamle landbruksbygg for å sikre at kulturlandskapsverdiene blir ivaretatt, og slik at foretak og offentlig forvaltning har bedre grunnlag når beslutninger skal tas. Programmet skal bl.a. omfatte nye landbruksbygg og kulturlandskap, herunder design av landbruksbygg og tun, ny bruk av ledige landbruksbygg og kartlegging av kulturhistorisk viktige landbruksbygg. Det avsettes 2 mill. kroner pr. år i 5 år til programmet.

Det nedsettes en styringsgruppe for utviklingsprogrammet som ledes av Landbruks- og matdepartementet. Jordbrukets organisasjoner deltar i styringsgruppa, og Statens landbruksforvaltning får i oppgave å være sekretariat og utarbeider

utkast til mandat og organisering av programmet i løpet av høsten, som vedtas av avtalepartene.

Verdensarvområdene

Partene er enige om å avsette 3 mill. kroner til en egen verdensarvsatsing over Landbrukets utviklingsfond. Satsingen må sees i sammenheng med Miljøverndepartementets og Kommunal- og regionaldepartementets tiltak i verdensarvområdene. Organiseringen av satsingen gjøres etter dialog med berørte departementer, fylkeskommuner, fylkesmenn og kommuner. Det forutsettes at de øvrige departementer bidrar tilsvarende til prosjektet.

Regionale miljøprogram

Partene er enige om å videreføre bevilgningen til Regionale miljøprogram (RMP) med 390 mill. kroner. Partene er videre enige om å gjennomføre en evaluering av RMP ordningen. Evalueringen skal måle miljøresultater, målrettingen av virkemidlene mot de prioriterte miljøverdiene og forvaltningseffektiviteten i miljøprogramsatsingen. Videre skal virkemiddelbruken evalueres i forhold til tidligere nasjonale ordninger, og det skal vurderes om de nåværende ordningene innenfor RMP er på riktig forvaltningsnivå. Evalueringen budsjetteres til 1,1 millioner kroner med en øremerking over post 74.19. I tillegg kommer egeninnsats fra forvaltningen hos Statens landbruksforvaltning og hos fylkesmennene.

Spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL) – kommunale midler

Partene er enige om å avsette 130 mill. kroner til SMIL-ordningen for 2008. Partene vil peke på gjerdingsutfordringene knyttet til leiejord som et viktig område for SMIL-ordningen. Det er videre viktig å prioritere skjøtsel/slått av biotoper som for eksempel gamle slåtteeenger, styving av trær og så videre. Kommunene bør videre stimulere til skjøtsel av andre biologisk viktige arealer, og at søknader til dette formålet prioriteres.

I områder med forurensningsutfordringer bør kommunene arbeide for fellestiltak mellom bønder bl.a. i form av bygging av fangdammer, planting og skjøtsel av kantsoner.

SMIL-ordningen ble innført i 2004. Det er behov for at ordningen evalueres i forhold til miljøresultatene. Statens landbruksforvaltning får i oppdrag å lage en skisse for en ekstern evaluering til jordbruksoppgjøret 2008. Evalueringen ferdigstilles til jordbruksoppgjøret 2009.

Handlingsplan for redusert risiko ved bruk av plantevernmidler

Partene er enige om å videreføre innsatsen på tilsvarende nivå som i 2007, og at det avsettes en ramme på 13,5 mill. kroner over underpost 77.15 til gjennomføring av tiltak under handlingsplanen for 2008.

Partene er videre enige om å avsette 3 mill. kroner til forskning på plantevernområdet over underpost 77.13. (Overføres LUF i St.prp. nr. 1 (2008).)

Andre miljøvirkemidler

Avtalepartene er enige om å avsette 10 mill. kroner til informasjons- og utviklingstiltaksmidlene på miljøområdet for 2008. Partene mener at man bør prioritere både utprøving av ny forskningskunnskap i forurensede vassdrag og arbeid med å sikre skjøtsel av de mest verdifulle arealene i forhold til biologisk mangfold.

Avtalepartene er enige om å øke satsen for bevaringsverdige storferaser med 200 kroner til 1200 kroner, som finansieres innenfor eksisterende ramme.

11 Økologisk landbruk

Partene er enige om en samlet avsetning til økologisk jordbruk på 148,8 mill. kroner. Partene understreker at forslagene til endringer i direktetilskuddene innebærer en vesentlig styrking i satsingen ut over det som kommer til uttrykk i den samlede bevilgningen for 2008. Den varige virkningen av nye satser, gitt uendret areal, vil anslagsvis være 16 mill. kroner høyere enn bevilgningen for 2008.

Partene er enige om at omleggingstilskuddet reduseres til 250 kroner pr. dekar pr. karensår. Samtidig reduseres bindingstiden fra krav om 5 års økologisk drift etter omlegging til krav om 3 års økologisk drift etter omlegging. Kravet om at det ikke kan gis tilskudd til samme areal oftere enn hvert 10. år fjernes.

Reduksjonen i omleggingstilskuddet benyttes til å øke de faste årlige tilskuddene til økologisk drift. Partene er enige om nivå på areal og husdyrtilskudd til økologisk drift for 2008 som vist i tabell 1.6.

Partene er enige om å utvide kvoterammen for kumelkkvoter med 4 mill. liter i 2008 til økologiske bruk gjennom den statlige salgsordningen, jf. pkt. 4.

Partene er enige om at ansvaret for generisk markedsføring om økologisk mat tillegges KSL-Matmerk, jf. pkt. 9.

Tabell 1.6 Areal- og husdyrtilskudd til økologisk produksjon.

Tilskuddstype	Produksjon	Tilskudd 2007 kr/daa	Tilskudd 2008 kr/daa
Omleggingstilskudd		750 kr/daa ¹	250 kr daa ²
Arealtilskudd	Grønnsaker, frukt og bær	250	1000
	Poteter	250	500
	Korn til modning	250	300
	Grønngjødsling	363	363
	Innmarksbeite	55	75
	Annet areal som blir dyrket økologisk	55	75
Husdyrtilskudd		Tilskudd 2007 kr pr. dyr	Tilskudd 2008 kr pr. dyr
Sone 1-4/5-7 for areal- og kulturlandskaps tilskudd	Melkeku	1500/1752	1500/1752
	Ammeku	630/880	945/1320
	Andre storfe	190/280	285/420
	Sau over 1 år pr. 1. januar	200/260	200/260
	Lammetilskudd	9	9
	Melk- og ammegeit	70/90	70/90
	Avlsgris	250/250	300/300
	Slaktegris	40/40	200/200

¹ Samlet tilskudd for hele omleggingsperioden, dvs. vanligvis for to år

² Årlig omleggingstilskudd pr. karensår

Partene er enige om å øke posten til utviklings-tiltak med 3 mill. kroner til 43 mill. kroner, og at produksjonsrettede tiltak skal tillegges større vekt enn tidligere. Satsingsprogrammet for økologisk saueproduksjon videreføres innenfor rammene av posten. Det etableres et eget veiledningsprogram for økologisk melk. Partene er enige om å etablere et toårig prosjekt, Økologiske kommuner, på 10 mill. kroner pr år i to år. Prosjektet delfinansieres av Kommunal- og regionaldepartementet med 5 mill. kroner pr år. Partene ber SLF vurdere finansiering av prosjekt om økologisk formeringsmateriale over de disponible utviklingsmidlene.

Det åpnes for prosjekter i samarbeid med andre statlige institusjoner basert på 50 pst. finansiering fra jordbruksavtalen.

12 Velferdsordningene

Tilskudd til avløsning ved sykdom

For helårsprodusenter innenfor frukt- og grøntsektoren legger partene til grunn at foretak med produksjonsperiode ut over onneperioden, skal kunne søke om dispensasjon, slik at de kan motta avløsertilskudd ved sykdom i en utvidet periode jamført med onneperioden. Statens landbruksforvaltning

skal gi retningslinjer for fylkesmannens bruk av dispensasjon i slike tilfeller, slik at det blir en dispensasjonspraksis for reelle forhold.

Tilskudd ved avløsning ved ferie og fritid

Partene er derfor enige om å øke satsene og maksimalbeløpet for ordningen med om lag 7 pst. Satter, maksimalbeløp og bevilgningsbehov framgår av fordelingsskjemaet. Partene er enige om at økningen i satsene skal legges til grunn allerede for den avløsning som gjennomføres i 2007 og som kommer til utbetaling i 2008.

Partene er videre enige om at foretak som deltar i smittesaneringsprosjektet «Friskere Geiter» kan få kompensasjon for bortfall av avløsertilskudd ferie/fritid etter mal av prinsippene fastsatt for kompensasjon for bortfall av produksjonstilskudd ved jordbruksoppgjøret 2006.

Partene er enige om at foretak med hjorteoppdrett gis tilskudd til avløsning ferie/fritid med en sats på 300 kroner pr. hjort over 12 mnd. Tilskuddet gis innenfor de samme rammer som for øvrig gjelder for tilskuddsordningen (maksimalbeløp mm).

Ut over punktene overfor, vises det også til omtale over av pkt. 8 Produksjonstilskudd vedrørende «Flytting av kvoteåret – utslag i produk-

sjonstilskudd og avløserordningene» samt «Purkeringer» når det gjelder avløserordningen ferie/fritid.

Tidligpensjon for jordbrukere

Partene er enige om å øke tilskuddssatsene for ordningen ved at satsen for enbrukerpensjon økes fra 90.000 til 100.000 kroner og satsen for tobrukerpensjon økes fra 144.000 til 160.000 kroner.

For å utløse tobrukerpensjon må ektefelle/samboer ha mindre enn 80.000 kroner i annen inntekt. Partene er enige om å øke dette beløpskravet for å komme inn under ordningen til 100.000 kroner. Partene er videre enige om at grensen for hvor stor inntekt bruker og ektefelle/samboer hver for seg kan ha uten å få avkorting, økes fra 150.000 til 175.000 kroner.

Tilskudd til landbruksvikarordningen

Partene er enige om å etablere en landsdekkende ordning basert på om lag 240 årsverk landbruksvikarvirksomhet. Ansvaret for ordningen overføres fra kommunene til avløserlagene. 2008 blir en overgangsperiode hvor kommuner med et etablert landbruksvikartilbud fortsatt kan motta det særskilte tilskuddet knyttet til ordningen.

Kostnadene med kommunenes landbruksvikartjeneste har vært delt mellom staten, brukerne av ordningen og kommunene. Bidraget fra kommunesektoren gjennomføres ved en overføring på 27 mill. kroner fra Kommunal- og regionaldepartementets budsjett kap. 5571 rammetilskudd til kommuner, post 60 innbyggertilskudd, til Landbruks- og matdepartementet kap. 1150 underpost 78.15 landbruksvikarordningen fra og med 2008. Nærmere oppfølging av hvordan dette bør gjennomføres vil bli omtalt i kommuneproposisjonen for 2008.

Landbruksvikarordningen skal omfatte foretak som er berettiget tilskudd til avløsning ved sykdom, dvs. at foretaket må ha en næringsinntekt på minst ½ G. Det vil ikke være krav om at jordbruksforetak må være medlem i et avløserlag for å kunne motta bistand fra landbruksvikar.

Partene har som grunnlag for finansieringen av den nye ordningen beregnet et estimat for lønns- og administrasjonskostnadene, som også skal dekke avløserlagets kostnader til rekruttering, opplæring mv. Maksimal dagsats for refusjon ved avløsning ved sykdom er 1.030 kroner, i tillegg kommer mulighet for å nytte refusjon over tilskudd til avløsning ved ferie/fritid.

Ut over bidraget fra kommunesektoren på 27 mill. kroner, er utvidelsen av ordningen beregnet til å kreve en ramme på om lag 37 mill. kroner over Jordbruksavtalen i 2008, som er et overgangsår. I 2008 må en også dekke kostnadene ved landbruksvikarordningen for 2007 pga. etterskuddsvis betaling. Det legges til grunn at det etableres en forskuddsvis utbetaling etter nærmere bestemmelser for den nye landbruksvikarordningen ved avløserlagene i 2008.

Tilskudd til landbrukets HMS-tjeneste

Partene er enige om at tilskuddet til denne ordningen økes med 1 mill. kroner.

Oslo 16.05.07

Per Harald Grue Knut Sjøvold Bjarne Undheim

Undervedlegg 1**Jordbruksavtalen, fordeling på priser og tilskudd**

Tabell 1.7 Avtalens ramme

Rammeberegning:	Mill. kr
Kap. 1150, Jordbruksavtalen, utgifter	400,0
+ Avtalepriser	545,0
= Sum avtalepriser og tilskudd 2007/08	945,0
+ Omdisponering overførte midler fra 2006 til 2007	30,0
= Ramme	975,0
+ Omdisponerte ledige midler i 2007	173,1
til 74.17 AK-tilskudd, etter søknad august 2006	120,0
til 74.17 Kr 1.000 pr foretak med godkj. søknad prod. tilsk 20.8.06	49,0
til 73.20 Matkorntilskudd 1.7.-31.12.2007	4,1

Tabell 1.8 Avtalepriser

Produkt	Kvantum Mill. l/kg	Verdi Mill. kr.	Målpris Kr/kg	Målprisendring Kr. pr. l/kg	Total endring Mill. kr
Melk , ku og geit	1538,4		3,84	0,10	153,8
Storfe	82,7		40,13	2,06	170,4
Gris	119,5		26,22	0,00	0,0
Sau/lam	25,1		46,00	4,00	100,4
Egg	51,3		13,83	0,35	17,9
Poteter	211,5		2,38	0,17	36,0
Grønnsaker		1114,3		4,7%	52,6
Frukt		122,6		4,7%	5,8
Norsk matmel	270,0			0,03	8,1
Sum markedsprisutslag					545,0

Tabell 1.9 Endringer på kap. 1150 og 4150

Post	Endring mill. kr
50 Fondsavsetninger	80,000
70 Markedsregulering	1,600
73 Pristilskudd	63,600
74 Direkte tilskudd	240,500
77 Utviklingstiltak	10,000
78 Velferdsordninger	4,300
SUM KAP. 1150	400,000

Om jordbruksoppgjøret 2007 – endringer i statsbudsjettet for 2007 m.m.

Tabell 1.10 Kapittel 1150 Jordbruksavtalen

Post	Benevning	Endring mill. kr	Budsjett 2007 mill. kr ¹
50.11	Tilskudd til LUF ²	80,000	738,253
50.12	Tilskudd til skadefondet for landbruksproduksjon ²	0,000	12,750
50	Fondsavsetninger	80,000	751,003
70.11	Avsetningstiltak	0,000	18,900
70.12	Tilskudd til råvareprisordningen m.v.	2,000	175,100
70.13	Eksporstrestitusjon	-0,400	7,000
70	Markedsregulering, kan overføres	1,600	201,000
73. 11	Tilskudd til norsk ull	0,000	158,100
73.13	Pristilskudd melk	19,300	486,100
73.15	Pristilskudd kjøtt	28,500	659,300
73.16	Distriktstilskudd egg	0,000	6,200
73.17	Distrikts- og kvalitetstilskudd på frukt, bær og gr.sak.	2,500	54,800
73.18	Frakttilskudd	0,000	207,500
73.19	Tilskudd til prisnedskrivning korn	1,000	411,496
73.20	Tilskudd til matkorn	11,300	74,820
73.21	Tilskudd til potetsprit	1,000	19,000
73	Pristilskudd (overslagsbevilgning)	63,600	2 077,316
74.11	Driftstilskudd, melkeproduksjon	62,000	979,700
74.14	Produksjonstilskudd, husdyr	-2,500	1 900,900
74.16	Beitetilskudd	52,000	358,000
74.17	Areal- og kulturlandskapstilskudd	134,300	2 991,669
74.19	Regionale miljøprogram	0,000	390,000
74.20	Tilskudd til økologisk jordbruk	-5,300	94,700
74.22	Tilskudd til miljøvennlige spredemåter husdyrgjødsel	0,000	0,000
74.23	Tilskudd til ugrasharving i korn	0,000	0,000
74	Direkte tilskudd, kan overføres	240,500	6 714,969
77.11	Tilskudd til dyreavl med mer	0,000	81,070
77.12	Tilskudd til frøavl med mer	2,000	5,520
77.13	Tilskudd til forsøksringer og forskning	7,500	73,400
77.14	Tilskudd til pelsdyr	0,000	23,200
77.15	Tilskudd til kvalitets- og salgsfremmende tiltak	0,500	36,240
77.17	Tilskudd til fruktlager	0,000	8,000
77	Utviklingstiltak, kan overføres	10,000	227,430
78.11	Tilskudd til avløsning for ferie/fritid	-0,900	1 069,519
78.12	Tilskudd til avløsning ved sykdom m.v.	-14,800	166,800
78.13	Medlemsavgift til folketrygden	0,000	130,800
78.14	Tilskudd til sykepengeordningen i jordbruket	0,000	88,000
78.15	Tilskudd til øvrige velferdstiltak	21,000	32,000
78.16	Tilskudd til tidligpensjonsordning	-0,100	122,035
78	Velferdsordninger, kan overføres	4,300	1 609,154
SUM KAP. 1150		400,000	11 580,872

¹ Budsjettet på post 74 er justert for finansiering av den negative bevilgningen på underpost 74.21 med henholdsvis 13 mill. kroner på 74.14, 7 mill. kroner på 74.16 og 8 mill. kroner på 74.17

² I tillegg utbetales 15 mill kroner i 2007 av overførte beløp fra 2006

Tabell 1.11 Markedsordningen for korn

	Kvantum 1.000 tonn	Mål-/int.pris Kr / kg	Endring Kr / kg	Mill. kr
Prisendringer norsk korn				
Hvete, matkorn	306,9	2,12	0,03	9,2
Rug, matkorn	23,4	1,96	0,03	0,7
Bygg ¹	536,6	1,79	0,02	10,7
Havre ¹	287,0	1,60	0,05	14,3
Fôrhvete, fôrrug og rughvete	90,7	1,73	0,03	2,7
Erter til modning	9,0		0,03	0,3
Såkorn	62,6		0,05	3,1
Sum norsk korn	1316,2		0,03	41,1
Oljevekster	12,2	4,33	0,06	0,7
Sum korn og oljevekster	1328,4		0,03	41,8

¹ Endringene er beregnet i forhold til gjeldende intensjonspris. Ny målpris 2007/2008

Tabell 1.12 Post 73.11 Tilskudd til norsk ull

	Kvantum Mill. kg	Sats Kr / kg	Satsendring Kr / kg	Total endring mill. kr
Ull	4,891	31,00	0,00	0,0

Tabell 1.13 Post 73.13 Pristilskudd, melk

	Kvantum Mill. l.	Gjeld.sats Kr / l	Satsendring Kr / l	Endring mill. kr
Grunntilskudd geitmelk	19,7	2,47	0,30	5,9
<i>Distriktstilskudd</i>				
Sone A og 0	182,3	0,00	0,00	0,0
Sone B	322,8	0,08	0,01	3,2
Sone C	245,1	0,25	0,01	2,5
Sone D	522,5	0,34	0,01	5,2
Sone E	117,1	0,44	0,01	1,2
Sone F	52,7	0,57	0,01	0,5
Sone G	59,6	0,82	0,01	0,6
Sone H	4,0	1,03	0,01	0,0
Sone I	11,9	1,61	0,01	0,1
Sone J	11,7	1,70	0,01	0,1
Sum distriktstilskudd, melk	1 529,7		0,01	13,4
Sum post 73.13 Pristilskudd, melk				19,3

Om jordbruksoppjøret 2007 – endringer i statsbudsjettet for 2007 m.m.

Tabell 1.14 Post 73.15 Pristilskudd, kjøtt

	Kvantum Mill. kg	Gjeld.sats Kr/kg	Satsendring Kr/kg	Endring Mill. kr
<i>Grunntilskudd, kjøtt</i>				
Sau	22,4	3,81	0,00	0,0
Geit	0,3	5,15	0,00	0,0
Sum grunntilskudd, kjøtt	22,7			0,0
<i>Distriktstilskudd, kjøtt</i>				
Sone 1	20,2	0,00	0,00	0,0
Sone 2	53,6	4,05	0,30	16,1
Sone 3	18,7	6,55	0,30	5,6
Sone 4	7,6	10,50	0,30	2,3
Sone 5	0,9	11,10	0,30	0,3
Sau, sone 4	3,1	12,50	0,30	0,9
Sau, sone 5	0,7	13,00	0,30	0,2
Gris Vestlandet	4,8	0,54	0,30	1,4
Gris, sone 4 og 5	5,1	5,40	0,00	0,0
Kylling og kalk., Agd./Vestl./Trl.	16,5	0,20	0,10	1,7
Sum distriktstilskudd, kjøtt	131,2			28,5
Sum pristilskudd kjøtt				28,5

Tabell 1.15 Post 73.16 Distriktstilskudd egg

	Kvantum Mill. kg	Gjeld.sats Kr/kg	Satsendring Kr/kg	Endring Mill. kr
Vestl., Tr.l.	9,6	0,45	0,00	0,0
Nord Norge	1,4	1,05	0,00	0,0
Sum distriktstilskudd egg				0,0

Tabell 1.16 Post 73.18 Frakttilskudd

	Endring Mill. kr
Innfrakt korn	0,0
Mellomfrakt korn	0,0
Stedsfrakt korn	0,0
Frakttilskudd slakt	0,0
Frakttilskudd egg	0,0
Sum	0,0

Tabell 1.17 Post 73.19 Tilskudd til prisnedskrivning av norsk korn

	Kvantum 1.000 tonn	Sats Kr / kg	Endring Kr / kg	Endring Mill. kr
Prisnedskrivning norsk korn	1234,6	0,318	0,00	0,0
Prisnedskrivning norsk oljefrø	12,2	1,59	0,06	0,7
Prisnedskrivning norske førearter	9,0	0,70	0,03	0,3
Økologisk korn	10,0	0,60	0,00	0,0
Sum				1,0

Tabell 1.18 Post 73.20 Tilskudd til matkorn

	Kvantum 1.000 tonn	Sats Kr/kg	Endring Kr/kg	Endring Mill. kr
Tilskudd matkorn	376,0	0,202	0,030	11,3

Tabell 1.19 Post 74. 11 Driftstilskudd

	Antall	Sats Kr pr. bruk/dyr	Sats- endring	Ny sats Kr pr. bruk/dyr	Endring mill. kr	
Kumelk Oslofjorden	Antall bruk:	502	58 700	6 000	64 700	3,0
	Antall dyr:	5	11 740	1 200	12 940	0,0
Kumelk rest Sør-Norge	Antall bruk:	10824	53 800	6 000	59 800	64,9
	Antall dyr:	246	10 760	1 200	11 960	0,3
Kumelk Nord-Norge	Antall bruk:	1486	59 600	6 000	65 600	8,9
	Antall dyr:	54	11 920	1 200	13 120	0,1
Geitemelk	Antall bruk:	465	59 600	6 000	65 600	2,8
	Antall dyr:	315	2 207	222	2 429	0,1
<i>Samdrifter kumelk etablert før 1.7.2004</i>						
Oslofjorden	Antall medlemmer: 2	22	124 800	-10 000	114 800	-0,2
	Flere enn 2 medl.	7	163 700	-15 000	148 700	-0,1
Sør-Norge	Antall medlemmer: 2	827	114 800	-10 000	104 800	-8,3
	Flere enn 2 medl.	224	148 700	-15 000	133 700	-3,4
Nord-Norge	Antall medlemmer: 2	54	125 100	-10 300	114 800	-0,6
	Flere enn 2 medl.	8	162 800	-14 100	148 700	-0,1
<i>Samdrifter geitemelk etablert før 1.7.2004</i>						
	Antall medlemmer: 2	2	125 100	-10 300	114 800	0,0
	Antall medlemmer: 3	1	162 800	-14 100	148 700	0,0
<i>Ammekyr</i>						
	6-49 kyr	Antall bruk	4102			
	6-49 kyr	Antall dyr	42705	1 300	1 420	5,1
	50 og flere kyr	Antall bruk	46	65 000	71 000	0,3
<i>Sau over 1 år</i>						
	10-49 dyr	Antall dyr	256400	0	150	38,5
	50 og flere dyr	Antall bruk	5570	0	7 500	41,8
Fratrekk for bruk i kombinasjon			-4517	5 070		-22,9
Justert bevilgningsbehov, gjeldende satser						-77,7
Justert bevilgningsbehov flytting av kvoteåret						9,5
Sum driftstilskudd, melk og ammeku		19 190				62,0

Om jordbruksoppkjøret 2007 – endringer i statsbudsjettet for 2007 m.m.

Tabell 1.20 Post 74.14 Produksjonstilskudd, husdyr

	Intervall		Antall dyr	Sats kr/dyr	Endring kr/dyr	Ny sats kr/dyr	Endring mill. kr	
	Fra	Til						
Bunnfradrag 35 pst ¹			48 898	5 000	1 000	4 000	17,1	
Mjølkeku og ammeku (bruk med melkeprod)	1	16	203 088	3 120		3 120	0,0	
	17	25	38 501	1 584		1 584	0,0	
	26	50	20 397	396		396	0,0	
Sum			261 985				0,0	
Storfe	1	250	591 562	787		787	0,0	
Mjølkegeit	1	125	40 223	900		900	0,0	
	126	250	1 340	412		412	0,0	
Sum			41 563				0,0	
Ammekyr, spesialisert (utenf. Melkebruk)	1	16	39 015	3 120		3 120	0,0	
	17	25	5 960	1 584		1 584	0,0	
	26	50	4 329	396		396	0,0	
Sum			49 304				0,0	
Sau over 1 år pr 1. jan og ammegeiter	1	75	629 885	624		624	0,0	
	76	100	46 176	113	430	543	19,9	
	100	200	44 576	113	137	250	6,1	
	200	300	5 299	0	113	113	0,6	
Utegangersau (alle)	1	300	19 956	100	13	113	0,3	
Sum			745 892				26,9	
Lammeslakt			kval. O og bedre	872 559	137	13	150	11,3
			kval. O-	66 331	63		63	0,0
			Kval P+	40 365	63	-63	0	-2,5
			Kval P og P-	24 824	0		0	0,0
			Kjeslakt over 3,5 kg	7 873	63		63	0,0
Tillegg: Økologiske lameslakt			0	9		9	0,0	
Sum			1 011 952				8,8	
Avlsgris Sør-Norge	1	35	40 100	750	165	915	6,6	
Avlsgris Nord-Norge	1	35	2 719	1 037	165	1 202	0,4	
Avlsgris landet	36	70	11 855	594	-594	0	-7,0	
Sum			61 508				0,0	
Slaktegris	1	1400	1 361 603	28	0	28	0,0	
	1401	2100	82 136	0	0	0	0,0	
Sum			1 456 858				0,0	
Verpehøner Sør-Norge	1	1 000	723 200	12	0	12	0,0	
Verpehøner Nord-Norge	1	1 000	30 857	26	0	26	0,0	
Verpehøner, landet	1001	5 000	1 821 854	12	0	12	0,0	
Sum			3 009 868				0,0	
Unghester < 3 år			5 736	1 000	0	1 000	0,0	
Beløpsavgrensning				200 000	20 000	220 000	1,6	
Justert bevilgningsbehov, gjeldende satser							-56,9	
Sum produksjonstilskudd, husdyr			5 383 127				-2,5	

¹ Bunnfradrag produksjonstilskudd fordeles med 35 pst tilskudd husdyr og 65 pst arealtilskudd

Tabell 1.21 Post. 74.16 Beitetilskudd

		Antall dyr	Sats kr/dyr	Endring kr/dyr	Ny sats kr/dyr	Endring mill. kr
Utmarksbeite	Kyr, storfe, hest	231 945	250		250	0,0
	Sau, lam, geit	2 054 349	84	1	85	2,1
Beitetilskudd						
	Sone 1-4 Småfe m.m.	431 633	20	5	25	2,2
	Sone 5-7 Småfe m.m.	1 912 103	20	5	25	9,6
	Sone 1-4 Storfe m.m.	202 325	100	100	200	20,2
	Sone 5-7 Storfe m.m.	379 317	100	100	200	37,9
Justert bevilgningsbehov, gjeldende satser						-20,0
Sum beitetilskudd						52,0

Tabell 1.22 Post. 74.17 Areal- og kulturlandskapstilskudd

		Ant.	Sats kr/daa	Endring kr/daa	Nysats kr/daa	Endring Mill. kr
Kulturlandskapstilskudd alt areal		9 619 239	187	5	192	48,3
Bunnfradrag, 65 pst ¹		48 898	5 000	1 000	4 000	31,8
Arealtilskudd, grovfôr		6 102 106				20,7
Arealtilskudd, korn		3 276 319				23,9
Arealtilskudd, potet		138 772				0,0
Arealtilskudd, grønnsaker		54 782				0,0
AK-tilskudd, frukt, bær og planteskoleareal		47 260				6,3
Justert bevilgningsbehov endret grunnvilkår						10,0
Justert bevilgningsbehov, gjeldende satser						-6,7
Sum, AK-tilskudd		9 619 239				134,3

¹ Bunnfradrag produksjonstilskudd fordeles med 35 pst tilskudd husdyr og 65 pst arealtilskudd

Om jordbruksoppgjøret 2007 – endringer i statsbudsjettet for 2007 m.m.

Tabell 1.23 Arealtilskudd, grovfôr

			Ant. daa	Sats kr/daa	Endring kr/daa	Ny sats kr/daa	Endring Mill. kr
Sone 1	0 - 200	dekar	267 203	75		75	0,0
	over 200	dekar	72 449	50		50	0,0
	Sum		339 652				0,0
Sone 2	0 - 200	dekar	233 265	0		0	0,0
	over 200	dekar	82 839	0		0	0,0
	Sum		316 104				0,0
Sone 3	0 - 200	dekar	433 126	99		99	0,0
	over 200	dekar	112 925	50		50	0,0
	Sum		546 052				0,0
Sone 4	0 - 200	dekar	389 412	99		99	0,0
	over 200	dekar	115 191	50		50	0,0
	Sum		504 604				0,0
Sone 5	0 - 200	dekar	2 961 435	191	7	198	20,7
	over 200	dekar	547 731	50		50	0,0
	Sum		3 509 166				20,7
Sone 6	0 - 200	dekar	562 322	226		226	0,0
	over 200	dekar	198 196	50		50	0,0
	Sum		760 519				0,0
Sone 7	0 - 200	dekar	88 661	256		256	0,0
	over 200	dekar	37 349	50		50	0,0
	Sum		126 010				0,0
Sum grovfôr alle soner			6 102 106				20,7

Tabell 1.24 Arealtilskudd, korn

			Ant. daa	Sats kr/daa	Endring kr/daa	Ny sats kr/daa	Endring Mill. kr
Sone 1	0-800	dekar	1321156	101	6	107	7,9
	801-	dekar	68164	96		96	0,0
Sone 2	0-800	dekar	34877	151	8	159	0,3
	801-	dekar	25	146		146	0,0
Sone 3	0-800	dekar	1168802	151	8	159	9,4
	801-	dekar	42842	146		146	0,0
Sone 4	0-800	dekar	430557	237	10	247	4,3
	801-	dekar	947	232		232	0,0
Sone 5	0-800	dekar	201930	237	10	247	2,0
	801-	dekar	2031	232		232	0,0
Sone 6	0-800	dekar	4604	237	10	247	0,0
	801-	dekar	0	232		232	0,0
Sone 7	0-800	dekar	384	237	10	247	0,0
	801-	dekar	0	232		232	0,0
Sum korn, alle soner			3 276 319		7		23,9

Tabell 1.25 Arealtilskudd, potet

	Ant. daa	Sats kr/daa	Endring kr/daa	Ny sats kr/daa	Endring Mill. kr
Sone 1	34659	50	0	50	0,0
Sone 2	8968	50	0	50	0,0
Sone 3	58534	50	0	50	0,0
Sone 4	13884	50	0	50	0,0
Sone 5	15516	50	0	50	0,0
Sone 6	6835	900	0	900	0,0
Sone 7	376	900	0	900	0,0
Sum poteter, alle soner	138 772				0,0

Tabell 1.26 Arealtilskudd, grønnsaker

			Ant. daa	Sats kr/daa	Ny sats kr/daa	Endring kr/daa	Mill. kr
Sone 1	0 - 30	dekar	9657	400	0	400	0,0
	31 - 60	dekar	5530	200	0	200	0,0
	Sum		29 536			0,0	
Sone 2	0 - 30	dekar	2294	400	0	400	0,0
	31 - 60	dekar	953	200	0	200	0,0
	Sum		6 967			0,0	
Sone 3	0 - 30	dekar	3331	400	0	400	0,0
	31 - 60	dekar	1329	200	0	200	0,0
	Sum		9 361			0,0	
Sone 4	0 - 30	dekar	2627	400	0	400	0,0
	31 - 60	dekar	922	200	0	200	0,0
	Sum		4 657			0,0	
Sone 5	0 - 30	dekar	2430	400	0	400	0,0
	31 - 60	dekar	762	200	0	200	0,0
	Sum		3 745			0,0	
Sone 6	0 - 30	dekar	464	1 500	0	1500	0,0
	31 - 60	dekar	33	200	0	200	0,0
	Sum		497			0,0	
Sone 7	0 - 30	dekar	19	1 500	0	1500	0,0
	31 - 60	dekar	0	200	0	200	0,0
	Sum		19			0,0	
Sum grønnsaker, alle soner			54 782				0,0

Om jordbruksoppjøret 2007 – endringer i statsbudsjettet for 2007 m.m.

Tabell 1.27 Arealtilskudd, frukt og bær

			Ant.daa	Sats kr/daa	Endring kr/daa	Ny sats kr/daa	Endring Mill. kr
Sone 1	0 - 30	dekar	7 362	500	50	550	0,4
	31 - 40	dekar	1 311	500	0	500	0,0
	Sum		14 920				0,4
Sone 2	0 - 30	dekar	558	500	50	550	0,0
	31 - 40	dekar	64	500	0	500	0,0
	Sum		857				0,0
Sone 3	0 - 30	dekar	4 358	500	50	550	0,2
	31 - 40	dekar	745	500	0	500	0,0
	Sum		8 247				0,2
Sone 4	0 - 30	dekar	903	500	50	550	0,0
	31 - 40	dekar	143	500	0	500	0,0
	Sum		1 493				0,0
Sone 5	0 - 30	dekar	17 302	500	300	800	5,2
	31 - 40	dekar	1 792	500	300	800	0,5
	Sum		21 272				5,7
Sone 6	0 - 30	dekar	453	1 100	50	1150	0,0
	31 - 40	dekar	0	500	300	800	0,0
	Sum		453				0,0
Sone 7	0 - 30	dekar	18	1 100	50	1150	0,0
	31 - 40	dekar	0	500	300	800	0,0
	Sum		18				0,0
Sum frukt og bær, alle soner			47 260				6,3

Tabell 1.28 Post. 74.20 Tilskudd til økologisk jordbruk

	Ant. daa	Sats kr pr daa/dyr	Endring kr pr daa/dyr	Ny sats kr pr daa/dyr	Endring Mill. kr	
<i>Arealtilskudd:</i>						
Korn til modning	65 152	250	50	300	3,3	
Grønnsaker, frukt og bær	2 674	250	750	1000	2,0	
Poteter	1 709	250	250	500	0,4	
Grønngjødsling	8 367	363	0	363	0,0	
Innmarksbeite * faktor 0,6	36 019	55	20	75	0,7	
Annet økologisk areal	235 227	55	20	75	4,7	
Sum arealtilskudd økologisk areal	349 148				11,1	
<i>Omleggingstilskudd:</i>						
Karensareal 1. år, alt areal unntatt innm.beite	23 797	750	-500	250	-11,9	
Sum omleggingstilskudd økologisk areal	23 797				-11,9	
<i>Husdyrtilskudd:</i>						
Melkekyr	AK-sone 1-4	3 365	1 500	0	1500	0,0
	AK-sone 5-7	2 583	1 752	0	1752	0,0
Ammekyr	AK-sone 1-4	1 760	630	315	945	0,6
	AK-sone 5-7	1 417	880	440	1320	0,6
Andre storfe	AK-sone 1-4	7 343	190	95	285	0,7
	AK-sone 5-7	5 423	280	140	420	0,8
Sau over 1 år	AK-sone 1-4	6 145	200	0	200	0,0
	AK-sone 5-7	18 278	260	0	260	0,0
Melkegeit og ammegeit	AK-sone 1-4	90	70	0	70	0,0
	AK-sone 5-7	1 303	90	0	90	0,0
Avlsgris	Landet	91	250	50	300	0,0
Slaktegris	Landet	2 905	40	160	200	0,5
Sum tilskudd til økologisk husdyrproduksjon					3,2	
Justert bevilgningsbehov, gjeldende satser					-7,7	
Sum tilskudd til økologisk jordbruk					-5,3	

Tabell 1.29 Post 78.11 Tilskudd for avløsning til ferie og fritid

	Intervall dyr	Sats kr/dyr	Endring kr/dyr	Nye satser kr/dyr
Mjølkeku (bruk med melkeprod)	1 - 8 over 8	2 884 1 957	202 137	3 086 2 094
Melkegeit og melkesau (bruk med melkeprod)	1 - 40 over 40	685 458	48 32	733 490
Ammekyr		534	37	571
Andre storfe		417	29	446
Sau, ammegeit		363	25	388
Avlsgris, hester		824	58	882
Slaktegris		29	2	31
Verpehøner, avlsdyr av ender, gjess, kalkuner		7,2	0,5	7,7
Avlskaniner		206	14	220
Gjess, kalkuner		2,5	0,20	2,70
Ender, livkylling, livkalkun		0,7	0,05	0,75
Slaktekylling		0,3	0,02	0,32
Revetisper		229	14	243
Mink- og ildertisper		67	4	71
Hjort		0	300	300
Maksimalsats pr foretak		51500	4 000	55 500
Endret bevilgningsbehov nye satser mill. kroner				58,6
Justert bevilgningsbehov, gjeldende satser, mill. kroner				-59,5
Endret bevilgningsbehov post 78.11, mill. kroner				-0,9